

Laporan Ketua Audit Negara

PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI DAN
PENGURUSAN KEWANGAN KEMENTERIAN/JABATAN/AGENSI

NEGERI SABAH

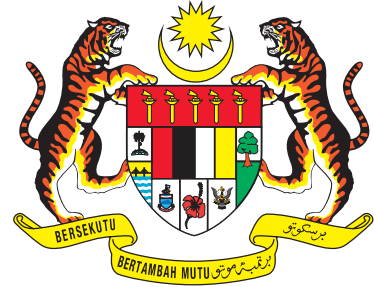
TAHUN 2010

DEWAN UNDANGAN NEGERI SABAH

JABATAN AUDIT NEGARA
MALAYSIA

LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA

**PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI DAN
PENGURUSAN KEWANGAN
KEMENTERIAN/JABATAN/AGENSI
NEGERI SABAH
TAHUN 2010**

**JABATAN AUDIT NEGARA
MALAYSIA**

KANDUNGAN

PERKARA	MUKA SURAT
KATA PENDAHULUAN	vii
INTISARI LAPORAN	xiii
BAHAGIAN I - PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SABAH BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2010	
Pendahuluan	3
Objektif Dan Kaedah Pengauditan	3
Pengesahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2010	4
BAHAGIAN II - ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI	
Prestasi Kewangan	7
Kedudukan Kewangan Kerajaan Negeri	7
Wang Tunai	8
Pelaburan	9
Akaun Hasil Disatukan	9
Akaun Pinjaman Disatukan	16
Akaun Amanah Disatukan	16
Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai	25
Penyata Akaun Memorandum	26
Rumusan Dan Syor Audit	32
BAHAGIAN III - RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI	
Pencapaian Pelaksanaan Projek Pembangunan RMKe-9	35
Rumusan	36
BAHAGIAN IV - PENCAPAIAN PENGURUSAN KEWANGAN KEMENTERIAN/JABATAN/AGENSI NEGERI	
Latar Belakang	39
Penambahbaikan Pengurusan Kewangan Oleh Kementerian/ Jabatan/Agensi Kerajaan Negeri	39
Pelaksanaan Indeks Akauntabiliti (AI)	39
Objektif Pengauditan	40
Skop Dan Kaedah Pengauditan	40

PERKARA	MUKA SURAT
Kawalan Utama	41
Penemuan Audit	51
Syor Audit	56
Pemeriksaan Audit Mengejut	57
Pendahuluan	57
Penemuan Audit	58
 BAHAGIAN V - PENYERAHAN, PENGESAHAN, PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN DAN PRESTASI KEWANGAN AGENSI NEGERI	
Pendahuluan	61
Pengauditan Penyata Kewangan	61
Kedudukan Penyerahan Penyata Kewangan	61
Pengesahan Penyata Kewangan	63
Pembentangan Penyata Kewangan	67
Prestasi Kewangan	68
Rumusan Dan Syor Audit	71
 BAHAGIAN VI - PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA DAN MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI	
Pembentangan Laporan Ketua Audit Negara Mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri	75
Mesyuarat Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri	75
PENUTUP	79
 LAMPIRAN	
I Sijil Ketua Audit Negara	83
II Lembaran Imbangan	84
III Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai	85
IV Penyata Akaun Memorandum	86
V Penyata Akaun Hasil Disatukan	87
VI Nota Kepada Penyata Kewangan	88

KATA PENDAHULUAN

KATA PENDAHULUAN

1. Perkara 106 dan 107 Perlembagaan Persekutuan dan Akta Audit 1957 menghendaki Ketua Audit Negara mengaudit Penyata Kewangan Kerajaan Negeri dan mengemukakan Laporan mengenainya kepada Seri Paduka Baginda Yang di-Pertua Agong dan Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sabah. Seri Paduka Baginda Yang di-Pertua Agong akan menitahkan supaya Laporan itu dibentangkan di Parlimen manakala Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sabah memperkenankan untuk dibentangkan di Dewan Undangan Negeri Sabah. Bagi memenuhi tanggungjawab ini, Jabatan Audit Negara telah menjalankan 2 kaedah pengauditan seperti berikut:

1.1. Pengauditan Penyata Kewangan – Pengauditan ini bertujuan untuk memberi pendapat sama ada Penyata Kewangan Kerajaan Negeri bagi tahun berkenaan menggambarkan kedudukan yang benar dan saksama serta rekod perakaunan mengenainya telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini. Selain menentukan gambaran kedudukan benar dan saksama terhadap Penyata Kewangan Kerajaan Negeri, Jabatan Audit Negara juga membuat analisis kewangan berdasarkan Penyata Kewangan untuk menentukan tahap prestasi kewangan Kerajaan Negeri sama ada kedudukan kewangan Kerajaan Negeri adalah sangat baik, baik, memuaskan atau tidak memuaskan.

1.2. Pengauditan Pengurusan Kewangan – Pengauditan ini bertujuan untuk menilai sama ada pengurusan kewangan di Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri dilaksanakan mengikut undang-undang dan peraturan kewangan. Jabatan Audit Negara telah memperkenalkan Indeks Akauntabiliti (AI) pada tahun 2007 dan tahun 2010 adalah tahun keempat pelaksanaannya. AI diwujudkan bertujuan untuk membuat penilaian secara objektif terhadap pengauditan pengurusan kewangan Jabatan dan Agensi Kerajaan Negeri bagi mengukur dan menambah baik kawalan pengurusan kewangan yang cemerlang. AI diberi penarafan berdasarkan kepada tahap pematuhan terhadap peraturan-peraturan kewangan berhubung dengan kawalan pengurusan, bajet, terimaan, perbelanjaan, kumpulan wang amanah/akaun amanah dan deposit, aset dan stor, pinjaman, pelaburan dan penyediaan Penyata Kewangan. Dengan pelaksanaan AI ini, ia boleh membantu mewujudkan budaya kerja berasaskan amalan terbaik. Selain itu, budaya “**membetulkan yang biasa dan membiasakan yang betul**” bukan sahaja dapat mempertingkatkan kecemerlangan pengurusan kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri malah aspek integriti, keutuhan dan akauntabiliti yang ditekankan oleh Kerajaan akan dapat dicapai.

2. Laporan saya mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Dan Pengurusan Kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri Sabah Tahun 2010 disediakan hasil daripada pengauditan yang dijalankan di beberapa Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri sepanjang tahun 2010. Bagi tujuan pengesahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Tahun 2010, pengauditan terhadap sistem perakaunan dan dokumen yang berkaitan dengan pembayaran dan terimaan telah dijalankan di Pejabat Perbendaharaan Negeri.

3. Laporan saya mengenai Penyata Kewangan dan Pengurusan Kewangan Kerajaan Negeri Sabah Tahun 2010 mengandungi perkara berikut:

- BAHAGIAN I** - Pengesahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2010
- BAHAGIAN II** - Analisis Kewangan Kerajaan Negeri
- BAHAGIAN III** - Rancangan Pembangunan Kerajaan Negeri
- BAHAGIAN IV** - Pencapaian Pengurusan Kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri
- BAHAGIAN V** - Penyerahan, Pengesahan, Pembentangan Penyata Kewangan Dan Prestasi Kewangan Agensi Negeri
- BAHAGIAN VI** - Pembentangan Laporan Ketua Audit Negara Dan Mesyuarat Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri

4. Di samping memenuhi kehendak perundangan, saya berharap laporan ini dapat dijadikan sebagai salah satu asas untuk memperbaiki segala kelemahan dan meningkatkan lagi tahap pengurusan wang awam. Ini penting untuk menjamin setiap Ringgit Malaysia yang dipungut dan dibelanjakan akan dapat menyumbang kepada pembangunan dan kesejahteraan hidup rakyat.

5. Pada pendapat saya, prestasi kewangan Kerajaan Negeri dan tahap pengurusan kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri Sabah boleh ditingkatkan lagi sekiranya semua pihak yang terlibat mengamalkan 5 perkara yang diringkaskan sebagai **SIKAP** iaitu:

- a. **SUPERVISION** – Penyeliaan yang rapi diberi kepada kerja yang diserahkan kepada pegawai bawahan. Ketua Jabatan perlu memastikan garis panduan yang jelas dan terperinci disediakan sebagai rujukan oleh penjawat awam untuk menjalankan tugas mereka. Penjawat awam pula perlu melaporkan kemajuan kerja mereka secara berkala.
- b. **INTEREST** – Setiap penjawat awam perlu melaksanakan tugas mereka dengan penuh minat, dedikasi dan tidak bersikap sambil lewa.
- c. **KNOWLEDGE** – Setiap penjawat awam mempunyai pengetahuan yang cukup dalam bidang tugas masing-masing. Bagi tujuan ini, program latihan perlu dilaksanakan secara berterusan.
- d. **ATTITUDE** – Setiap penjawat awam melaksanakan tugas masing-masing dengan penuh tanggungjawab, jujur dan amanah.
- e. **PROCEDURE** – Prosedur kerja yang lengkap dan jelas diwujudkan serta dipatuhi.

6. Saya ingin merakamkan ucapan terima kasih kepada semua pegawai Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri Sabah yang telah memberikan kerjasama kepada pegawai saya sepanjang pengauditan dijalankan. Saya juga ingin melahirkan penghargaan dan terima kasih kepada pegawai saya yang telah berusaha gigih serta memberikan sepenuh komitmen untuk menyiapkan Laporan ini.

(TAN SRI DATO' SETIA HAJI AMBRIN BIN BUANG)
Ketua Audit Negara
Malaysia

Putrajaya
24 Jun 2011

INTISARI LAPORAN

BAHAGIAN I - PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SABAH BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2010

1. Pada keseluruhannya, Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah tersebut telah menunjukkan gambaran yang benar dan saksama tentang kedudukan kewangan Kerajaan Negeri bagi tahun berakhir 31 Disember 2010. Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun berakhir 31 Disember 2010 telah dapat disahkan kerana dokumen sokongan adalah mencukupi untuk mengesahkan semua butiran dalam Lembaran Imbangan dan Penyata Memorandum.

BAHAGIAN II - ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

2. Analisis Audit mendapati kedudukan kewangan Kerajaan Negeri Sabah pada akhir tahun 2010 adalah baik. Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan Kerajaan Negeri meningkat sejumlah RM499.13 juta atau 21.5% daripada RM2.32 bilion pada tahun 2009 menjadi RM2.82 bilion pada tahun 2010. Akaun Hasil Disatukan mencatatkan surplus pada tahun 2010 sejumlah RM730.32 juta menjadikan baki terkumpul meningkat 28.2% kepada RM3.32 bilion pada tahun 2010. Kutipan hasil meningkat sejumlah RM1.15 bilion atau 37.7% menjadi RM4.20 bilion pada tahun 2010, manakala perbelanjaan mengurus juga meningkat sejumlah RM607.52 juta menjadi RM3.47 bilion. Pelaburan Kerajaan Negeri juga telah meningkat sejumlah RM494 juta atau 22%, manakala pelaburan di 8 Perbadanan Awam dan 1 Badan Berkanun memberikan pulangan dividen sejumlah RM49.96 juta pada tahun 2010. Bagaimanapun, tunggakan hasil juga meningkat sejumlah RM9.77 juta menjadi RM496.91 juta pada tahun 2010.

BAHAGIAN III - RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI

3. Di bawah Rancangan Malaysia Kesembilan (RMKe-9), sebanyak 34,687 projek telah diluluskan oleh Kerajaan Negeri untuk dilaksanakan oleh 11 Kementerian/Jabatan dengan peruntukan berjumlah RM6.37 bilion. Pencapaian pelaksanaan projek di bawah RMKe-9 adalah sangat baik. Sebanyak 34,485 projek atau 99.4% telah siap dilaksanakan, sebanyak 188 projek atau 0.5% sedang dilaksanakan dan sebanyak 14 projek belum bermula. Pencapaian prestasi perbelanjaan adalah sejumlah RM6.02 bilion atau 94.4% daripada peruntukan yang diluluskan oleh Kerajaan Negeri.

BAHAGIAN IV - PENCAPAIAN PENGURUSAN KEWANGAN KEMENTERIAN/ JABATAN/AGENSI NEGERI

4. Pada tahun 2010, Jabatan Audit Negara Cawangan Sabah telah melaksanakan pengauditan pengurusan kewangan berdasarkan Indeks Akauntabiliti di 35 Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri berbanding sebanyak 38 Jabatan/Agensi pada tahun 2009. Pencapaian pengurusan kewangan di 35 Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri pada tahun 2010 secara keseluruhannya adalah baik. Hasil daripada pengauditan yang telah

dijalankan mendapati pencapaian pengurusan kewangan di 3 Jabatan/Agensi berada di tahap sangat baik, 24 Kementerian/Jabatan/Agensi berada di tahap baik dan 8 Jabatan/Agensi Negeri lain berada di tahap memuaskan. Jabatan Bendahari Negeri didapati masih mengekalkan tahap pengurusan kewangan yang sangat baik dengan mendapat penarafan 4 bintang. Bagaimanapun, prestasi pengurusan kewangan Majlis Ugama Islam Sabah telah menurun kepada tahap memuaskan dengan mendapat penarafan 2 bintang berbanding 3 bintang pada tahun 2009. Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sabah pula masih menunjukkan prestasi yang sama pada tahun 2010 dengan mendapat penarafan 3 bintang.

5. Pada tahun 2010, Jabatan Audit Negara Cawangan Sabah telah menjalankan Pemeriksaan Audit Mengejut di 10 Jabatan/Pejabat Negeri Sabah. Kelemahan yang ditemui antaranya adalah notis pemberitahuan kepada orang awam untuk meminta resit tidak dipamerkan; pemeriksaan mengejut ke atas wang tunai, setem dan barang berharga tidak dilakukan; carta organisasi tidak disediakan; senarai tugas, Fail Meja dan Manual Prosedur Kerja tidak diselenggara dengan lengkap dan kemas kini; tiada surat penurunan kuasa; Daftar Harta Modal, Inventori dan Stok Bekalan Pejabat tidak diselenggara dengan kemas kini; dan aset tidak mempunyai nombor siri pendaftaran.

BAHAGIAN V - PENYERAHAN, PENGESAHAN, PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN DAN PRESTASI KEWANGAN AGENSI NEGERI

6. Sehingga 31 Mei 2011, sebanyak 43 penyata kewangan bagi Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah, Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah dan Pihak Berkuasa Tempatan telah disijilkan yang melibatkan 33 Sijil Tanpa Teguran dan 10 Sijil Berteguran. Sebanyak 19 Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam dan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah belum menyerahkan 21 Penyata Kewangan bagi tahun 2009 dan 2010 untuk diaudit. Enam Pihak Berkuasa Tempatan pula belum menyerahkan 8 Penyata Kewangan bagi tahun 2009 dan 2010. Selain itu, sebanyak 43 penyata kewangan bagi 17 Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah, Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah dan 16 Pihak Berkuasa Tempatan yang telah disahkan belum dibentangkan di Dewan Undangan Negeri sehingga 31 Mei 2011.

BAHAGIAN VI - PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA DAN MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI

7. Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah Tahun 2009 telah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri pada 22 November 2010. Sepanjang tahun 2010, Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri telah bermesyuarat sebanyak 1 kali untuk membincangkan Laporan Ketua Audit Negara bagi tahun 2007 dan 2008. Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri juga telah bermesyuarat sebanyak 2 kali pada tahun 2011 untuk membincangkan Laporan Ketua Audit Negara bagi tahun 2009.

**BAHAGIAN I
PENGESAHAN PENYATA
KEWANGAN KERAJAAN
NEGERI SABAH
BAGI TAHUN BERAKHIR
31 DISEMBER 2010**

BAHAGIAN I
PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN
KERAJAAN NEGERI SABAH
BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2010

1. PENDAHULUAN

1.1. Seksyen 16(1) Akta Tatacara Kewangan, 1957 menghendaki Pihak Berkuasa Kewangan Negeri menyediakan Penyata Kewangan secepat mungkin selepas penutupan akaun bagi tahun berkenaan. Penyata Kewangan tersebut hendaklah dikemukakan kepada Ketua Audit Negara dalam tempoh 7 bulan selepas berakhirnya tahun kewangan berkenaan untuk diaudit seperti diperuntukkan di bawah Seksyen 9 Akta Audit, 1957.

1.2. Selaras dengan peruntukan undang-undang tersebut, Pegawai Kewangan Negeri telah mengemukakan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun berakhir 31 Disember 2010 kepada Jabatan Audit Negara pada **31 Mac 2011**. Penyata tersebut melaporkan semua urusan niaga kewangan asas tunai bagi tahun 2010 yang berkaitan dengan sumber dan penggunaan wang awam. Penyata tersebut mengandungi Lembaran Imbangan, Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Akaun Memorandum dan Nota Kepada Akaun.

1.3. Lembaran Imbangan menunjukkan jumlah wang tunai dan pelaburan yang dipegang bagi ketiga-tiga Akaun Kumpulan Wang Disatukan iaitu Akaun Hasil Disatukan, Akaun Amanah Disatukan dan Akaun Pinjaman Disatukan. Selaras dengan asas perakaunan tunai ubah suai yang diguna pakai oleh Kerajaan Negeri, hanya pelaburan yang dipegang bagi maksud amanah tertentu dilaporkan dalam Lembaran Imbangan. Pelaburan lain pula dilaporkan dalam Penyata Akaun Memorandum.

1.4. Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai menunjukkan terimaan dan bayaran bagi tahun 2010. Terimaan adalah terdiri daripada hasil, pinjaman dan terimaan lain seperti amanah dan bayaran balik pemberian Persekutuan. Bayaran pula adalah untuk membiayai perbelanjaan mengurus, pembangunan, modal dan bayaran balik pinjaman.

1.5. Penyata Akaun Memorandum adalah akaun yang menunjukkan aset dan liabiliti Kerajaan Negeri yang boleh diluput atau dilunas pada masa akan datang yang tidak dinyatakan di Lembaran Imbangan. Aset Kerajaan Negeri merangkumi Pinjaman Boleh Dituntut, Pelaburan dan Tunggakan Hasil. Tanggungan Kerajaan Negeri pula terdiri daripada Hutang Awam iaitu hutang Kerajaan Negeri kepada Kerajaan Persekutuan dan Bon Terbitan.

2. OBJEKTIF DAN KAEDAH PENGAUDITAN

2.1. Pengauditan terhadap Penyata Kewangan Kerajaan Negeri bagi tahun berakhir 31 Disember 2010 adalah untuk memberi pendapat sama ada penyata itu menggambarkan kedudukan kewangan yang benar dan saksama serta rekod perakaunan yang berkaitan telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini.

2.2. Pengauditan terhadap sistem perakaunan dan dokumen dijalankan secara berterusan sepanjang tahun 2010. Teguran mengenainya telah dibangkitkan dengan pihak Bendahari Negeri dan Kementerian/Jabatan Negeri melalui surat pengurusan Audit sebaik sahaja sesuatu pengauditan selesai dijalankan.

3. PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SABAH BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2010

3.1. Pengauditan Penyata Kewangan telah dilaksanakan mengikut Akta Audit 1957 dan berpandukan piawaian pengauditan yang diluluskan. Akta dan piawaian tersebut menghendaki pengauditan dirancang dan dilaksanakan bagi mendapat kepastian yang munasabah sama ada Penyata Kewangan adalah bebas daripada kesilapan dan ketinggalan yang ketara.

3.2. Pengauditan Penyata Kewangan meliputi pemeriksaan terhadap rekod secara semak uji, menyemak bukti yang menyokong angka dan memastikan penzahiran yang mencukupi dalam persembahan Penyata Kewangan. **Pada pendapat Audit, Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah pada keseluruhannya menunjukkan gambaran yang benar dan saksama tentang kedudukan kewangan Kerajaan Negeri bagi tahun berakhir 31 Disember 2010 dan rekod perakaunannya telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini.** Sijil Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri yang disertakan bersama dengan Lembaran Imbangan, Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Akaun Memorandum, Penyata Akaun Hasil Disatukan dan Nota Kepada Akaun adalah seperti di **Lampiran I** hingga **Lampiran VI**.

BAHAGIAN II ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

4. PRESTASI KEWANGAN

Jabatan Audit Negara di samping mengesahkan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri tahun 2010, juga membuat analisis mengikut prinsip asas tunai terhadap data kewangan bagi menentukan tahap prestasi kewangan Kerajaan Negeri. Analisis yang dijalankan adalah berdasarkan Penyata Wang Tunai, Penyata Pelaburan, Penyata Akaun Hasil Disatukan, Penyata Akaun Pinjaman Disatukan, Penyata Akaun Amanah Disatukan, Penyata Akaun Memorandum Aset dan Penyata Akaun Memorandum Tanggungan serta maklumat kewangan yang berkaitan. Penyata Kewangan ini telah disediakan mengikut format yang ditetapkan dalam Piawaian Perakaunan Kerajaan (PPK 2) mengenai Persembahan Penyata Kewangan yang dikeluarkan oleh Jabatan Akauntan Negara. Analisis Audit dibuat terhadap penyata kewangan berdasarkan data/dokumen dan rekod yang dihasilkan melalui Sistem *Main Account* serta dokumen kewangan lain yang berkaitan.

4.1. KEDUDUKAN KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

4.1.1. Mengikut Lembaran Imbangan, jumlah Kumpulan Wang Disatukan pada akhir tahun 2010 adalah berjumlah RM2.82 bilion. Jumlah tersebut terdiri daripada aset berbentuk wang tunai sejumlah RM78.47 juta dan pelaburan sejumlah RM2.74 bilion. Kumpulan Wang Disatukan terdiri daripada 3 akaun iaitu Akaun Hasil Disatukan, Akaun Pinjaman Disatukan dan Akaun Amanah Disatukan. Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan pada tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti di **Jadual 4.1**.

Jadual 4.1
Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Akaun Hasil Disatukan	2,594.03	3,324.36	730.33	28.2
2.	Akaun Pinjaman Disatukan	0	0	0	0
3.	Akaun Amanah Disatukan:	(272.47)	(503.67)	*(231.20)	84.9
	<i>i) Kumpulan Wang Amanah Kerajaan:</i>				
	• <i>Kumpulan Wang Pembangunan</i>	(1,645.04)	(1,815.99)	(170.95)	10.4
	• <i>Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan</i>	29.98	45.54	15.56	51.9
	• <i>Akaun Kena Bayar</i>	403.53	395.42	(8.11)	(2.0)
	<i>ii) Kumpulan Wang Amanah Awam</i>	549.66	541.23	(8.43)	(1.5)
	<i>iii) Deposit</i>	389.40	330.13	(59.27)	(15.2)
	Jumlah	2,321.56	2,820.69	499.13	21.5

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

Nota* : Peningkatan baki debit

4.1.2. Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan bagi tahun 2010 adalah paling tinggi dalam tempoh 5 tahun ke belakang. Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan bagi tahun 2006 hingga 2010 adalah seperti **Jadual 4.2**.

Jadual 4.2
Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Butiran	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Akaun Hasil Disatukan	1,184.46	1,769.95	2,407.43	2,594.03	3,324.36
2.	Akaun Pinjaman Disatukan	0	0	0	0	0
3.	Akaun Amanah Disatukan	155.25	(206.82)	(353.57)	(272.47)	(503.67)
	<i>i) Kumpulan Wang Amanah Kerajaan:</i>					
	• Kumpulan Wang Pembangunan	(871.01)	(1,313.47)	(1,535.25)	(1,645.04)	(1,815.99)
	• Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan	37.70	97.77	140.36	29.98	45.54
	• Akaun Kena Bayar	524.46	475.92	489.00	403.53	395.42
	<i>ii) Kumpulan Wang Amanah Awam</i>	108.02	173.79	198.76	549.66	541.23
	<i>iii) Deposit</i>	356.08	359.17	353.56	389.40	330.13
	Jumlah	1,339.71	1,563.13	2,053.86	2,321.56	2,820.69

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.1.3. Pada tahun 2010, Kumpulan Wang Disatukan mengalami peningkatan berjumlah RM499.13 juta atau 21.5% kepada RM2.82 bilion berbanding RM2.32 bilion pada tahun 2009. Peningkatan ini disebabkan oleh surplus hasil pada tahun 2010 sejumlah RM730.33 juta.

4.2. WANG TUNAI

4.2.1. Wang tunai merupakan aset yang terdiri daripada Wang Tunai Dalam Tangan, Wang Tunai Dalam Perjalanan dan Wang Tunai Dalam Bank. Kedudukan wang tunai pada tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti **Jadual 4.3**. Analisis Audit mendapati kedudukan wang tunai pada tahun 2010 menunjukkan peningkatan berjumlah RM5.13 juta atau 7% menjadi RM78.47 juta berbanding RM73.34 juta pada tahun 2009. Peningkatan ini antara lain disebabkan oleh peningkatan terimaan wang tunai terutama daripada hasil Kerajaan Negeri yang meningkat pada tahun 2010 berbanding tahun 2009.

Jadual 4.3
Baki Wang Tunai Pada Tahun 2010 Berbanding 2009

Bil.	Butiran	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Wang Tunai Dalam Bank	65.61	66.58	0.97	1.5
2.	Wang Tunai Dalam Perjalanan	7.72	11.88	4.16	53.9
3.	Wang Tunai Dalam Tangan	0.01	0.01	0	0
	Jumlah	73.34	78.47	5.13	7.0

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.2.2. Kedudukan Wang Tunai bagi tahun 2010 adalah meningkat berbanding tahun 2009. Baki wang tunai bagi tahun 2006 hingga 2010 adalah seperti **Jadual 4.4**.

Jadual 4.4
Baki Wang Tunai Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Butiran	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Wang Tunai Dalam Bank	65.01	51.20	82.78	65.61	66.58
2.	Wang Tunai Dalam Perjalanan	2.98	14.29	4.43	7.72	11.88
3.	Wang Tunai Dalam Tangan	0.10	0.06	0.08	0.01	0.01
Jumlah		68.09	65.55	87.29	73.34	78.47

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.3. PELABURAN

4.3.1. Pelaburan Kerajaan Negeri adalah dalam bentuk simpanan tetap dan deposit dengan institusi kewangan yang diluluskan. Pelaburan yang dibuat adalah daripada lebihan Kumpulan Wang Disatukan dan diambil kira pada nilai buku. Kedudukan pelaburan pada tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti **Jadual 4.5**.

Jadual 4.5
Pelaburan Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Pelaburan	Tahun		Peningkatan	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Bank Perdagangan Tempatan	2,246.86	2,740.86	494.00	22.0
2.	Perbadanan Pembangunan Borneo Sdn. Bhd.	1.36	1.36	0	0
Jumlah		2,248.22	2,742.22	494.00	22.0

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.3.2. Pelaburan terdiri daripada deposit dengan bank perdagangan tempatan dan Perbadanan Pembangunan Borneo Sdn. Bhd. masing-masing berjumlah RM2.74 bilion dan RM1.36 juta. Pelaburan pada akhir tahun 2010 meningkat sejumlah RM494 juta atau 22% menjadi RM2.74 bilion berbanding RM2.25 bilion pada tahun 2009. Peningkatan pelaburan adalah disebabkan pertambahan simpanan tetap sejumlah RM494 juta di Bank Perdagangan Tempatan. Trend pelaburan bagi tahun 2006 hingga 2010 adalah seperti di **Jadual 4.6**. Kedudukan tahun 2010 adalah yang tertinggi dalam tempoh 5 tahun sebelumnya.

Jadual 4.6
Pelaburan Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Pelaburan	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Bank Perdagangan Tempatan	1,270.86	1,496.86	1,965.86	2,246.86	2,740.86
2.	Perbadanan Pembangunan Borneo Sdn. Bhd.	0.71	0.71	0.71	1.36	1.36
3.	Sekuriti Kerajaan Asing	0.04	0	0	0	0
Jumlah		1,271.61	1,497.57	1,966.57	2,248.22	2,742.22

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.4. AKAUN HASIL DISATUKAN

Akaun Hasil Disatukan ditubuhkan mengikut Perkara 97 dan Perkara 98 Perlembagaan Persekutuan dan Seksyen 7 (a), Akta Tatacara Kewangan 1957. Akaun ini menunjukkan jumlah hasil yang diterima dengan jumlah perbelanjaan mengurus bagi sesuatu tahun kewangan. Kerajaan Negeri Sabah telah mengakhiri tahun kewangan 2010 dengan

peningkatan lebih berjumlah RM543.72 juta menjadi RM730.32 juta berbanding tahun 2009 berjumlah RM186.60 juta. Peningkatan lebih semasa ini menyebabkan baki Akaun Hasil Disatukan meningkat sebanyak RM730.32 juta atau 28.2% menjadi RM3.32 bilion berbanding RM2.59 bilion pada tahun 2009. Selain itu, pada tahun 2010 Kerajaan Negeri telah mengeluarkan bon terbitan sejumlah RM544 juta untuk disalurkan kepada 4 syarikat subsidiari Kerajaan Negeri.

4.4.1. Hasil

4.4.1.1. Kerajaan Negeri Sabah memungut 3 jenis hasil yang terdiri daripada Hasil Cukai, Hasil Bukan Cukai dan Terimaan Bukan Hasil. Pada tahun 2010, kutipan hasil sebenar lebih tinggi daripada anggaran disemak sejumlah RM704.19 juta atau 20.1% seperti di **Jadual 4.7**.

Jadual 4.7
Kutipan Hasil Sebenar Berbanding Anggaran Yang Disemak

Bil.	Kategori Hasil	Anggaran Disemak (RM Juta)	Hasil Sebenar (RM Juta)	Lebihan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Hasil Cukai	1,053.90	1,223.43	169.53	16.1
2.	Hasil Bukan Cukai	1,585.39	2,085.78	500.39	31.6
3.	Terimaan Bukan Hasil	857.64	891.91	34.27	4.0
Jumlah		3,496.93	4,201.12	704.19	20.1

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.4.1.2. Hasil sebenar yang dikutip oleh Kerajaan Negeri pada tahun 2010 adalah berjumlah RM4.20 bilion iaitu meningkat sejumlah RM1.15 bilion atau 37.7% berbanding kutipan hasil pada tahun 2009 yang berjumlah RM3.05 bilion dan merupakan pencapaian tertinggi setakat ini. Jumlah hasil mengikut 3 kategori pada tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti di **Jadual 4.8**.

Jadual 4.8
Kutipan Hasil Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Kategori Hasil	Tahun		Peningkatan	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Hasil Cukai	1,003.88	1,223.43	219.55	21.9
2.	Hasil Bukan Cukai	1,753.10	2,085.78	332.68	19.0
3.	Terimaan Bukan Hasil	292.90	891.91	599.01	204.5
Jumlah		3,049.88	4,201.12	1,151.24	37.7

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.4.1.3. Analisis Audit terhadap kutipan hasil pada tahun 2010 mendapati sebanyak 60 butiran hasil mengalami peningkatan berjumlah RM1.39 bilion manakala 39 butiran hasil mengalami penurunan berjumlah RM232.73 juta. Tiga butiran hasil yang mengalami peningkatan hasil yang ketara bagi tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti di **Jadual 4.9**. Manakala 3 butiran hasil yang mengalami penurunan hasil yang ketara bagi tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti di **Jadual 4.10**.

Jadual 4.9
Peningkatan Hasil Yang Ketara Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran Hasil	Tahun		Peningkatan		Punca Peningkatan
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Cukai Jualan Atas Minyak Kelapa Sawit – Kementerian Kewangan	853.42	1,072.78	219.36	25.7	Harga purata minyak sawit mentah meningkat daripada RM2,210 setan metrik pada tahun 2009 kepada RM2,707 setan metrik pada tahun 2010. Jumlah pengeluaran pula meningkat kepada 5.39 juta tan metrik pada tahun 2010 berbanding 5.28 juta tan metrik pada tahun 2009.
2.	Premium Dari Jualan Tanah - Umum – Jabatan Tanah Dan Ukur	87.82	222.34	134.52	153.2	Jabatan telah dapat mengutip tunggakan premium dan <i>back rent</i> daripada Jabatan/Agensi Kerajaan.
3.	Royalti Petroleum – Kementerian Kewangan	742.98	826.56	83.58	11.2	Bayaran royalti petroleum untuk tahun 2009 adalah berdasarkan purata harga minyak mentah RM247 setong dan jumlah pengeluaran sebanyak 58.76 juta tong. Harga purata minyak mentah meningkat kepada RM254 setong dan pengeluaran sebanyak 63.45 juta tong pada tahun 2010.
Jumlah		1,684.22	2,121.68	437.46	26.0	

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

Jadual 4.10
Penurunan Hasil Yang Ketara Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran Hasil	Tahun		Penurunan		Punca Penurunan
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Royalti dan Bayaran Keluaran Hutan – Jabatan Perhutanan	256.79	224.72	32.07	12.4	Penurunan pengeluaran balak daripada 4.25 juta m3 pada tahun 2009 kepada 3.42 juta m3 pada tahun 2010.
2.	Premium Kayu Balak – Jabatan Perhutanan	57.97	39.47	18.50	31.9	Penurunan pengeluaran balak menyebabkan hasil kutipan royalti dan premium turut menurun.
3.	Cukai Jualan Loteri – Kementerian Kewangan	93.78	86.05	7.73	8.2	Sejumlah RM5.58 juta kutipan jualan tiket loteri tidak dapat diambil kira dalam akaun pada tahun 2010 disebabkan kelewatan penerimaan bayaran dan telah diambil kira dalam akaun pada tahun 2011. Selain itu, terdapat penurunan penjualan tiket loteri pada tahun 2010 oleh 3 syarikat.
Jumlah		408.54	350.24	58.30	14.3	

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

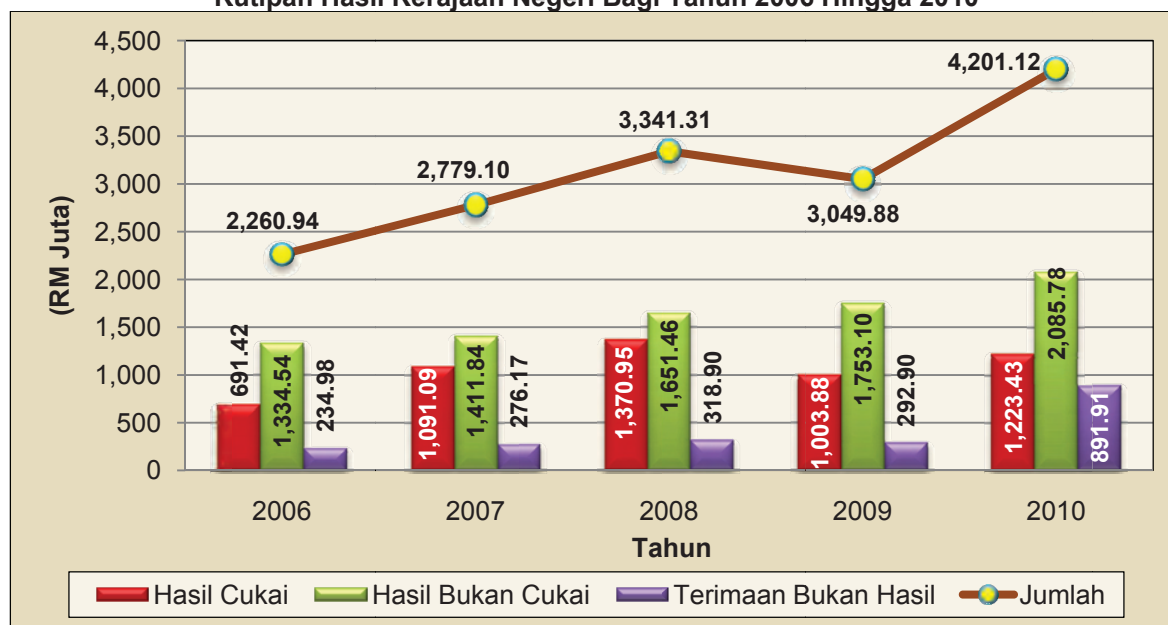
4.4.1.4. Hasil Kerajaan Negeri merupakan sumber utama yang akan digunakan bagi tujuan perbelanjaan mengurus dan pembangunan. Trend kutipan hasil bagi tahun 2006 hingga 2010 adalah seperti di **Jadual 4.11** dan **Carta 4.1**.

Jadual 4.11
Kutipan Hasil Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Kategori Hasil	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Hasil Cukai	691.42	1,091.09	1,370.95	1,003.88	1,223.43
2.	Hasil Bukan Cukai	1,334.54	1,411.84	1,651.46	1,753.10	2,085.78
3.	Terimaan Bukan Hasil	234.98	276.17	318.90	292.90	891.91
Jumlah		2,260.94	2,779.10	3,341.31	3,049.88	4,201.12

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

Carta 4.1
Kutipan Hasil Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.4.1.5. Penyumbang utama hasil Kerajaan Negeri bagi tahun 2006 hingga 2010 adalah daripada Cukai Jualan, Royalti Petroleum, Hasil Hutan, Hasil Tanah dan Hasil Air seperti **Jadual 4.12**.

Jadual 4.12
Penyumbang Utama Hasil Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Butiran Hasil	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Cukai Jualan	656.07	1,046.52	1,326.66	957.97	1,169.50
2.	Royalti Petroleum	409.73	365.37	750.90	742.98	826.55
3.	Hasil Hutan	505.16	550.93	446.54	345.03	297.09
4.	Hasil Tanah	101.52	205.02	186.17	140.70	286.81
5.	Hasil Air	94.42	104.76	105.34	117.74	133.73
Jumlah		1,766.90	2,272.60	2,815.61	2,304.42	2,713.68

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.4.1.6. Kutipan Cukai Jualan merupakan penyumbang terbesar antara 5 butiran hasil tersebut dengan kutipan berjumlah RM5.16 bilion bagi tempoh 5 tahun antara tahun 2006

hingga 2010. Penyumbang kedua dan ketiga terbesar adalah daripada Royalti Petroleum dan Hasil Hutan yang berjumlah RM3.10 bilion dan RM2.14 bilion bagi tempoh 5 tahun berkenaan.

4.4.2. Perbelanjaan Mengurus

4.4.2.1. Perbelanjaan mengurus terbahagi kepada 2 jenis iaitu Perbelanjaan Tanggungan dan Perbelanjaan Perbekalan. Mengikut Perkara 98 Perlembagaan Persekutuan, Perbelanjaan Tanggungan adalah perbelanjaan yang dipertanggungkan terus kepada Kumpulan Wang Disatukan seperti gaji dan elaun Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri, elaun/ganjaran/pencen ahli Majlis Mesyuarat Kerajaan dan Ahli Dewan Undangan Negeri, bayaran balik pinjaman dan lain-lain bayaran dengan perintah mahkamah. Perbelanjaan Perbekalan pula adalah untuk membiayai aktiviti dan kegiatan harian.

4.4.2.2. Perbelanjaan mengurus terdiri daripada bayaran Emolumen, Perkhidmatan Dan Bekalan, Aset, Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap serta Perbelanjaan Lain. Peruntukan asal yang diluluskan bagi perbelanjaan mengurus tahun 2010 berjumlah RM3.30 bilion. Peruntukan ini telah ditambah sejumlah RM494.22 juta menjadi RM3.80 bilion. Peruntukan perbelanjaan mengurus telah meningkat sejumlah RM588.12 juta atau 18.3% menjadi RM3.80 bilion pada tahun 2010 berbanding peruntukan tahun 2009 berjumlah RM3.21 bilion.

4.4.2.3. Perbelanjaan mengurus pada tahun 2010 berjumlah RM3.47 bilion berbanding RM2.86 bilion pada tahun 2009 iaitu meningkat sejumlah RM607.52 juta atau 21.2%. Pada keseluruhannya, peningkatan perbelanjaan mengurus pada tahun 2010 disebabkan peningkatan perbelanjaan Emolumen, Perkhidmatan Dan Bekalan, Aset, Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap serta Perbelanjaan-perbelanjaan Lain masing-masing sejumlah RM18.59 juta, RM99.22 juta, RM130.16 juta, RM234.96 juta dan RM124.59 juta. Kedudukan perbelanjaan mengurus Kerajaan Negeri bagi tahun 2010 berbanding tahun 2009 mengikut 5 butiran perbelanjaan adalah seperti **Jadual 4.13**.

Jadual 4.13
Perbelanjaan Mengurus Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran Perbelanjaan	Tahun		Peningkatan	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Emolumen	549.38	567.97	18.59	3.4
2.	Perkhidmatan Dan Bekalan	792.21	891.43	99.22	12.5
3.	Aset	270.94	401.10	130.16	48.0
4.	Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap	395.05	630.01	234.96	59.5
5.	Perbelanjaan-Perbelanjaan Lain	855.70	980.29	124.59	14.6
Jumlah		2,863.28	3,470.80	607.52	21.2

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.4.2.4. Analisis Audit terhadap perbelanjaan mengurus mendapati 3 butiran perbelanjaan mengalami peningkatan yang ketara antara RM11.64 juta hingga RM25.68 juta. Peningkatan perbelanjaan yang ketara bagi tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti **Jadual 4.14**.

Jadual 4.14
Peningkatan Perbelanjaan Mengurus Yang Ketara Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran Perbelanjaan	Tahun		Peningkatan		Punca Peningkatan
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Perkhidmatan Ikhtisas Dan Perkhidmatan Lain Yang Dibeli Dan Hospitaliti – Jabatan Air Negeri Sabah	4.81	30.49	25.68	533.9	Sejumlah RM23.47 juta pembayaran kontrak “Operation & Maintenance Contract For Segaliud River Intake, Dam & Treatment Works Sandakan” mula beroperasi pada tahun 2010 telah dibayar pada tahun 2010.
2.	Pembayaran Tunggakan Kepada Konsesi Air – Jabatan Air Negeri Sabah	75.00	92.00	17.00	22.7	Bayaran hutang tertunggak kepada Lahad Datu Water Supply Sdn. Bhd.
3.	Penyenggaraan Dan Pembaikan Kecil Yang Dibeli – Jabatan Pengairan Dan Saliran	24.99	36.63	11.64	46.6	Jabatan telah memohon peruntukan tambahan pada tahun 2010 bagi membuat bayaran balik pendahuluan diri bagi kerja kecemasan yang diluluskan di bawah Arahan Perbendaharaan 55.
Jumlah		104.80	159.12	54.32	51.8	

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.4.2.5. Analisis Audit seterusnya mendapati 3 butiran perbelanjaan yang lain mengalami penurunan yang ketara antara RM7.01 juta hingga RM15.71 juta. Penurunan perbelanjaan yang ketara bagi tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti di **Jadual 4.15**.

Jadual 4.15
Penurunan Perbelanjaan Mengurus Yang Ketara Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran Perbelanjaan	Tahun		Penurunan		Punca Penurunan
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Kemudahan Dan Pembaikan Kemudahan – Kementerian Kewangan	23.87	8.16	15.71	65.8	Keperluan di bawah program penyenggaraan dan menaik taraf jalan raya, jambatan dan banjir telah disiapkan dan dijelaskan pada tahun 2009.
2.	Perhubungan Dan Utiliti – Jabatan Air Negeri Sabah	25.59	17.45	8.14	31.8	Penurunan disebabkan oleh penyelesaian tunggakan bil telefon dan elektrik pada tahun 2009 berbanding tahun 2010.
3.	Bekalan Bahan Mentah Dan Bahan-bahan Untuk Penyenggaraan Dan Pembaikan – Jabatan Air Negeri Sabah	13.98	6.97	7.01	50.1	Keperluan kegunaan bahan kimia bergantung kepada keadaan cuaca; keperluan bahan kimia bagi loji Segaliud Sandakan tidak dibekalkan oleh Jabatan Air pada tahun 2010 dan stok bahan kimia pada tahun 2009 di bawa ke hadapan untuk kegunaan tahun 2010.
Jumlah		63.44	32.58	30.86	48.6	

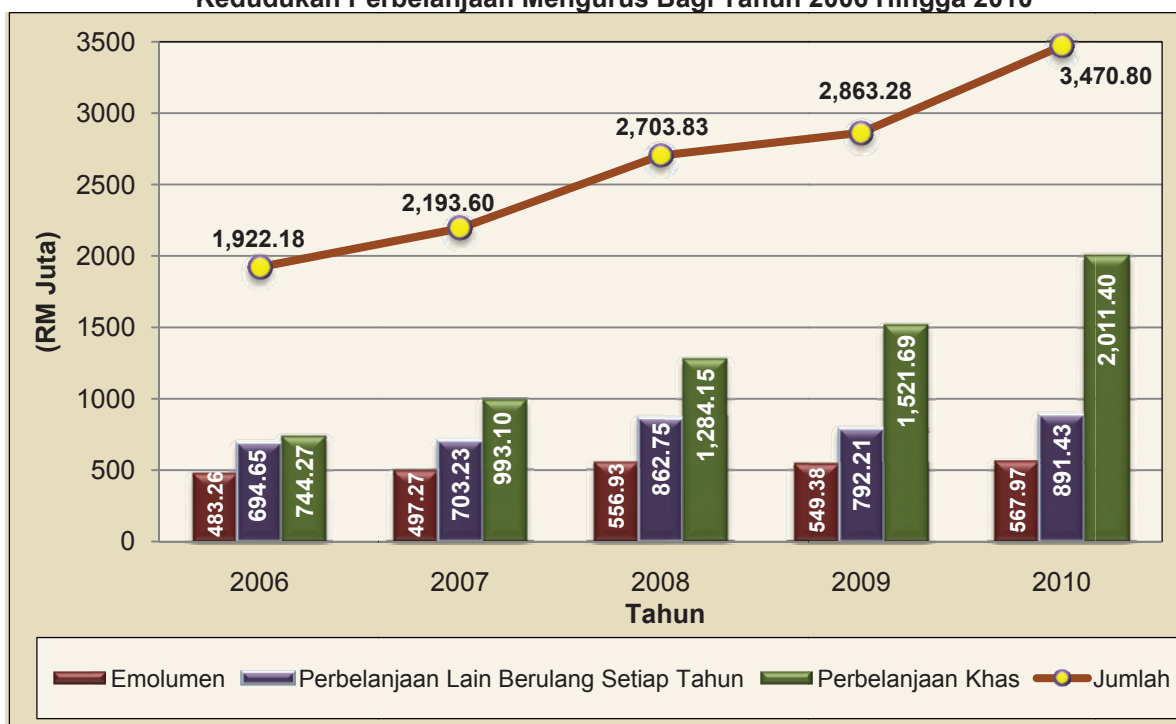
Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.4.2.6. Analisis Audit mendapati trend Perbelanjaan Mengurus bagi tahun 2006 hingga 2010 mengalami peningkatan setiap tahun. Perbelanjaan Kerajaan Negeri yang terbesar dalam tempoh tersebut adalah Perbelanjaan Khas yang berjumlah RM6.55 bilion. Ini diikuti oleh Perbelanjaan Lain Berulang Setiap Tahun berjumlah RM3.94 bilion dan Emolumen

berjumlah RM2.65 bilion bagi tempoh 5 tahun berkenaan. Trend perbelanjaan mengurus Kerajaan Negeri bagi tahun 2006 hingga 2010 adalah seperti di **Carta 4.2**.

Carta 4.2
Kedudukan Perbelanjaan Mengurus Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

Nota: Trend Perbelanjaan Mengurus adalah mengikut 3 kategori iaitu berdasarkan kod perakaunan lama. Kod perakaunan baru iaitu Modified Budgeting System dilaksanakan mulai tahun 2008.

4.4.3. Prestasi Kewangan Akaun Hasil Disatukan

4.4.3.1. Pada tahun 2010, Akaun Hasil Disatukan Kerajaan Negeri telah mencatat surplus sejumlah RM730.32 juta iaitu peningkatan ketara sejumlah RM543.72 juta atau 291.4% berbanding surplus pada tahun 2009 yang berjumlah RM186.60 juta seperti di **Jadual 4.16**.

Jadual 4.16
Prestasi Kewangan Akaun Hasil Disatukan Pada Tahun 2009 dan 2010

Bil.	Butiran	Tahun		Peningkatan	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Hasil	3,049.88	4,201.12	1,151.24	37.7
2.	Perbelanjaan Mengurus	2,863.28	3,470.80	607.52	21.2
Surplus		186.60	730.32	543.72	291.4

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.4.3.2. Analisis perbandingan surplus bagi tahun 2006 hingga 2010 menunjukkan surplus meningkat dari tahun 2006 hingga 2008 dan telah menurun pada tahun 2009. Bagaimanapun, surplus pada tahun 2010 adalah yang tertinggi dalam tempoh 5 tahun seperti di **Jadual 4.17**.

Jadual 4.17
Prestasi Hasil Berbanding Perbelanjaan Mengurus Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Butiran	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Hasil	2,260.94	2,779.10	3,341.31	3,049.88	4,201.12
2.	Perbelanjaan Mengurus	1,922.18	2,193.60	2,703.83	2,863.28	3,470.80
	Surplus	338.76	585.50	637.48	186.60	730.32

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.5. AKAUN PINJAMAN DISATUKAN

Akaun Pinjaman Disatukan adalah satu akaun yang digunakan untuk mengakaun penerimaan pinjaman dan pindahan terimaan pinjaman ke Akaun Kumpulan Wang Pembangunan. Pada tahun 2010, pinjaman sejumlah RM299.82 juta telah diterima daripada Kerajaan Persekutuan untuk membiayai projek bekalan air dan pelbagai. Pinjaman yang diperolehi telah diambil kira dalam akaun ini sebelum dipindahkan kesemuanya kepada Kumpulan Wang Pembangunan. Selain itu, pada tahun 2010 Kerajaan Negeri juga telah menerbitkan bon berjumlah RM544 juta dengan kelulusan Kementerian Kewangan Malaysia untuk disalurkan kepada 4 syarikat subsidiari Kerajaan Negeri. Semua baki pinjaman tersebut telah dipindahkan kepada Akaun Hasil Yang Disatukan. Oleh itu, pada akhir tahun 2010, Akaun Pinjaman Disatukan tidak mempunyai baki seperti tahun 2009 dan tahun sebelumnya.

4.6. AKAUN AMANAH DISATUKAN

Akaun Amanah Disatukan terdiri daripada Kumpulan Wang Amanah Kerajaan, Kumpulan Wang Amanah Awam dan Wang Deposit. Pada akhir tahun 2010, Akaun Amanah Disatukan berbaki debit berjumlah RM503.67 juta berbanding baki debit berjumlah RM272.47 juta pada tahun 2009 iaitu peningkatan baki debit sejumlah RM231.20 juta atau 84.9%.

4.6.1. Kumpulan Wang Amanah Kerajaan

Kumpulan Wang Amanah Kerajaan ditubuhkan di bawah Seksyen 10 Akta Tatacara Kewangan 1957 untuk maksud tertentu. Kumpulan Wang Amanah Kerajaan terdiri daripada 3 komponen utama iaitu Kumpulan Wang Pembangunan, Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan dan Akaun Kena Bayar.

4.6.1.1. Kumpulan Wang Pembangunan

- a. Kumpulan Wang Pembangunan ditubuhkan di bawah Akta Kumpulan Wang Pembangunan (Akta 70 Tahun 1966). Punca kewangan Kumpulan Wang ini terdiri daripada caruman Akaun Hasil Disatukan, imbuhan balik dan pemberian daripada Kerajaan Persekutuan serta terimaan daripada Akaun Pinjaman Disatukan. Akaun Pinjaman Disatukan merupakan dana pinjaman daripada Kerajaan Persekutuan yang akan disalurkan kepada Kumpulan Wang Pembangunan untuk membiayai projek pembangunan negeri serta dipinjam semula kepada Agensi Negeri. Pada tahun 2010, Kumpulan Wang Pembangunan telah menerima pindahan sejumlah RM550 juta daripada Akaun Hasil Disatukan, RM299.82 juta daripada Akaun Pinjaman Disatukan,

RM118.38 juta daripada imbuhan balik dan RM34.17 juta daripada pemberian Kerajaan Persekutuan. Pada tahun 2010, Kumpulan Wang Pembangunan telah terlebih dikeluarkan sejumlah RM170.95 juta. Oleh itu, baki defisit terkumpul pada tahun 2010 meningkat sejumlah RM170.95 juta menjadi RM1.82 bilion berbanding RM1.65 bilion pada tahun 2009 seperti ditunjukkan di **Jadual 4.18**. Manakala baki terkumpul Kumpulan Wang Pembangunan untuk tempoh 5 tahun ditunjukkan di **Jadual 4.19**

Jadual 4.18
Akaun Kumpulan Wang Pembangunan Bagi Tahun 2009 Dan 2010

Perihal	Tahun		Peningkatan	
	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
Baki Pada 1 Januari	(1,535.25)	(1,645.04)	109.79	7.2
Terimaan	922.33	1,002.37	80.04	8.7
Bayaran	1,032.12	1,173.32	141.20	13.7
Baki Pada 31 Disember	(1,645.04)	(1,815.99)	170.95	10.4

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

Jadual 4.19
Baki Kumpulan Wang Pembangunan Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Perihal	Tahun				
	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
Baki Pada 1 Januari	(799.69)	(871.01)	(1,313.47)	(1,535.25)	(1,645.04)
Terimaan	1,043.62	953.63	1,077.84	922.33	1,002.37
Bayaran	1,114.94	1,396.09	1,299.62	1,032.12	1,173.32
Defisit	(71.32)	(442.46)	(221.78)	(109.79)	(170.95)
Baki Pada 31 Disember	(871.01)	(1,313.47)	(1,535.25)	(1,645.04)	(1,815.99)

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

- b. Analisis Audit mendapati jumlah dana yang disalurkan ke dalam Kumpulan Wang Pembangunan tidak mencukupi untuk menampung perbelanjaan pembangunan sebenar. Ini disebabkan Kerajaan Negeri menyediakan bajet defisit terhadap hasil dan perbelanjaan pembangunan menyebabkan baki defisit terkumpul Kumpulan Wang Pembangunan terus meningkat pada setiap tahun. Anggaran hasil dan perbelanjaan pembangunan asal berbanding yang sebenar bagi tahun 2010 ditunjukkan di **Jadual 4.20**.

Jadual 4.20
Anggaran Hasil Dan Perbelanjaan Pembangunan Asal Berbanding Yang Sebenar Bagi Tahun 2010

Perihal	Tahun 2010	
	Anggaran Asal (RM Juta)	Sebenar (RM Juta)
Hasil	1,013.22	1,002.37
<i>Caruman daripada Anggaran Perbekalan</i>	550.00	550.00
<i>Bayaran Balik Pemberian Persekutuan</i>	86.65	60.02
<i>Wang Pinjaman Persekutuan</i>	302.40	299.82
<i>Hasil Pembangunan Yang Lain</i>	74.17	92.53
Perbelanjaan	1,498.88	1,173.32
(Defisit)	(485.66)	(170.95)

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

c. Perbelanjaan Pembangunan Sebenar Berbanding Peruntukan

Pada tahun 2010, sejumlah RM1.53 bilion telah diperuntukkan kepada 1 Jabatan dan 10 Kementerian. Daripada jumlah tersebut, sejumlah RM1.17 bilion atau 76.7% telah dibelanjakan. Analisis perbandingan terhadap perbelanjaan pembangunan sebenar dengan peruntukan tahun 2010 adalah seperti di **Jadual 4.21**. Analisis Audit mendapati Jabatan Ketua Menteri, Kementerian Kewangan dan Kementerian Belia Dan Sukan telah mencapai prestasi perbelanjaan melebihi 85%. Prestasi perbelanjaan bagi 7 Kementerian yang lain adalah antara 51.8% hingga 84.5%. Kementerian Pembangunan Perindustrian pula menunjukkan prestasi perbelanjaan terendah iaitu 49.5%. Sejumlah RM44 juta daripada peruntukan tersebut adalah untuk Projek Pembangunan POIC Lahad Datu yang tidak dibelanjakan langsung pada tahun 2010 dan merupakan peruntukan dalam bentuk pinjaman daripada Kerajaan Persekutuan. Peruntukan tersebut pada asalnya adalah untuk membiayai Projek *Integrated Petrochemical Complex (IPC)* dan EKS Kinarut dan telah dimohon oleh Kementerian Pembangunan Perindustrian kepada Unit Perancang Ekonomi untuk dipindahkan bagi membiayai Projek Pembangunan POIC Lahad Datu. Bagaimanapun, permohonan tersebut tidak diluluskan menyebabkan peruntukan tidak dapat dibelanjakan pada tahun 2010.

Jadual 4.21
Perbelanjaan Pembangunan Sebenar Berbanding Peruntukan Tahun 2010

Bil.	Kementerian/Jabatan	Peruntukan (RM Juta)	Perbelanjaan (RM Juta)	(%)
1.	Jabatan Ketua Menteri	190.37	183.23	96.2
2.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	86.22	72.17	83.7
3.	Kementerian Kewangan	82.62	78.33	94.8
4.	Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan	322.67	256.46	79.5
5.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur	615.63	447.55	72.7
6.	Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan	63.92	33.13	51.8
7.	Kementerian Pembangunan Masyarakat Dan Hal Ehwal Pengguna	17.84	14.96	83.9
8.	Kementerian Pelancongan, Kebudayaan Dan Alam Sekitar	9.74	8.23	84.5
9.	Kementerian Pembangunan Perindustrian	116.03	57.43	49.5
10.	Kementerian Belia Dan Sukan	23.83	21.05	88.3
11.	Kementerian Pembangunan Sumber Dan Kemajuan Teknologi Maklumat	1.03	0.78	75.7
Jumlah		1,529.90	1,173.32	76.7

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

d. Perbelanjaan Pembangunan Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Perbelanjaan pembangunan pada tahun 2010 meningkat sejumlah RM141.20 juta menjadi RM1.17 bilion berbanding RM1.03 billion pada tahun 2009. Perbelanjaan di bawah Jabatan Ketua Menteri dan 7 Kementerian meningkat sejumlah RM164.98 juta menjadi RM696.49 juta. Perbelanjaan di bawah 3 Kementerian pula menurun sejumlah RM23.78 juta menjadi RM476.83 juta. Kedudukan perbelanjaan pembangunan Kerajaan Negeri pada tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti di **Jadual 4.22**.

Jadual 4.22
Perbelanjaan Pembangunan Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Kementerian/Jabatan	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Jabatan Ketua Menteri	148.97	183.23	34.26	23.0
2.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	68.13	72.17	4.04	5.9
3.	Kementerian Kewangan	15.87	78.33	62.46	393.6
4.	Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan	226.23	256.46	30.23	13.4
5.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur	462.27	447.55	(14.72)	(3.2)
6.	Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan	27.44	33.13	5.69	20.8
7.	Kementerian Pembangunan Masyarakat Dan Hal Ehwal Pengguna	14.07	14.96	0.89	6.3
8.	Kementerian Pelancongan, Kebudayaan Dan Alam Sekitar	15.63	8.23	(7.40)	(47.3)
9.	Kementerian Pembangunan Perindustrian	30.80	57.43	26.63	86.5
10.	Kementerian Belia Dan Sukan	22.71	21.05	(1.66)	(7.3)
11.	Kementerian Pembangunan Sumber Dan Kemajuan Teknologi Maklumat	0.00	0.78	0.78	-*
Jumlah		1,032.12	1,173.32	141.20	13.7

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

Nota*: Tiada perbelanjaan pada tahun 2009

- e. Pada tahun 2010, 3 butiran perbelanjaan pembangunan telah meningkat dengan ketara seperti di **Jadual 4.23**.

Jadual 4.23
Peningkatan Perbelanjaan Pembangunan Yang Ketara Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran Perbelanjaan	Tahun		Peningkatan		Punca Peningkatan
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Program Mengurangkan Kadar Kehilangan Air Tak Berhasil – Jabatan Air Negeri Sabah	1.10	49.97	48.87	4,442.7	Perbelanjaan Projek Pengurangan NRW Fasa II bagi Daerah Lahad Datu tahun 2010 ditanggung oleh Kerajaan Negeri. Bagi tahun 2009 dibiayai melalui Geran Persekutuan.
2.	Pengambilan Tanah – Jabatan Tanah Dan Ukur	38.55	79.66	41.11	106.6	Jumlah pampasan yang telah dibayar bagi kes-kes pengambilan tanah merupakan projek baru berikutan keputusan mahkamah ke atas "Originating Summons No.K24-131 Off 2007" serta termasuk projek sambungan pengambilan tanah untuk projek KKIP yang dibayar dalam tahun 2010.

Bil.	Butiran Perbelanjaan	Tahun		Peningkatan		Punca Peningkatan
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
3.	Jalan Raya Ke Kawasan Perindustrian – Jabatan Kerja Raya	9.65	36.25	26.60	275.6	Peningkatan disebabkan oleh pembayaran interim terhadap projek Jalan KKIP Kota Kinabalu, Jalan Bokara - Batu Sapi dan Projek Jalan Madang.
Jumlah		49.30	165.88	116.58	236.5	

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

- f. Tiga butiran perbelanjaan pembangunan yang menurun dengan ketara ditunjukkan di **Jadual 4.24**.

Jadual 4.24
Penurunan Perbelanjaan Pembangunan Yang Ketara Pada Tahun 2010 Berbanding 2009

Bil.	Butiran Perbelanjaan	Tahun		Penurunan		Punca Penurunan
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Bekalan Air Serta Merta/Rancangan Bekalan Air Sabah – Jabatan Air Negeri Sabah	88.93	30.26	58.67	66.0	Sebanyak 12 daripada 14 projek di bawah RMKe-9 telah siap/hampir siap pada akhir tahun 2010.
2.	Kerja-kerja Kecemasan Luar Jangka Untuk Bekalan Air Di Seluruh Negeri – Jabatan Air Negeri Sabah	32.06	9.37	22.69	70.8	Semua 7 projek telah siap sebelum tempoh RMKe-9 berakhir dan perbelanjaan tahun 2010 hanya untuk pembayaran penutupan akaun serta 1 projek yang siap pada bulan November 2010.
3.	Program Penyambungan Paip – Jabatan Air Negeri Sabah	11.01	3.50	7.51	68.2	Sebanyak 20 daripada 24 projek telah siap sebelum akhir tahun 2010 manakala 3 projek siap dalam tahun 2010 dan 1 projek tidak dapat dilaksanakan.
Jumlah		132.00	43.13	88.87	67.3	

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.6.1.2. Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan

Penyata Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan terdiri daripada 5 komponen utama iaitu Akaun Antara Pentadbiran, Akaun Penyelesaian, Akaun Perniagaan, Akaun Pinjaman dan Kumpulan Wang Luar Jangka. Pada akhir tahun 2010, Penyata Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan menunjukkan baki kredit berjumlah RM45.54 juta berbanding sejumlah RM29.98 juta pada tahun 2009 iaitu peningkatan sejumlah RM15.56 juta atau 51.9%. Punca utama peningkatan baki kredit Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan disebabkan oleh penurunan baki debit bagi Akaun Antara Pentadbiran sejumlah RM34.60 juta atau 107% iaitu daripada RM32.34 juta baki debit pada tahun 2009 menjadi RM2.26 juta baki kredit pada tahun 2010.

a. Kumpulan Wang Amanah Penyenggaraan Jalan Negeri Dan Jambatan

Kumpulan Wang ini ditubuhkan pada awal bulan Januari 1994 untuk mengakaunkan penerimaan dan pembayaran berhubung kerja-kerja penyenggaraan jalan raya dan jambatan Kerajaan Negeri. Pada tahun 2010, Kerajaan Negeri telah menerima sejumlah RM558 juta daripada Kerajaan Persekutuan dan Negeri. Sejumlah RM540.37 juta daripada akaun ini dibelanjakan pada tahun 2010 menyebabkan lebihan hasil sejumlah RM17.63 juta. Oleh itu, baki Kumpulan Wang ini telah mengakhiri tahun 2010 dengan baki kredit sejumlah RM4.29 juta berbanding baki debit pada tahun 2009 sejumlah RM13.34 juta iaitu peningkatan sejumlah RM17.63 juta atau 132.2%. Kedudukan baki Kumpulan Wang Amanah Penyenggaraan Jalan Negeri Dan Jambatan bagi tahun 2006 hingga 2010 seperti di **Jadual 4.25**.

Jadual 4.25
Kedudukan Baki Kumpulan Wang Amanah Penyenggaraan
Jalan Negeri Dan Jambatan Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Perihal	Tahun				
	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
Baki Pada 1 Januari	107.15	33.33	56.22	95.41	(13.34)
Jumlah Terimaan	232.71	337.21	448.07	363.11	558.00
Jumlah Perbelanjaan	306.53	314.32	408.88	471.86	540.37
Baki Akhir Pada 31 Disember	33.33	56.22	95.41	(13.34)	4.29

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

b. Akaun Pendahuluan Diri

Akaun Pendahuluan Diri diwujudkan bagi maksud mengakaun pendahuluan wang kepada pegawai untuk keperluan menjalankan tugas rasmi, pendahuluan gaji sementara menunggu surat pelantikan atau bagi menyelesaikan kehilangan wang atau sebab lain sementara menanti penyiasatan dan penyelesaian muktamad. Peruntukan bagi Akaun Pendahuluan Diri adalah berjumlah RM12 juta. Pada akhir tahun 2010, Akaun Pendahuluan Diri telah lebih dikeluarkan sejumlah RM118.85 juta. Oleh itu, terdapat peningkatan dalam baki terlebih dikeluarkan sejumlah RM46.54 juta atau 64.4% berbanding RM72.31 juta pada tahun 2009. Akaun Pendahuluan Diri juga termasuk bayaran yang dibuat di bawah Arahan Perbendaharaan 54. Bayaran ini memerlukan kelulusan khas Setiausaha Tetap Kementerian Kewangan Sabah bagi membayar perbelanjaan yang tidak mempunyai peruntukan. Perbelanjaan tersebut hendaklah dipertanggungjawabkan kepada Akaun Pendahuluan Diri (Pegawai Awam) sebagai suatu pendahuluan kepada pegawai atas nama jawatannya, sementara menunggu keputusan mengenai cara penyelesaiannya. Pada tahun 2010, pihak Kementerian Kewangan telah meluluskan pembayaran dan penyelesaian Akaun Pendahuluan Diri masing-masing berjumlah RM43.24 juta dan RM65.20 juta berbanding RM28.03 juta dan RM53.31 juta pada tahun 2009.

4.6.1.3. Akaun Kena Bayar

- a. Akaun ini diwujudkan bagi menyelesaikan tanggungan Kerajaan Negeri terhadap pelbagai bekalan dan perkhidmatan pada bulan Disember yang perlu dijelaskan pada

bulan Januari tahun berikutnya. Peningkatan dan penurunan perbelanjaan Akaun Kena Bayar pada tahun 2009 dan 2010 mengikut Jabatan adalah seperti di **Jadual 4.26**. Pada tahun 2010, Akaun Kena Bayar berjumlah RM395.42 juta berbanding RM403.53 juta pada tahun 2009. Ini menunjukkan penurunan sejumlah RM8.11 juta atau 2.0%. Secara keseluruhannya, pembayaran yang dikenakan oleh Pelbagai Kementerian/Jabatan dan Jabatan Tanah Dan Ukur telah meningkat manakala pembayaran yang dikenakan oleh 3 Jabatan Mengakaun Sendiri telah menurun. Analisis Audit terhadap 1,163 baucar bayaran Akaun Kena Bayar mendapati pembayaran sejumlah RM7.68 juta bagi 43 baucar bayaran tidak sepatutnya dipertanggungjawabkan kepada Akaun Kena Bayar kerana perbelanjaan untuk bekalan/perkhidmatan/tuntutan telah dibuat pada bulan November dan sebelumnya.

Jadual 4.26
Akaun Kena Bayar Mengikut Jabatan Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Jabatan	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Pelbagai Kementerian/Jabatan	356.95	361.47	4.52	1.3
2.	Jabatan Kerja Raya	19.80	13.75	(6.05)	(30.6)
3.	Jabatan Pertanian	16.92	12.10	(4.82)	(28.5)
4.	Jabatan Perhutanan	6.32	3.35	(2.97)	(47.0)
5.	Jabatan Tanah Dan Ukur	3.54	4.75	1.21	34.2
Jumlah		403.53	395.42	(8.11)	2.0

Sumber: *Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah*

- b. Lima Kementerian/Jabatan yang mempunyai Akaun Kena Bayar tertinggi pada tahun 2010 adalah seperti di **Jadual 4.27**.

Jadual 4.27
Akaun Kena Bayar Tertinggi Bagi Lima Jabatan Pada Tahun 2010

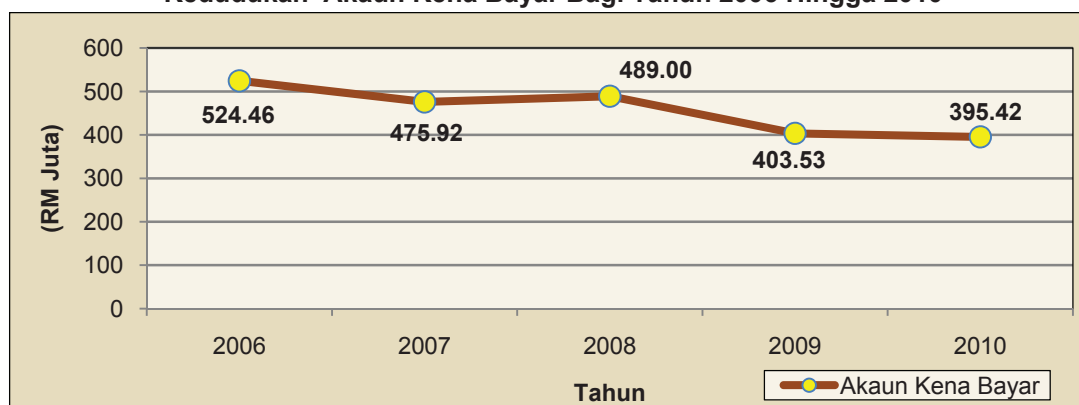
Bil.	Kementerian/ Jabatan	Butiran Perbelanjaan					
		Emolumen (RM Juta)	Perkhidmatan Dan Bekalan (RM Juta)	Aset (RM Juta)	Pemberian Dan Kenaan Tetap (RM Juta)	Perbelanjaan Lain (RM Juta)	Jumlah (RM Juta)
1.	Jabatan Pengairan Dan Saliran	0.30	59.10	36.17	0.80	110.52	206.89
2.	Jabatan Air	0.21	49.20	9.22	0	0.03	58.66
3.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur	0	0.06	0	0	55.93	55.99
4.	Kementerian Kewangan	0.06	3.88	26.16	0.80	12.18	43.08
5.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	0	0.20	0.03	0	25.74	25.97
Jumlah		0.57	112.44	71.58	1.60	204.40	390.59

Sumber: *Jabatan Bendahari Negeri Sabah*

- c. Analisis Audit selanjutnya mendapati bagi tempoh 5 tahun, Akaun Kena Bayar pada tahun 2010 adalah yang terendah seperti yang ditunjukkan di **Carta 4.3**.

Carta 4.3
Kedudukan Akaun Kena Bayar Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.6.2. Kumpulan Wang Amanah Awam

Kumpulan Wang Amanah Awam ditubuhkan di bawah Seksyen 9, Akta Acara Kewangan 1957. Kumpulan Wang Amanah Awam terdiri daripada Akaun Amanah Kumpulan Wang Khas dan Akaun Wang Amanah Pelbagai. Semakan Audit terhadap Kumpulan Wang Amanah Awam mendapati perkara berikut:

4.6.2.1. Kumpulan Wang Khas

Kumpulan Wang Khas adalah terdiri daripada akaun yang tidak aktif dan dilaburkan sebagai simpanan tetap. Pada tahun 2009, akaun ini berbaki RM50.01 juta. Sejumlah RM50 juta daripadanya merupakan peruntukan bagi Tabung Amanah Warisan Negeri Sabah yang diwujudkan dalam tahun 1996. Sehingga akhir tahun 2010, Tabung tersebut masih belum digunakan.

4.6.2.2. Akaun Amanah Pelbagai

Akaun Amanah Pelbagai ditubuhkan untuk mengakaunkan caruman wang daripada badan-badan atau orang perseorangan yang diamanahkan kepada Kerajaan Negeri di samping peruntukan yang ditetapkan. Setiap Akaun Amanah dikawal oleh satu Arahan Amanah. Setakat akhir tahun 2010, terdapat 81 Akaun Amanah telah ditubuhkan. Baki keseluruhan Akaun Amanah ini telah menurun sejumlah RM8.44 juta atau 1.7% menjadi RM491.22 juta pada tahun 2010 berbanding RM499.66 juta pada tahun 2009. Penyumbang utama penurunan ini disebabkan oleh penurunan baki bagi 31 Akaun Amanah berjumlah RM115.29 juta. Semakan Audit juga telah dibuat terhadap 5 Akaun Amanah dan mendapati perkara berikut:

a. Program 1 Azam

Akaun Amanah ini telah diwujudkan pada tahun 2010 bertujuan untuk mengakaun wang peruntukan sebanyak RM40 juta yang diterima daripada Kerajaan Persekutuan untuk melaksanakan Program 1 Azam (Azam Kerja, Azam Niaga, Azam Khidmat dan Azam Tani). Program tersebut bertujuan untuk memberi peluang kepada rakyat terutama petani miskin dan miskin tegar meningkatkan pendapatan sehingga RM750

dan seterusnya ke tahap lebih tinggi iaitu RM2,000. Pada tahun 2010, Akaun Amanah ini telah mencatat terimaan sejumlah RM40 juta dan perbelanjaan yang dilakukan adalah sejumlah RM20.76 juta. Oleh itu, Akaun Amanah ini telah mengakhiri tahun kewangan 2010 dengan baki penutupan sejumlah RM19.24 juta.

b. Akaun Amanah Bagi Projek-Projek Di Bawah Dana Kumpulan Wang Amanah Pengangkutan Kerajaan Persekutuan (KWAPA)

Akaun Amanah ini telah diwujudkan pada tahun 2010 bagi mengaun wang pembayaran atau penyaluran peruntukan kecil kepada agensi pelaksana projek-projek pengangkutan awam dana KWAPA. Sejumlah RM147.90 juta telah diperuntukkan untuk projek-projek pengangkutan awam Negeri Sabah di bawah KWAPA. Pada tahun 2010, Akaun Amanah ini telah mencatat terimaan bersamaan dengan baki penutupan sejumlah RM5 juta kerana belum ada sebarang perbelanjaan dilakukan.

c. Akaun Amanah Projek Koridor Pembangunan Sabah

Akaun Amanah ini telah diwujudkan pada tahun 2008 bertujuan untuk mengaun wang sumbangan daripada Kerajaan Persekutuan sejumlah RM2.37 bilion bagi membiayai Projek Koridor Pembangunan Sabah yang telah diluluskan oleh Unit Perancang Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri. Akaun Amanah ini adalah di bawah tanggungjawab Unit Perancang Ekonomi Negeri Sabah yang akan menyelaras dan menyalurkan peruntukan yang diterima terus kepada agensi pelaksana. Pada tahun 2010, baki awal Akaun Amanah ini berjumlah RM33.29 juta dan sejumlah RM377.92 juta lagi telah diterima pada bulan April, Mei dan Jun 2010. Sejumlah RM410.85 juta pula telah dibelanjakan pada bulan Mei, Ogos, November dan Disember 2010. Oleh itu, baki Akaun Amanah ini pada akhir tahun 2010 adalah sejumlah RM364,642 berbanding RM33.29 juta pada tahun 2009 iaitu penurunan sejumlah RM32.93 juta atau 98.9%.

d. Akaun Amanah Bantuan Pakaian Seragam Dan Kasut Sekolah Sumbangan Yayasan Sabah

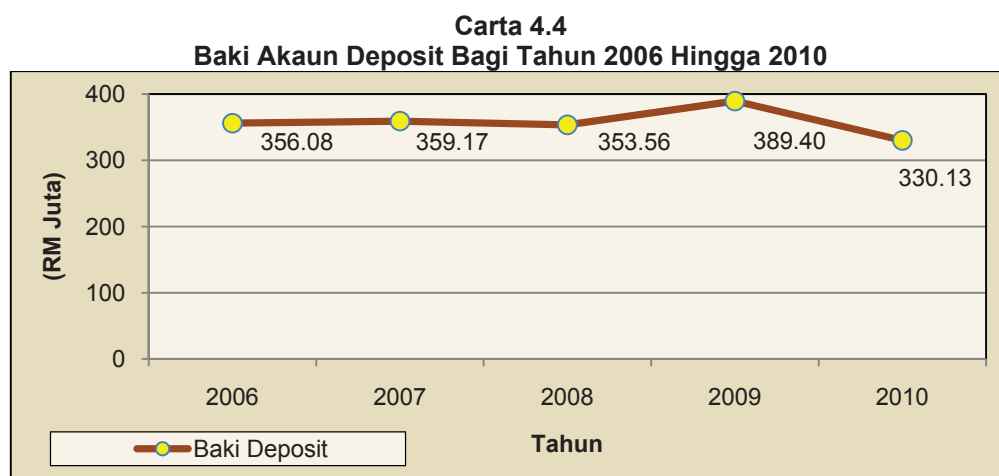
Akaun Amanah ini telah diwujudkan pada tahun 2008 untuk mengaun wang sumbangan dari Yayasan Sabah bagi tujuan bantuan pakaian seragam dan kasut sekolah pelajar sekolah agama Jabatan Hal Ehwal Agama Islam Negeri Sabah serta membuat bayaran kepada syarikat yang membekal pakaian seragam dan kasut sekolah. Pada tahun 2010, Akaun Amanah ini telah menerima sejumlah RM127,737 pada bulan Februari dan telah berbelanja sejumlah RM1.89 juta yang dilakukan pada bulan Mac dan April. Oleh itu, Akaun Amanah ini telah mengakhiri tahun kewangan 2010 dengan baki penutupan berjumlah RM87,236 berbanding RM1.85 juta pada tahun 2009 iaitu penurunan sejumlah RM1.76 juta atau 95.3%.

e. Akaun Amanah Program Latihan Modal Insan Di Bawah Koridor Pembangunan Sabah

Akaun Amanah ini telah diwujudkan pada tahun 2009 untuk mengakaun wang sumbangan daripada Kerajaan Persekutuan di bawah Pakej Rangsangan Ekonomi berjumlah RM40 juta. Sumbangan ini akan disalurkan kepada agensi-agensi pelaksana program latihan modal insan bagi keperluan tenaga kerja di bawah Koridor Pembangunan Sabah. Pada tahun 2010, sejumlah RM700 telah diterima pada bulan Disember manakala perbelanjaan yang dibuat melalui Akaun Amanah ini berjumlah RM12.44 juta. Oleh itu, Akaun Amanah ini mengakhiri tahun 2010 dengan baki penutupan sejumlah RM2.27 juta berbanding RM14.71 juta pada tahun 2009 iaitu penurunan sejumlah RM12.44 juta atau 84.6%.

4.6.3. Akaun Deposit

Pada akhir tahun 2010, deposit terdiri daripada 52 akaun berjumlah RM330.13 juta. Jumlah ini menurun sejumlah RM59.27 juta atau 15.2% berbanding RM389.40 juta pada tahun 2009. Punca utama penurunan disebabkan oleh penurunan baki 13 akaun deposit berjumlah RM76.70 juta pada tahun 2010. Baki akaun deposit bagi tahun 2006 hingga 2010 adalah seperti di **Carta 4.4** dan deposit bagi tahun 2010 adalah yang terendah bagi tempoh lima tahun kebelakangan.

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.7. PENYATA PENERIMAAN DAN PEMBAYARAN WANG TUNAI

4.7.1. Semua penerimaan dan pembayaran wang tunai Kerajaan Negeri ditunjukkan dalam penyata ini. Terimaan wang tunai adalah terdiri daripada terimaan hasil, pinjaman daripada Kerajaan Persekutuan dan terimaan lain. Bayaran wang tunai pula terdiri daripada bayaran semua perbelanjaan mengurus dan pembangunan, perbelanjaan modal dan bayaran balik pinjaman. Pada tahun 2010, Kerajaan Negeri telah mencatat lebih wang tunai sejumlah RM5.13 juta berikutan jumlah terimaan melebihi jumlah bayaran.

4.7.2. Terimaan Kerajaan Negeri pada tahun 2010 adalah berjumlah RM4.59 bilion. Komponen terbesar daripada jumlah terimaan ini adalah terimaan hasil yang berjumlah RM3.66 bilion atau 79.6%. Komponen lain iaitu terimaan pinjaman berjumlah RM843.82 juta

atau 18.4% dan terimaan lain berjumlah RM92.31 juta atau 2%. Terimaan hasil meningkat sejumlah RM607.24 juta atau 19.9% menjadi RM3.66 bilion pada tahun 2010 berbanding RM3.05 bilion pada tahun 2009. Terimaan daripada wang pinjaman turut meningkat sejumlah RM638.96 juta atau 311.9% menjadi RM843.82 juta pada tahun 2010 berbanding RM204.86 juta pada tahun 2009. Terimaan lain pula telah menurun sejumlah RM231.05 juta atau 71.5% menjadi RM92.31 juta pada tahun 2010 berbanding RM323.36 juta pada tahun 2009.

4.7.3. Bayaran Kerajaan Negeri pada tahun 2010 pula adalah sejumlah RM4.59 bilion. Komponen terbesar daripada jumlah bayaran ini adalah perbelanjaan mengurus dan pembangunan masing-masing berjumlah RM2.83 bilion atau 61.6% dan RM1.17 bilion atau 25.6%. Selain itu, bayaran bagi perbelanjaan modal pula berjumlah RM494 juta atau 10.8% dan bayaran balik pinjaman adalah RM92.45 juta atau 2%. Bayaran bagi perbelanjaan mengurus, perbelanjaan pembangunan, perbelanjaan modal dan bayaran balik pinjaman masing-masing meningkat sejumlah RM595.49 juta atau 26.7%, RM141.20 juta atau 13.7%, RM212.35 juta atau 75.4% dan RM47.03 juta atau 103.5% menjadi RM2.83 bilion, RM1.17 bilion, RM494 juta dan RM92.45 juta pada tahun 2010 berbanding RM2.23 bilion, RM1.03 bilion, RM281.65 juta dan RM45.42 juta pada tahun 2009.

4.7.4. Penerimaan dan pembayaran wang tunai pada tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti di **Jadual 4.28**.

Jadual 4.28
Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Terimaan:	3,578.10	4,593.25	1,015.15	28.3
	<i>Hasil</i>	3,049.88	3,657.12	607.24	19.9
	<i>Pinjaman</i>	204.86	843.82	638.96	311.9
	<i>Terimaan Lain</i>	323.36	92.31	(231.05)	(71.5)
2.	Bayaran:	3,592.05	4,588.12	996.07	27.7
	<i>Perbelanjaan Mengurus</i>	2,232.86	2,828.35	595.49	26.7
	<i>Perbelanjaan Pembangunan</i>	1,032.12	1,173.32	141.20	13.7
	<i>Perbelanjaan Modal</i>	281.65	494.00	212.35	75.4
	<i>Bayaran Balik Pinjaman</i>	45.42	92.45	47.03	103.5
Tambahan/(Kurangan) Wang Tunai		(13.95)	5.13	19.08	(136.8)

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.8. PENYATA AKAUN MEMORANDUM

Akaun Memorandum menunjukkan baki aset dan tanggungan Kerajaan Negeri yang boleh dilupuskan atau dilunaskan pada masa akan datang yang tidak dinyatakan dalam Lembaran Iimbangan.

4.8.1. Pinjaman Boleh Dituntut

4.8.1.1. Pinjaman Boleh Dituntut merupakan pinjaman Kerajaan Negeri kepada Perbadanan Awam, Badan Berkanun, Pihak Berkuasa Tempatan dan Agensi lain yang masih belum dibayar balik. Pada tahun 2010, baki pinjaman 29 Agensi kepada Kerajaan Negeri adalah berjumlah RM1.30 bilion berbanding RM1.57 bilion pada tahun 2009.

Penurunan sejumlah RM270.02 juta atau 17.2 % ini disebabkan oleh pembayaran balik pinjaman pokok oleh Agensi berjumlah RM395.95 juta. Sejumlah RM154.72 juta daripadanya merupakan pertukaran pinjaman kepada ekuiti oleh 3 Perbadanan Awam dan 1 Badan Berkanun masing-masing berjumlah RM104.72 juta dan RM50 juta. Sejumlah RM27.58 juta pinjaman kepada 1 Perbadanan Awam, 2 Badan Berkanun dan 2 Agensi lain telah dihapus kira. Kerajaan Negeri juga telah meluluskan pertukaran pinjaman kepada geran bagi pinjaman Palm Oil Industrial Cluster Sdn. Bhd. dan 4 Pihak Berkuasa Tempatan masing-masing sejumlah RM152.40 juta dan RM14.95 juta. Sejumlah RM44 juta pula merupakan pertukaran pinjaman kepada deposit am oleh Sawit Kinabalu Berhad dan sejumlah RM2 juta merupakan pelarasan bagi terimaan daripada Akauntan Negara yang tersalah kredit. Bayaran balik secara tunai yang diterima pada tahun 2010 pula sejumlah RM294,336.

4.8.1.2. Selain itu, Kerajaan Negeri telah memberi 6 pinjaman baru kepada 7 Agensi berjumlah RM125.93 juta pada tahun 2010. Pergerakan Pinjaman Boleh Dituntut pada tahun 2010 dan baki Pinjaman Boleh Dituntut bagi tempoh 5 tahun adalah seperti di **Jadual 4.29** dan **Jadual 4.30**.

Jadual 4.29
Pergerakan Pinjaman Boleh Dituntut Pada Tahun 2010

Bil.	Agensi	Baki Pinjaman 1.1.2010 (RM Juta)	Pinjaman Baru (RM Juta)	Bayaran (RM Juta)	Baki Pinjaman 31.12.2010 (RM Juta)
1.	Perbadanan Awam	561.80	87.02	301.12	347.70
2.	Badan Berkanun	975.73	11.60	76.26	911.07
3.	Pihak Berkuasa Tempatan	27.31	0	14.95	12.36
4.	Agensi Lain	7.22	27.31	3.62	30.91
Jumlah		1,572.06	125.93	395.95	1,302.04

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri Sabah

Jadual 4.30
Baki Pinjaman Boleh Dituntut Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Agensi	Bil. Agensi	Tahun				
			2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Perbadanan Awam	8	253.74	348.74	573.99	561.80	347.70
2.	Badan Berkanun	10	1,233.92	1,161.98	1,032.06	975.73	911.07
3.	Pihak Berkuasa Tempatan	4	34.89	34.89	34.89	27.31	12.36
4.	Agensi Lain	7	7.53	7.43	7.35	7.22	30.91
Jumlah		29	1,530.08	1,553.04	1,648.29	1,572.06	1,302.04

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.8.1.3. Pada tahun 2010, sebanyak 17 Agensi membuat bayaran balik pinjaman pokok dan faedah berjumlah RM395.98 juta. Oleh itu, tunggakan bayaran balik pinjaman menurun sejumlah RM165.85 juta atau 13.5% menjadi RM1.07 bilion berbanding RM1.23 bilion pada akhir tahun 2009. Analisis Audit terhadap tunggakan bayaran balik pinjaman bagi tempoh 2006 hingga 2010 mendapati tunggakan bayaran balik pinjaman pada tahun 2010 adalah yang terendah. Kedudukan tunggakan bayaran balik pinjaman bagi tahun 2006 hingga 2010 ditunjukkan di **Jadual 4.31**.

Jadual 4.31
Tunggakan Bayaran Balik
Pinjaman Boleh Tuntut Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Agensi	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Perbadanan Awam	262.19	227.41	349.68	323.13	258.55
2.	Badan Berkanun	852.03	839.52	759.11	865.22	782.35
3.	Pihak Berkuasa Tempatan	44.23	44.29	44.35	35.46	20.51
4.	Agensi Lain	7.46	7.84	8.24	8.59	5.14
Jumlah		1,165.91	1,119.06	1,161.38	1,232.40	1,066.55

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri Sabah

4.8.2 Pelaburan

4.8.2.1. Pelaburan saham oleh Kerajaan Negeri melalui perbelanjaan mengurus ditunjukkan di Penyata Akaun Memorandum Pelaburan. Pada 31 Disember 2010, Kerajaan Negeri melabur sejumlah RM3.59 bilion di 48 Perbadanan Awam dan 3 Badan Berkanun. Jumlah ini meningkat sejumlah RM261.30 juta atau 7.9% berbanding RM3.33 bilion pada akhir tahun 2009. Peningkatan ini adalah disebabkan oleh penukaran pinjaman kepada ekuiti di Perbadanan Pinjaman Sabah dan KKIP Sdn. Bhd. masing-masing sejumlah RM50 juta dan RM30 juta, penukaran dividen kepada ekuiti oleh Kinabalu International Hotel Sdn. Bhd. sejumlah RM8.37 juta, pindah milik saham daripada MAS kepada Kerajaan Negeri sejumlah RM64.09 juta, *request for drawdown* oleh Palm Oli Industrial Cluster Sdn. Bhd. sejumlah RM66.34 juta dan pelaburan baru melalui bayaran secara tunai di 3 Perbadanan Awam berjumlah RM42.50 juta.

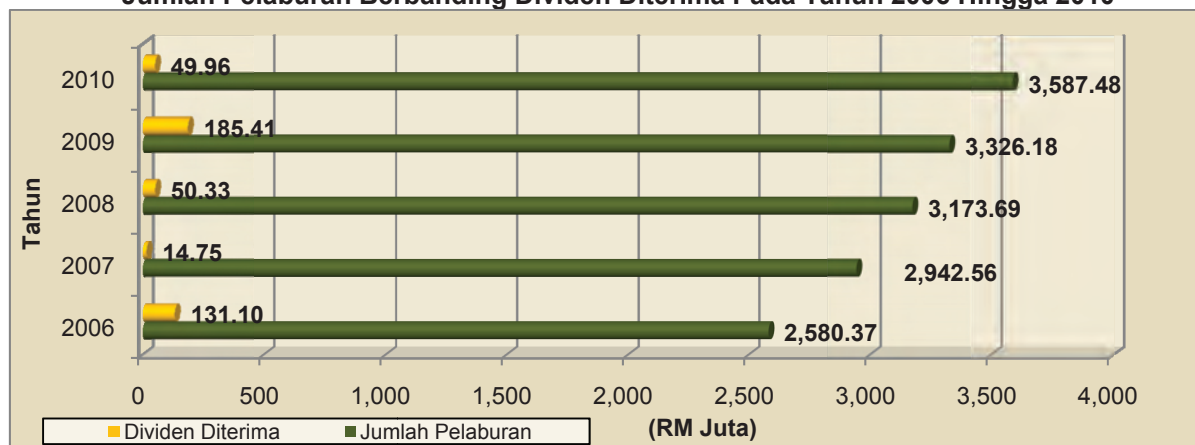
4.8.2.2. Perbadanan Ketua Menteri dan Kerajaan Negeri telah membuat pelaburan masing-masing sejumlah RM586 juta dan RM3 bilion. Sehingga akhir tahun 2010, Kerajaan Negeri telah menerima dividen berjumlah RM49.96 juta daripada 8 Perbadanan Awam dan 1 Badan Berkanun. Kedudukan pelaburan Kerajaan Negeri bagi tahun 2006 hingga 2010 dan jumlah pelaburan berbanding dividen diterima bagi tahun 2006 hingga 2010 adalah seperti di **Jadual 4.32** dan **Carta 4.5**.

Jadual 4.32
Kedudukan Pelaburan Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Perbadanan Awam / Badan Berkanun	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
Perbadanan Ketua Menteri						
1.	Sawit Kinabalu Berhad	249.00	549.00	549.00	549.00	549.00
2.	K.K.I.P Sdn. Bhd.	7.00	7.00	7.00	7.00	37.00
Jumlah		256.00	556.00	556.00	556.00	586.00
Kerajaan Negeri						
1.	Perbadanan Awam (46)	1,576.89	1,639.08	1,865.21	2,017.70	2,199.00
2.	Badan Berkanun (3)	747.48	747.48	752.48	752.48	802.48
Jumlah		2,324.37	2,386.56	2,617.69	2,770.18	3,001.48
Jumlah Pelaburan		2,580.37	2,942.56	3,173.69	3,326.18	3,587.48

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

Carta 4.5
Jumlah Pelaburan Berbanding Dividen Diterima Pada Tahun 2006 Hingga 2010

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.8.3. Tunggakan Hasil

4.8.3.1. Pada akhir tahun 2010, tunggakan hasil negeri berjumlah RM496.91 juta iaitu meningkat sejumlah RM9.77 juta atau 2% berbanding tunggakan pada tahun 2009 yang berjumlah RM487.14 juta. Tunggakan hasil mengikut butiran hasil pada tahun 2009 dan 2010 adalah seperti di **Jadual 4.33**.

Jadual 4.33
Tunggakan Hasil Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran Hasil	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Faedah Pinjaman	270.07	277.78	7.71	2.8
2.	Air	128.79	122.26	(6.53)	5.1
3.	Cukai Tanah	50.61	53.90	3.29	6.5
4.	Jualan Susu Segar	10.78	17.63	6.85	63.5
5.	Sewa Perkhidmatan Pembetulan	1.19	1.80	0.61	51.3
6.	Lain-lain	25.70	23.54	(2.16)	(8.4)
Jumlah		487.14	496.91	9.77	2.0

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.8.3.2. Analisis Audit terhadap tunggakan hasil mendapati perkara berikut:

- a. Jumlah tunggakan hasil yang dilaporkan adalah termasuk tunggakan faedah pinjaman berjumlah RM277.78 juta pada tahun 2010 berbanding RM270.07 juta pada tahun 2009 iaitu peningkatan sejumlah RM7.71 juta atau 2.8%. Peningkatan ini disebabkan oleh faedah yang dibayar oleh agensi pada tahun 2010 hanya berjumlah RM36,074 berbanding RM7.26 juta pada tahun 2009.
- b. Tunggakan hasil air pada tahun 2010 adalah berjumlah RM122.26 juta iaitu berkurangan sejumlah RM6.53 juta atau 5.1% berbanding RM128.79 juta pada tahun 2009. Penurunan ini disebabkan hapus kira yang dilakukan terhadap hutang-hutang lama selepas mendapat kelulusan daripada Kementerian Kewangan di samping usaha berterusan bagi mendapatkan bayaran serta peningkatan penguatkuasaan undang-undang.

- c. Tunggakan hasil cukai tanah meningkat sejumlah RM3.29 juta atau 6.5% pada tahun 2010 menjadi RM53.90 juta berbanding RM50.61 juta pada tahun 2009. Peningkatan ini disebabkan oleh Jabatan/Agensi Kerajaan yang belum menjelaskan pembayaran cukai tanah pada tahun 2010.
- d. Tunggakan hasil jualan susu segar meningkat sejumlah RM6.85 juta atau 63.5% pada tahun 2010 menjadi RM17.63 juta berbanding RM10.78 juta pada tahun 2009. Peningkatan tunggakan ini disebabkan pada tahun 2010 syarikat pembeli hanya membuat bayaran sejumlah RM1 juta.
- e. Tunggakan sewa perkhidmatan pemetungan telah meningkat sejumlah RM0.61 juta atau 51.3% pada tahun 2010 menjadi RM1.80 juta berbanding RM1.19 juta pada tahun 2009. Peningkatan ini disebabkan pada tahun 2010 sejumlah RM1.70 juta bil sewa saluran najis telah dikemukakan oleh Jabatan Kerja Raya kepada Pihak Berkuasa Tempatan tetapi hanya sejumlah RM624,093 telah dibayar pada tahun 2010.

4.8.3.3. Butiran tunggakan hasil bagi tahun 2006 hingga 2010 seperti di **Jadual 4.34**. Tunggakan pada tahun 2010 adalah yang tertinggi dalam tempoh lima tahun.

Jadual 4.34
Tunggakan Hasil Bagi Tahun 2006 Hingga Tahun 2010

Bil.	Butiran Hasil	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Faedah Pinjaman	236.03	241.57	255.04	270.07	277.78
2.	Air	146.77	141.43	135.93	128.79	122.26
3.	Cukai Tanah	44.47	43.23	38.88	50.61	53.90
4.	Sewa Perkhidmatan Pemetungan	3.40	3.80	4.08	1.19	1.80
5.	Susu Segar	4.65	4.68	12.52	10.78	17.63
6.	Lain-lain Hasil	14.76	13.95	13.65	25.70	23.54
Jumlah		450.08	448.66	460.10	487.14	496.91

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

4.8.3.4. Analisis perbandingan antara kutipan hasil sebenar pada tahun 2010 berbanding tunggakan hasil pada tahun 2010 mendapati prestasi kutipan hasil tahun 2010 adalah baik kerana kutipan hasil telah meningkat sejumlah RM1.15 bilion walaupun tunggakan hasil meningkat sejumlah RM9.77 juta.

4.8.4. Hutang Awam

4.8.4.1. Kerajaan Negeri dari semasa ke semasa menerima pinjaman daripada Kerajaan Persekutuan bagi membiayai projek pembangunannya. Semua pinjaman Kerajaan Negeri yang diterima pada tahun 2010 untuk projek tertentu telah dipindahkan ke Akaun Kumpulan Wang Pembangunan sebelum diagihkan. Pada akhir tahun 2010, baki hutang Kerajaan Negeri adalah berjumlah RM3.10 bilion berbanding RM2.38 bilion pada akhir tahun 2009 iaitu meningkat sejumlah RM727.99 juta atau 30.6%. Peningkatan hutang ini adalah disebabkan Kerajaan Negeri menerima 16 pinjaman baru berjumlah RM168.02 juta bagi tujuan membiayai projek Pembangunan Ekonomi, Bekalan Air dan Pelbagai. Selain

itu, peningkatan hutang Kerajaan Negeri pada tahun 2010 juga disebabkan oleh terbitan bon berjumlah RM544 juta. Kedudukan hutang Kerajaan Negeri pada tahun 2010 berbanding tahun 2009 adalah seperti di **Jadual 4.35**.

Jadual 4.35
Kedudukan Hutang Awam Kerajaan Negeri Pada Tahun 2010 Berbanding Tahun 2009

Bil.	Butiran Pinjaman	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Perumahan Awam Kos Rendah	61.84	58.53	(3.31)	(5.3)
2.	Pembangunan Ekonomi Negeri	86.32	81.71	(4.61)	(5.3)
3.	Bekalan Air	1,625.44	1,735.53	110.09	6.8
4.	Pelbagai	602.66	684.48	81.82	13.6
5.	Bon Terbitan	0	544.00	544.00	_*
Jumlah		2,376.26	3,104.25	727.99	30.6

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri Sabah

Nota*: Tiada Bon Terbitan pada tahun 2009

4.8.4.2. Analisis Audit mendapati baki hutang Kerajaan Negeri menunjukkan peningkatan yang berturutan bagi tempoh 5 tahun seperti ditunjukkan di **Jadual 4.36**.

Jadual 4.36
Hutang Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Butiran Pinjaman	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Perumahan Awam Kos Rendah	71.62	68.06	65.01	61.84	58.53
2.	Pembangunan Ekonomi Negeri	110.05	100.45	90.54	86.32	81.71
3.	Bekalan Air	990.81	1,274.10	1,553.41	1,625.44	1,735.53
4.	Pelbagai	351.25	437.26	655.56	602.66	684.48
5.	Bon Terbitan	0	0	0	0	544.00
Jumlah		1,523.73	1,879.87	2,364.52	2,376.26	3,104.25

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri Sabah

4.8.4.3. Kerajaan Negeri juga telah membuat bayaran balik pinjaman berjumlah RM129.82 juta yang terdiri daripada bayaran pokok berjumlah RM115.02 juta dan faedah berjumlah RM14.80 juta kepada Kerajaan Persekutuan. Sejumlah RM67.53 juta merupakan bayaran secara tunai melibatkan bayaran pokok sejumlah RM63.30 juta dan bayaran faedah sejumlah RM4.23 juta. Sejumlah RM62.29 juta pula merupakan pertukaran pinjaman kepada geran melibatkan jumlah pokok dan faedah masing-masing RM51.72 juta dan RM10.57 juta. Dengan itu, tunggakan bayaran balik pinjaman menurun sejumlah RM35.18 juta atau 37.2% menjadi RM59.34 juta berbanding RM94.52 juta pada tahun 2009. Daripada jumlah tersebut, sejumlah RM29.88 juta merupakan ansuran bagi tahun 2010 dan selebihnya adalah ansuran dan tunggakan pinjaman bagi tahun 2008 dan 2009 yang masih belum dibayar. Kedudukan tunggakan bayaran balik hutang awam bagi tempoh 5 tahun adalah seperti di **Jadual 4.37**. Analisis perbandingan antara jumlah hutang awam berbanding baki tunggakan bayaran balik pinjaman pada tahun 2010 mendapati prestasi pembayaran balik pinjaman hutang awam pada tahun 2010 adalah memuaskan. Ini disebabkan oleh baki tunggakan bayaran balik telah menurun sejumlah RM35.18 juta tetapi baki hutang awam meningkat sejumlah RM727.99 juta pada tahun semasa.

Jadual 4.37
Tunggakan Bayaran Balik Hutang Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2006 Hingga 2010

Bil.	Butiran Pinjaman	Tahun				
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	2010 (RM Juta)
1.	Perumahan Awam Kos Rendah	0.76	0	0	0	0
2.	Bekalan Air	6.17	2.53	0.15	0.70	4.48
3.	Pelbagai	60.17	31.18	62.55	93.82	54.86
Jumlah		67.10	33.71	62.70	94.52	59.34

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri Sabah

4.9. RUMUSAN DAN SYOR AUDIT

4.9.1. Secara keseluruhannya, analisis Audit mendapati kedudukan kewangan Kerajaan Negeri Sabah pada tahun 2010 adalah baik. Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan Kerajaan Negeri mengalami peningkatan sejumlah RM499.13 juta atau 21.5% daripada RM2.32 bilion pada tahun 2009 menjadi RM2.82 bilion pada tahun 2010.

4.9.2. Akaun Hasil Disatukan mencatatkan surplus pada tahun 2010 sejumlah RM730.32 juta menjadikan baki terkumpul meningkat 28.2% kepada RM3.32 bilion pada tahun 2010 berbanding surplus sejumlah RM186.60 juta pada tahun 2009. Kutipan hasil turut meningkat sejumlah RM1.15 bilion atau 37.7% menjadi RM4.20 bilion pada tahun 2010, manakala perbelanjaan mengurus juga meningkat sejumlah RM607.52 juta menjadi RM3.47 bilion. Selain itu, pelaburan Kerajaan Negeri telah meningkat sejumlah RM494 juta atau 22%. Pelaburan di 8 Perbadanan Awam dan 1 Badan Berkanun pula memberikan pulangan dividen sejumlah RM49.96 juta pada tahun 2010. Tunggakan bayaran balik pinjaman boleh dituntut turut menurun sejumlah RM165.85 juta atau 13.5% menjadi RM1.07 bilion pada tahun 2010 berbanding RM1.23 bilion pada tahun 2009. Pada tahun 2010 juga, Kerajaan Negeri telah berjaya mengurangkan tunggakan bayaran balik pinjaman Kerajaan Persekutuan sejumlah RM35.18 juta atau 37.2% menjadi RM59.34 juta berbanding RM94.52 juta pada tahun 2009. Bagaimanapun, tunggakan hasil juga meningkat sejumlah RM9.77 juta menjadi RM496.91 juta pada tahun 2010.

4.9.3. Kerajaan Negeri hendaklah berusaha untuk mengutip tunggakan hasil yang berjumlah RM496.91 juta dan tunggakan bayaran balik pinjaman daripada Agensi Negeri berjumlah RM1.07 bilion pada tahun 2010. Selain itu, Kerajaan Negeri perlu meneruskan amalan perbelanjaan berhemat tanpa menjejaskan mutu perkhidmatan dan sumbangan kepada rakyat.

BAHAGIAN III RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI

5. PENCAPAIAN PELAKSANAAN PROJEK PEMBANGUNAN RMKe-9

5.1. Pelaksanaan Rancangan Malaysia Kesembilan (RMKe-9) Negeri Sabah untuk tempoh 5 tahun bermula pada tahun 2006. Rancangan ini digubal bagi menjelaskan strategi, program dan projek yang akan diperkenal dan dilaksanakan untuk mencapai objektif pembangunan Negeri Sabah. Ia adalah signifikan ke arah menggerakkan Negeri Sabah mencapai status negeri maju pada tahun 2015.

5.1.1. Pencapaian Perbelanjaan Pembangunan RMKe-9

Peruntukan keseluruhan yang diluluskan di bawah RMKe-9 berjumlah RM6.37 bilion. Peruntukan ini telah diagihkan kepada 11 Kementerian/Jabatan. Setakat bulan Disember 2010, pelaksanaan RMKe-9 telah mencapai prestasi perbelanjaan sebanyak 94.4%. Sebanyak 6 Kementerian/Jabatan telah mencapai prestasi perbelanjaan melebihi 85% iaitu Jabatan Ketua Menteri, Kementerian Pembangunan Infrastruktur, Kementerian Pembangunan Luar Bandar, Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan, Kementerian Belia Dan Sukan dan Kementerian Kewangan. Prestasi perbelanjaan bagi 5 Kementerian yang lain adalah antara 56.2% hingga 81.6%. Sejumlah RM6.02 bilion daripada keseluruhan peruntukan sejumlah RM6.37 bilion telah dibelanjakan setakat 31 Disember 2010. Prestasi perbelanjaan pembangunan di bawah RMKe-9 yang dibiayai melalui peruntukan Kerajaan Negeri adalah seperti di **Jadual 5.1**.

Jadual 5.1
Prestasi Perbelanjaan Pembangunan Di Bawah RMKe-9 Sehingga 31 Disember 2010

Bil.	Kementerian/Jabatan	Peruntukan Yang Diluluskan RMKe-9 (RM Juta)	Perbelanjaan Sehingga 31 Disember 2010 (RM Juta)	Pencapaian Peratus (%)
1.	Kementerian Kewangan	113.00	167.86	148.5
2.	Jabatan Ketua Menteri	744.40	735.30	98.8
3.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur	3,168.39	3,044.09	96.1
4.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	330.73	306.35	92.6
5.	Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan	1,179.13	1,085.55	92.1
6.	Kementerian Belia Dan Sukan	85.73	77.35	90.2
7.	Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan	150.47	122.77	81.6
8.	Kementerian Pembangunan Perindustrian	444.96	359.21	80.7
9.	Kementerian Pembangunan Masyarakat Dan Hal Ehwal Pengguna	77.33	61.40	79.4
10.	Kementerian Pelancongan, Kebudayaan Dan Alam Sekitar	63.73	48.08	75.4
11.	Kementerian Pembangunan Sumber Dan Kemajuan Teknologi Maklumat	14.47	8.13	56.2
Jumlah		6,372.34	6,016.09	94.4

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah

5.1.2. Pencapaian Pelaksanaan Projek Untuk Tempoh RMKe-9

Di bawah RMKe-9, sebanyak 34,687 projek telah dirancang untuk dilaksanakan oleh 11 Kementerian/Jabatan. Daripada jumlah itu, sebanyak 34,485 projek atau 99.4% telah siap dilaksanakan, sebanyak 188 projek atau 0.5% sedang dilaksanakan dan 14 projek belum dilaksanakan. Prestasi pelaksanaan projek sehingga akhir tahun 2010 adalah seperti di **Jadual 5.2**.

Jadual 5.2
Status Pelaksanaan Projek RMKe-9 Setakat 31 Disember 2010

Bil.	Kementerian/Jabatan	Status Pelaksanaan Projek						Jumlah
		Siap Sebenar	Sedang Dilaksanakan			Belum Laksana		
			Dahulu Jadual	Ikut Jadual	Lewat Jadual	Belum Mula	Dalam Perancangan	
1.	Jabatan Ketua Menteri	4,195	-	95	-	-	-	4,290
2.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	29,757	-	-	-	-	-	29,757
3.	Kementerian Kewangan	1	-	4	-	-	-	5
4.	Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan	179	-	8	-	-	-	187
5.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur	196	-	40	3	-	-	239
6.	Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan	56	2	6	-	-	10	74
7.	Kementerian Pembangunan Masyarakat Dan Hal Ehwal Pengguna	26	1	4	-	-	-	31
8.	Kementerian Pelancongan, Kebudayaan Dan Alam Sekitar	40	-	2	1	-	-	43
9.	Kementerian Pembangunan Perindustrian	19	-	13	1	4	-	37
10.	Kementerian Belia Dan Sukan	14	-	6	1	-	-	21
11.	Kementerian Pembangunan Sumber Dan Kemajuan Teknologi Maklumat	2	-	1	-	-	-	3
Jumlah		34,485	3	179	6	4	10	34,687

Sumber: Unit Perancang Ekonomi Negeri, Jabatan Ketua Menteri

5.2. RUMUSAN

Pada keseluruhannya, prestasi pencapaian pelaksanaan RMKe-9 adalah sangat baik di mana RM6.02 bilion atau 94.4% daripada peruntukan sejumlah RM6.37 bilion telah dibelanjakan. Selain itu, sejumlah 34,485 projek atau 99.4% daripada 34,687 projek telah siap dilaksanakan.

**BAHAGIAN IV
PENCAPAIAN PENGURUSAN
KEWANGAN KEMENTERIAN/
JABATAN/AGENSI NEGERI**

6. LATAR BELAKANG

6.1. Seksyen 15(A), Akta Tatacara Kewangan 1957 dan Arahan Perbendaharaan telah menetapkan tugas dan tanggungjawab Pegawai Pengawal di Kementerian/Jabatan bagi menjamin wujudnya akauntabiliti pengurusan kewangan Kerajaan. Antara lain, Pegawai Pengawal adalah bertanggungjawab untuk menentukan bahawa peruntukan kewangan dan sumber lain yang secukupnya diperolehi, digunakan dan diperakaunkan mengikut peraturan kewangan.

6.2. Selaras dengan Perkara 106 dan 107, Perlembagaan Persekutuan serta Akta Audit 1957, setiap tahun Jabatan Audit Negara telah menjalankan pengauditan terhadap Penyata Kewangan Kerajaan Negeri, pematuhan kepada undang-undang dan peraturan kewangan serta aktiviti Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri dan mengemukakan laporan mengenainya untuk dibentangkan di Parlimen dan Dewan Undangan Negeri. Di bawah kriteria pengauditan pematuhan, semakan dibuat untuk menilai sama ada dalam pengurusan kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri telah mematuhi sepenuhnya undang-undang dan peraturan yang berkuat kuasa.

7. PENAMBAHBAIKAN PENGURUSAN KEWANGAN OLEH KEMENTERIAN/JABATAN/AGENSI KERAJAAN NEGERI

7.1. Pada tahun 2010, beberapa usaha berterusan telah diambil oleh Kerajaan Negeri untuk meningkatkan kecekapan dan keberkesanan pengurusan kewangan. Antara langkah yang diambil adalah seperti berikut:

7.1.1. Mengemas kini prosedur kewangan supaya selari dengan peraturan kewangan yang diamalkan oleh Kerajaan Persekutuan. Prosedur yang dikemas kini adalah berkaitan perubahan had nilai dan tatacara untuk pembelian terus dan sebut harga; tatacara pengurusan aset alih Kerajaan; pengurusan stor Kerajaan dan pengurusan laporan kehilangan harta Kerajaan.

7.1.2. Melaksanakan Sistem Pengurusan Kualiti MS ISO 9001:2008 bagi penyediaan penyata kewangan Kerajaan Negeri dan proses pembayaran.

8. PELAKSANAAN INDEKS AKAUNTABILITI (AI)

8.1. Sebagai usaha untuk meningkatkan tahap motivasi Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri agar lebih gigih memperbaiki, mempertingkatkan dan memperkasakan pencapaian pengurusan kewangan masing-masing, Jabatan Audit Negara telah melaksanakan sistem penarafan berdasarkan Indeks Akauntabiliti (AI) sejak tahun 2007. Melalui pelaksanaan sistem penarafan ini, setiap pematuhan terhadap peraturan kewangan bagi 6 aspek kawalan utama diberikan markah. Aspek tersebut ialah Kawalan Pengurusan; Kawalan Bajet; Kawalan Terimaan; Kawalan Perbelanjaan; Pengurusan Kumpulan Wang Amanah/Akaun Amanah Dan

Deposit; serta Pengurusan Aset, Inventori Dan Stor. Bagi Pejabat Kewangan Dan Perbendaharaan Negeri serta Agensi Negeri selain kesemua 6 kawalan di atas, kawalan terhadap Pengurusan Pelaburan, Pengurusan Pinjaman dan Pengurusan Penyata Kewangan turut dinilai. Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri yang diberi tahap penarafan yang cemerlang boleh dijadikan sebagai tanda aras (*role model*) kepada Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri yang lain. Secara umumnya, sesuatu Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri diberi tahap pencapaian pengurusan kewangan berdasarkan markah keseluruhan seperti di **Jadual 8.1**.

Jadual 8.1
Tahap Pencapaian Pengurusan Kewangan

Markah Keseluruhan (%)	Tahap	Penarafan
90 – 100	Sangat Baik	
70 – 89	Baik	
50 – 69	Memuaskan	
49 ke bawah	Tidak Memuaskan	

8.2. OBJEKTIF PENGAUDITAN

Bagi membolehkan penarafan diberi terhadap tahap pengurusan kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri, pengauditan telah dijalankan untuk menilai sama ada:

- 8.2.1. Wujudnya struktur dan sistem pengurusan kewangan yang berkesan.
- 8.2.2. Wujudnya sistem kawalan dalaman yang berkesan terhadap pungutan hasil, perbelanjaan serta pengurusan akaun amanah, aset dan inventori, pelaburan serta pinjaman.
- 8.2.3. Pengurusan kewangan mematuhi undang-undang dan peraturan yang ditetapkan.
- 8.2.4. Rekod yang berkaitan diselenggarakan dengan lengkap dan kemas kini.

8.3. SKOP DAN KAEDAH PENGAUDITAN

Pada tahun 2010, pengauditan telah dijalankan di 35 Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri berdasarkan pusingan, manakala pengauditan setiap tahun dilaksanakan terhadap 3 Jabatan/Agensi Negeri iaitu Jabatan Bendahari Negeri, Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sabah dan Majlis Ugama Islam Sabah. Pengauditan telah dijalankan dengan menyemak rekod dan dokumen kewangan bagi tahun 2010 di peringkat Ibu Pejabat Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri. Selain itu, semakan juga dibuat terhadap Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Tahun 2009 dan Penyata Kewangan Agensi Negeri Tahun 2008/2009, bagi menentukan kedudukan prestasi pengurusan kewangan Jabatan/Agensi Negeri secara menyeluruh.

8.4. KAWALAN UTAMA

Pelaksanaan sistem penarafan bagi 21 Kementerian/Jabatan Negeri adalah berdasarkan pengauditan terhadap tahap prestasi kewangan mengikut 6 kawalan utama iaitu Kawalan Pengurusan; Kawalan Bajet; Kawalan Terimaan; Kawalan Perbelanjaan; Pengurusan Kumpulan Wang Amanah/Akaun Amanah Dan Deposit; dan Pengurusan Aset, Inventori Dan Stor. Bagi Jabatan Bendahari Negeri dan 13 Agensi Negeri selain 6 kawalan di atas, kawalan terhadap Pengurusan Pelaburan, Pengurusan Pinjaman dan Pengurusan Penyata Kewangan turut dibuat. Penjelasan lanjut mengenai kawalan-kawalan tersebut adalah seperti berikut:

8.4.1. Kawalan Pengurusan

Bagi menilai sama ada struktur pengurusan kewangan yang berkesan telah diwujudkan, semakan Audit telah dijalankan terhadap 4 aspek utama kawalan pengurusan iaitu struktur organisasi, sistem dan prosedur, keberkesanan Unit Audit Dalam dan jawatankuasa yang diwujudkan serta pengurusan sumber manusia seperti berikut:

8.4.1.1. Struktur Organisasi

Bagi mewujudkan suatu struktur organisasi yang berkesan, Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri hendaklah memastikan:

- a. Carta organisasi disediakan dengan lengkap dan kemas kini sepertimana yang ditetapkan di Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 8 Tahun 1991.
- b. Surat penurunan kuasa disediakan dengan lengkap dan sentiasa dikemaskinikan. Had-had kuasa dan tugas-tugas pegawai yang menjalankan tanggungjawab perlu dinyatakan dengan jelas. Seksyen 15A(2), Akta Prosedur Kewangan, Arahan Perbendaharaan (AP) 11, AP 69 dan AP 101 adalah berkaitan.
- c. Kehendak Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 8 Tahun 1991 dipatuhi. Pekeliling tersebut menetapkan senarai tugas bagi setiap pegawai perlu disediakan dengan lengkap dan jelas menunjukkan hubungan kait antara penyelia dengan pegawai bawahan serta rakan sejawat dalam organisasi yang sama. Senarai tugas ini juga perlu sentiasa dikemaskinikan.
- d. Kehendak Pekeliling Perkhidmatan Bil. 5 Tahun 2007 dipatuhi. Selaras dengan Pekeliling tersebut, perancangan dan pelaksanaan pusingan kerja mengikut tempoh yang sesuai dalam pelbagai bidang tugas perlu dilaksanakan bagi melahirkan sumber manusia berpotensi serta berupaya menyumbang kepada kecemerlangan organisasi.

8.4.1.2. Sistem Dan Prosedur

Sistem dan prosedur yang teratur perlu diwujudkan oleh Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri seperti berikut:

- a. Manual Prosedur Kerja disediakan dengan lengkap, kemas kini dan dikaji semula secara berterusan. Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 8 Tahun 1991 adalah berkaitan.

- b. Fail Meja bagi setiap jawatan disediakan dengan lengkap, kemas kini dan memiliki kesemua 14 ciri-ciri asas Fail Meja yang ditetapkan. Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 8 Tahun 1991 adalah berkaitan.
- c. Pemeriksaan Mengejut (seperti yang ditetapkan di bawah AP 309, Perkara 337 hingga 339 Amalan Terbaik Pengurusan Kewangan Bagi Majlis Agama Islam dan Perkara 66 Arahan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan) dijalankan secara berkala (tidak kurang dari sekali dalam tempoh 6 bulan bagi Kementerian/Jabatan/Badan Berkanun Negeri dan 4 kali setahun bagi Pihak Berkuasa Tempatan) terhadap peti besi, peti wang tunai, laci atau bekas-bekas lain yang diguna bagi menyimpan wang, setem atau barang-barang lain yang berharga. Hasil pemeriksaan itu hendaklah direkodkan dengan lengkap untuk memudahkan rujukan.

8.4.1.3. Jawatankuasa Kewangan Dan Unit Audit Dalam

Kerajaan menetapkan pelbagai jawatankuasa berkaitan hal kewangan ditubuhkan di peringkat Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri. Fungsi dan tanggungjawab jawatankuasa tersebut telah ditetapkan melalui surat pekeliling, arahan, garis panduan yang dikeluarkan dari semasa ke semasa. Bagi memastikan pelbagai jawatankuasa yang telah diwujudkan berfungsi dengan berkesan, Kerajaan juga telah mengeluarkan Panduan Pengurusan Mesyuarat Dan Urusan Jawatankuasa-jawatankuasa Kerajaan melalui Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 2 Tahun 1991. Panduan ini menetapkan dengan jelas peranan Pengerusi dan Urus Setia dalam sesuatu mesyuarat bagi memastikan keberkesanan jawatankuasa yang telah diwujudkan. Antara jawatankuasa/unit yang perlu diwujudkan bagi memantapkan tahap pengurusan kewangan adalah seperti berikut:

a. Jawatankuasa Pengurusan Kewangan Dan Akaun

Jawatankuasa Pengurusan Kewangan Dan Akaun (JPKA) ditubuhkan di setiap pusat tanggungjawab supaya dapat memantapkan lagi pengurusan kewangan dan akaun Kementerian/Jabatan/Agensi Kerajaan. Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Negeri Sabah Bil. 1 Tahun 1998 dan Bil. 12 Tahun 2010 menetapkan, Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri hendaklah melantik seorang Pengerusi dan Ahli-Ahli Jawatankuasa; bermesyuarat setiap 3 bulan; membincangkan perkara yang telah ditetapkan dan mengemukakan Laporan Suku Tahun dengan lengkap kepada Kementerian Kewangan Negeri Sabah dalam tempoh yang ditetapkan.

b. Unit Audit Dalam

Pekeliling Perbendaharaan Bil. 9 Tahun 2004 dan Arahan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan Sabah, 1961 (Pindaan Tahun 2007) Bab XVII menghendaki Unit Audit Dalam (UAD) ditubuhkan di Jabatan/Agensi Negeri bagi membantu Ketua Jabatan memantapkan pencapaian pengurusan dan memastikan pencapaian objektif organisasi secara cekap dan berhemat. Bagi melaksanakan fungsinya, UAD bertanggungjawab menyediakan Rancangan Tahunan Audit Dalam, mengemukakan Rancangan Tahunan Audit Dalam kepada Ketua Eksekutif masing-masing selewat-

lewatnya pada 31 Januari, membentangkan Laporan Audit Dalam di Mesyuarat JPKA dan mengemukakan Laporan Tahunan Audit Dalam kepada Ketua Eksekutif selewat-lewatnya pada 31 Mac tahun berikutnya. Manakala tanggungjawab Ketua Jabatan adalah mengkaji dan meluluskan Rancangan Tahunan dan Laporan Tahunan Audit Dalam, memastikan tindakan susulan diambil terhadap Pemerhatian/Laporan Audit Dalam dan memastikan anggota UAD mempertingkatkan pengetahuan dan kemahiran yang diperlukan untuk melaksanakan tanggungjawab mereka secara berkesan. Di Negeri Sabah, Kementerian Kewangan Negeri menubuhkan Unit Audit Dalam yang menjalankan pemeriksaan dan mengesan sebarang masalah yang berkaitan dengan kewangan serta pelaksanaan peraturan bagi tujuan penambahbaikan terhadap semua Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri.

c. Jawatankuasa Keutuhan Pengurusan

Selaras dengan Arahan YAB Perdana Menteri No. 1 Tahun 1998 dan Siri 2 No. 1 Tahun 2000, Jawatankuasa Keutuhan Pengurusan (JKP) hendaklah ditubuhkan di peringkat Kementerian dan Jabatan bagi tujuan mewujudkan pentadbiran Kerajaan dan perkhidmatan awam yang cekap, berdisiplin serta berintegriti. Antara lain, Ketua Setiausaha Kementerian/Ketua Jabatan hendaklah melantik ahli-ahli jawatankuasa dan mempengerusikan mesyuarat berkenaan; bermesyuarat setiap 3 bulan; membincangkan perkara yang telah ditetapkan; menyediakan Laporan Suku Tahun dengan lengkap dan seterusnya mengemukakannya kepada pihak berkuasa berkenaan dalam tempoh masa yang ditetapkan.

d. Pengurusan Sumber Manusia

Setiap Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri hendaklah menguruskan sumber manusianya dengan cekap seperti menentukan bilangan jawatan dan gred yang sesuai, jawatan diisi sepenuhnya dan latihan dalam bidang kewangan diberikan kepada mereka yang terlibat. Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri juga digalakkan memberi pengiktirafan kepada kakitangan yang cemerlang dan mengambil tindakan tatatertib/surcaj terhadap mereka yang didapati gagal/cuai melaksanakan tanggungjawab yang telah ditetapkan.

8.4.2. Kawalan Bajet

Bagi menilai sama ada Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri telah menguruskan bajet dan peruntukannya dengan cekap, berhemat dan mengikut peraturan, semakan Audit telah dijalankan terhadap 5 aspek utama kawalan bajet iaitu penyediaan bajet, pengagihan peruntukan, kelulusan pindah/tambah peruntukan, pemantauan kemajuan/pencapaian bajet dan pelaporan mengenainya seperti berikut:

8.4.2.1. Penyediaan Bajet

Peraturan kewangan mengenai penyediaan bajet oleh setiap Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri dikeluarkan melalui Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Negeri Sabah Bil. 4

Tahun 2009 (Cadangan Dan Pemeriksaan Anggaran Perbekalan Negeri Sabah, 2010-2011) dan Pekeliling Anggaran Perbelanjaan Pembangunan Negeri Sabah Bagi Tahun 2010-2011. Bagi Agensi Negeri pula, peraturan kewangan mengenai penyediaan bajet adalah berdasarkan Enakmen dan Arahan Kewangan masing-masing. Selain itu, AP 29 hingga 46 juga menetapkan peraturan penyediaan anggaran hasil dan perbelanjaan. Antara lainnya, peraturan kewangan mengenai penyediaan bajet menetapkan perkara-perkara mengenai justifikasi setiap anggaran yang disediakan; ketepatan anggaran; prosedur kelulusan bajet di peringkat Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri serta tempoh yang ditetapkan untuk mengemukakan bajet kepada pihak berkuasa berkenaan.

8.4.2.2. Pengagihan Peruntukan

Pekeliling Perbendaharaan Bil. 1 Tahun 2010 antara lainnya menetapkan Pegawai Pengawal perlu mengagihkan peruntukan kepada pemegang-pemegang waran tertentu sebaik sahaja Waran Am diterima. Mengikut AP 94 pula, pemegang waran peruntukan tersebut boleh mengagihkan waran peruntukan/waran peruntukan kecil kepada pegawai yang berkenaan di mana perlu. Pengagihan waran ini perlu direkodkan dengan lengkap dan kemas kini.

8.4.2.3. Kelulusan Pindah/Tambahan Peruntukan

Peraturan kewangan mengenai pindah/tambah peruntukan antaranya menetapkan Waran Pindah Peruntukan hendaklah ditandatangani oleh Pegawai Pengawal sendiri atau bagi pihaknya oleh mana-mana pegawai bawahannya yang diberi kuasa secara bertulis. Semua pindah peruntukan hendaklah dibuat pada tahun kewangan berkenaan dan semua Waran Pindah Peruntukan yang dikeluarkan hendaklah disampaikan kepada Pegawai Kewangan Negeri atau wakilnya tidak lewat dari 31 Disember bagi tahun kewangan berkenaan. Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan perlulah sentiasa mengawasi dan mengemas kini akaun serta memastikan pindah peruntukan dikemaskinikan dalam Buku Vot supaya kawalan perbelanjaan dapat diurus dengan berkesan. Peraturan juga menetapkan pindahan kepada butiran yang telah dikurangkan melalui pindah peruntukan atau pengurangan kepada butiran yang telah ditambah melalui pindah peruntukan adalah tidak dibenarkan kecuali mendapat kelulusan daripada Pegawai Kewangan Negeri terlebih dahulu.

8.4.2.4. Pemantauan Kemajuan/Pencapaian Projek

Peraturan kewangan menghendaki Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan memantau pelaksanaan projek pembangunan dengan rapi bagi memastikan ia dilaksanakan mengikut jadual. Bagi tujuan ini, Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan hendaklah memastikan data mengenai peruntukan dan perbelanjaan projek bagi setiap tahun diisi dan sentiasa dikemas kini dalam Sistem Maklumat Projek Negeri [*State Project Information System (SPIN)*] atau kaedah lain yang diterima pakai, impak setiap aktiviti dinilai sekurang-kurangnya sekali dalam tempoh 5 tahun dan memastikan perbelanjaan tidak melebihi peruntukan yang telah diluluskan.

8.4.2.5. Pelaporan

Pegawai Pengawal dikehendaki menyediakan beberapa jenis laporan seperti Laporan Perbelanjaan Dan Tanggungan serta Laporan Suku Tahunan. Laporan-laporan ini perlu dikemukakan kepada Pegawai Kewangan Negeri dalam tempoh yang ditetapkan. Bagi Ketua Jabatan yang bukan Pegawai Pengawal, laporan-laporan berkenaan akan dikemukakan kepada Pegawai Pengawal berkenaan untuk disatukan.

8.4.3. Kawalan Terimaan

Bagi menilai sama ada segala terimaan telah dikendalikan mengikut peraturan dan diakaunkan dengan sempurna, semakan Audit telah dijalankan terhadap 5 aspek utama kawalan terimaan yang meliputi kawalan borang hasil, penerimaan wang, kemasukan pungutan ke bank, kawalan perakaunan terimaan/hasil dan penyediaan Akaun Belum Terima seperti berikut:

8.4.3.1. Kawalan Borang Hasil

Kawalan terhadap pelbagai borang hasil seperti buku resit adalah penting bagi memastikan ia tidak disalahgunakan.

8.4.3.2. Penerimaan Wang

Setiap Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri perlu memastikan pegawai yang bertanggungjawab dengan urusan penerimaan wang mematuhi peraturan kewangan yang berkaitan. Semakan Audit telah dijalankan terhadap 4 aspek kawalan dalaman yang ditetapkan oleh AP bagi penerimaan wang iaitu dari segi kebenaran/kelulusan menerima kutipan, kawalan penerimaan melalui mel dan penerimaan wang di kaunter.

8.4.3.3. Kemasukan Pungutan Ke Bank

Arahan Perbendaharaan telah menetapkan peraturan mengenai kemasukan wang pungutan ke bank bagi memastikan ketepatan dan keselamatan wang berkenaan. Antaranya adalah mengenai penetapan tempoh memasukkan wang ke bank; kawalan keselamatan penghantaran wang dan penyelenggaraan rekod mengenainya; semakan oleh pegawai bertanggungjawab terhadap slip kemasukan wang ke bank dan keselamatan wang yang tidak sempat dimasukkan ke bank.

8.4.3.4. Kawalan Perakaunan Terimaan/Hasil

Bagi menilai peraturan mengenai perakaunan terimaan/hasil yang ditetapkan dalam AP dipatuhi, semakan Audit telah dijalankan terhadap penyerahan Akaun Tunai Bulanan kepada Perbendaharaan Negeri; ketepatan penyediaan Penyata Penyesuaian Hasil Bulanan dan ketepatan Buku Tunai.

8.4.3.5. Akaun Belum Terima

Dasar dan tatacara bagi penyelenggaraan serta pelaporan Akaun Belum Terima (ABT) ditetapkan oleh Kerajaan melalui Pekeliling Perbendaharaan Bil. 3 Tahun 2008 dan

beberapa AP. Antara peraturan yang ditetapkan mengenai pengurusan ABT adalah penyediaan Penyata Tunggakan Hasil atau Penyata Akaun Belum Terima yang lengkap dan kemas kini, penyerahan Penyata Akaun Belum Terima kepada Perbendaharaan Negeri dalam tempoh ditetapkan dan tindakan susulan diambil terhadap jumlah terimaan/hasil yang tertunggak.

8.4.4. Kawalan Perbelanjaan

Bagi menilai sama ada semua perbelanjaan mengurus dan pembangunan telah dibuat mengikut peraturan yang ditetapkan dan diperakaukan dengan tepat, semakan Audit telah dijalankan terhadap 3 aspek utama kawalan perbelanjaan iaitu perakaunan, pengurusan perolehan dan pengurusan bayaran seperti berikut:

8.4.4.1. Perakaunan

Semakan Audit dijalankan bagi menentukan Buku Vot dan Penyata Penyesuaian Perbelanjaan diselenggarakan oleh Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri adalah mengikut peraturan yang ditetapkan oleh Pekeliling dan AP yang berkaitan atau peraturan kewangan bagi Agensi Negeri.

8.4.4.2. Pengurusan Perolehan

Setiap tahun, Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri membelanjakan jutaan ringgit untuk tujuan perolehan bekalan, perkhidmatan dan kerja. Bagi menentukan pengurusan perolehan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri telah mematuhi peraturan yang berkaitan, semakan Audit dibuat terhadap pengurusan pembelian terus, sebut harga, tender, kontrak dan kontrak pusat.

8.4.4.3. Pengurusan Bayaran

Semakan Audit dijalankan terhadap kawalan dalaman bagi proses bayaran, kesempurnaan bayaran yang memerlukan kelulusan khas, penyediaan dan penyimpanan daftar/rekod pembayaran dan Daftar Bil, bayaran pukal serta Panjar Wang Runcit.

8.4.5. Pengurusan Kumpulan Wang Amanah/Akaun Amanah Dan Deposit

Pengurusan dan kawalan terhadap kumpulan wang amanah/akaun amanah dan deposit adalah penting untuk menentukan ia diurus dengan teratur, mengikut pekeliling dan arahan amanah yang ditetapkan serta diakaunkan dengan betul dan kemas kini. Semakan Audit telah dijalankan terhadap pengurusan kumpulan wang seperti berikut:

8.4.5.1. Kumpulan Wang Amanah/Akaun Amanah

Tatacara pengurusan akaun amanah ditetapkan melalui Surat Pekeliling Perbendaharaan Bil. 18 Tahun 2001. Semakan Audit telah dijalankan terhadap pengendalian Kumpulan Wang Amanah/Akaun Amanah di Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri dari segi

penyediaan dan penyerahan penyata tahunan untuk diaudit serta kesempurnaan rekod perakaunan/penyata penyesuaian akaun/transaksi akaun.

8.4.5.2. Pengurusan Kumpulan Wang Pinjaman

Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri perlu menguruskan kumpulan wang pinjaman dan pendahuluan diri/pelbagai mengikut Pekeliling/Surat Pekeliling Perbendaharaan yang berkaitan seperti berikut:

- a. Pinjaman kenderaan hendaklah diuruskan berdasarkan peraturan yang ditetapkan di Surat Pekeliling Jabatan Bendahari Negeri Sabah Bil. 4 Tahun 1997.
- b. Pinjaman komputer hendaklah diuruskan berdasarkan peraturan yang ditetapkan di Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Bil.1 Tahun 2009.
- c. Pendahuluan diri hendaklah diuruskan berdasarkan peraturan yang ditetapkan di Surat Pekeliling Perbendaharaan Bil. 2 Tahun 1993.
- d. Pendahuluan pelbagai hendaklah diuruskan berdasarkan peraturan yang ditetapkan di Pekeliling Perbendaharaan Bil. 13 Tahun 1990.

8.4.5.3. Pengurusan Akaun Deposit

Tatacara dan pengurusan akaun deposit ditetapkan melalui AP 156 hingga 163.

8.4.6. Pengurusan Aset, Inventori Dan Stor

Perolehan aset dan inventori perlu direkodkan, dikawal dan dipantau dengan sempurna bagi mengelakkan daripada berlaku pembaziran dan penyalahgunaan. Sehubungan ini, semakan Audit telah dijalankan untuk menilai tahap pematuhan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri kepada peraturan-peraturan yang ditetapkan oleh Pekeliling/Surat Pekeliling Perbendaharaan/ Kementerian Kewangan Negeri Sabah yang berkenaan dan Tatacara Pengurusan Stor berhubung dengan perkara-perkara berikut:

8.4.6.1. Kawalan Umum

Mengikut Pekeliling Perbendaharaan Bil. 5 Tahun 2007 dan Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Kerajaan Negeri Bil. 9/2010, Pegawai Pengawal hendaklah mewujudkan Unit Pengurusan Aset yang antaranya bertanggungjawab untuk mengurus pelantikan Pegawai Pemeriksa, Lembaga Pemeriksa dan Jawatankuasa Penyiasat. Unit tersebut diberi tanggungjawab menjadi Urus Setia kepada Jawatankuasa Pengurusan Aset Alih Kerajaan yang diwujudkan, menguruskan pelupusan, kehilangan dan hapus kira aset serta menyelaras penyediaan laporan mengenainya. Selain itu, Pegawai Pengawal perlu melantik seorang Pegawai Aset secara bertulis bagi setiap pusat tanggungjawab di bawahnya dan memastikan Pegawai Aset di peringkat Ibu Pejabat diberi tanggungjawab sebagai Setiausaha Jawatankuasa Pengurusan Aset Alih Kerajaan.

8.4.6.2. Penerimaan

Mengikut Pekeliling Perbendaharaan Bil. 5 Tahun 2007 dan Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Kerajaan Negeri Bil. 9/2010, seorang Pegawai Penerima hendaklah diberi kuasa untuk menerima dan mengesahkan aset yang diterima. Tanggungjawab seseorang Pegawai Penerima adalah memastikan aset/bekalan pejabat diterima menepati spesifikasi, kualiti dan kuantiti yang telah ditetapkan sebelum membuat pengesahan penerimaan. Bagi membolehkan Pegawai Penerima membuat rujukan, satu salinan dokumen kontrak hendaklah disimpan oleh pegawai ini. Bagi penerimaan bekalan pejabat pula, Borang Terima Barang perlu disahkan dan direkodkan pada Kad Kawalan Stok dan Kad Petak. Borang Laporan Penerimaan Aset Alih Kerajaan hendaklah disediakan, disahkan dan dihantar dengan serta merta kepada agen penghantaran atau syarikat pembekal. Aset hendaklah diterima berserta Surat Jaminan dan manual penggunaan/penyenggaraan.

8.4.6.3. Pendaftaran

Pekeliling Perbendaharaan Bil. 5 Tahun 2007 dan Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Kerajaan Negeri Bil. 9/2010 menetapkan aset perlu didaftarkan dalam tempoh 2 minggu dari tarikh pengesahan penerimaan. Aset tersebut perlu dilabelkan dengan tanda Hak Milik Kerajaan dan nombor siri pendaftaran.

8.4.6.4. Penggunaan, Penyimpanan Dan Pemeriksaan Aset

Setiap Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri hendaklah memastikan peraturan-peraturan seperti yang ditetapkan oleh Pekeliling Perbendaharaan dan Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Negeri Sabah yang berkenaan dipatuhi:

- a. Pekeliling Perbendaharaan Bil. 5 Tahun 2007 dan Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Kerajaan Negeri Bil. 9/2010 menetapkan aset diguna hanya bagi tujuan rasmi sahaja dan mengikut tujuan asal perolehannya. Setiap aset hendaklah dikendalikan oleh pegawai yang mahir dan berkelayakan, pengeluaran/penggunaannya direkodkan dengan teratur serta kerosakan aset dilaporkan dengan menggunakan borang yang ditetapkan. Aset perlu disimpan di tempat yang selamat dan sesuai serta sentiasa di bawah kawalan pegawai yang bertanggungjawab.
- b. Pekeliling tersebut juga menghendaki sekurang-kurangnya 2 Pegawai Pemeriksa/Lembaga Verifikasi Stok dilantik secara bertulis. Pemeriksaan aset dilaksanakan sekurang-kurangnya sekali setahun dan verifikasi stok dilaksanakan mengikut tempoh yang ditetapkan. Laporan Pemeriksaan Harta Modal dan Laporan Pemeriksaan Inventori disediakan dengan lengkap dan dikemukakan kepada Ketua Jabatan dan seterusnya kepada Pegawai Kewangan Negeri di mana berkenaan.
- c. Pekeliling Perbendaharaan Bil. 2 Tahun 1980 menetapkan penggunaan kenderaan Jabatan/Agensi Negeri dikawal dengan melantik seorang Pegawai Pengangkutan yang bertanggungjawab meluluskan penggunaan kenderaan dan menyediakan fail sejarah bagi setiap kenderaan, menyelenggarakan Buku Log dengan lengkap dan kemas kini

serta menyediakan Cerakinan Bulanan Penggunaan Bahan Api setiap bulan bagi mengawal kegunaan bahan api.

- d. Pekeliling Perbendaharaan Bil. 2 Tahun 1996 dan Pekeliling Perkhidmatan Negeri Sabah Bil. 11 Tahun 2005 pula menetapkan penggunaan kenderaan pegawai Gred JUSA/Ketua Organisasi perlu dikawal dengan teratur di mana pembelian minyak setahun tidak melebihi had yang ditetapkan/diluluskan.
- e. Pekeliling Perbendaharaan Bil. 2 Tahun 1980 antara lain menyatakan pegawai pengangkutan atau pegawai yang diberi kuasa hendaklah sentiasa mengawasi penggunaan bahan api supaya penggunaan itu berpatutan dengan jumlah jarak perjalanan. Kerajaan Negeri Sabah menggunakan *Petrol, Oil And Lubricant (P.O.L Requisition)* untuk pembelian bahan api daripada Jabatan Kerja Raya. Oleh itu, Buku *P.O.L Requisition* dan penyata pengambilan minyak yang dikeluarkan oleh Jabatan Kerja Raya perlu disemak sebelum bayaran dibuat bagi mengawasi penggunaan bahan api.

8.4.6.5. Penyenggaraan Aset

Bagi menilai aset disenggarakan dengan baik oleh setiap Jabatan/Agensi Negeri, semakan Audit dijalankan terhadap perkara berikut:

- a. Senarai aset yang memerlukan penyenggaraan disediakan dengan lengkap dan kemas kini; jadual penyenggaraan disediakan dan dilaksanakan seperti dirancang; penyenggaraan direkodkan dengan betul dan lengkap; program penyenggaraan dinilai dan penyenggaraan aset oleh pihak swasta diselia dan dipantau bagi memastikan syarat-syarat yang ditetapkan dalam perjanjian dipatuhi. Pekeliling Perbendaharaan Bil. 5 Tahun 2007 dan Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Kerajaan Negeri Bil. 9/2010 adalah berkaitan.
- b. Kehendak Pekeliling Perbendaharaan Bil. 2 Tahun 1980 dipatuhi. Pekeliling ini menetapkan kenderaan perlu disenggarakan secara berjadual, manakala kos penyenggaraan dan pembaikan perlu direkodkan dalam fail kenderaan dan Daftar Harta Modal. Kenderaan juga hendaklah disimpan dengan selamat.

8.4.6.6. Pelupusan

Pelupusan aset hendaklah diuruskan dengan teratur dan selaras dengan Pekeliling Perbendaharaan Bil. 5 Tahun 2007 dan Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Kerajaan Negeri Bil. 9/2010. Oleh itu, setiap Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri hendaklah memastikan:

- a. Lembaga Pemeriksa dilantik untuk tempoh tidak melebihi 2 tahun. Lembaga Pemeriksa perlu menyediakan jadual pemeriksaan dan ia perlu dilaksanakan dalam tempoh 1 bulan dari tarikh arahan dikeluarkan. Laporan Lembaga Pemeriksa hendaklah disediakan dan ditandatangani. Lembaga Pemeriksa juga perlu mengesyorkan kaedah pelupusan yang sesuai.

- b. Perakuan pelupusan aset mekanikal, teknikal, elektrik dan elektronik disediakan oleh Jabatan/Pegawai Teknikal berkaitan. Manakala perakuan pelupusan aset disahkan oleh 2 pegawai yang mempunyai 3 tahun pengalaman dan tidak terlibat dengan pengurusan aset berkenaan.
- c. Kaedah pelupusan aset dibuat dengan teratur dan dilaksanakan dalam tempoh 3 bulan dari tarikh surat kelulusan dikeluarkan. Sijil Penyaksian Pemusnahan Aset Alih Kerajaan dan Sijil Pelupusan Aset disediakan dan dikemukakan kepada pihak yang memberi kelulusan. Seterusnya, rekod aset yang telah diluluskan pelupusan itu perlu dikemaskinikan.

8.4.6.7. Kehilangan Dan Hapus Kira

Kehilangan dan hapus kira aset perlu diuruskan dengan teratur dan selaras dengan Pekeliling Perbendaharaan Bil. 5 Tahun 2007 dan Surat Pekeliling Kementerian Kewangan Kerajaan Negeri Sabah Bil. 8/2010. Oleh itu, setiap Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri hendaklah memastikan:

- a. Kehilangan aset dilaporkan kepada Ketua Jabatan dengan serta merta dan laporan polis dibuat dalam tempoh 24 jam dari waktu kehilangan. Ketua Pejabat menyediakan Laporan Awal dan dikemukakan kepada Pegawai Pengawal dan Pegawai Kewangan Negeri dalam tempoh 2 hari bekerja. Sesalinan Laporan Awal dikemukakan kepada Pegawai Pengawal, Pegawai Kewangan Negeri dan Ketua Audit Negara atau wakil tempatan Ketua Audit Negara.
- b. Jawatankuasa Penyiasat dilantik secara bertulis oleh Pegawai Pengawal dalam tempoh 2 minggu dari tarikh Laporan Awal disediakan. Laporan Akhir disediakan dalam tempoh 2 bulan dari tarikh lantikan Jawatankuasa tersebut walaupun Laporan Hasil Penyiasatan Polis belum diperolehi. Laporan Akhir yang lengkap hendaklah dikemukakan kepada pihak yang menerima Laporan Awal. Laporan ini perlu dikemukakan kepada Kementerian Kewangan Negeri Sabah dalam tempoh 4 bulan dari tarikh Laporan Awal dihantar.

8.4.7. Pengurusan Pelaburan

Pelaburan merupakan tindakan melabur dana bagi suatu tempoh masa untuk memperoleh pulangan yang dikehendaki dengan menyedari sepenuhnya risiko yang terbabit. Pelaburan yang dibuat hendaklah mengikut peraturan yang berkaitan. Rekod perlu diselenggarakan dengan lengkap dan kemas kini bagi memudahkan kawalan dan pemantauan. Antara elemen kawalan yang perlu diwujudkan adalah penubuhan Jawatankuasa Pelaburan yang berfungsi menguruskan pelaburan Agensi. Antara perkara yang perlu diberi perhatian adalah kuasa melabur, had pelaburan, sasaran pelaburan dan pemantauan pelaburan.

8.4.8. Pengurusan Pinjaman

Pinjaman dibuat bagi membiayai pelbagai projek untuk pembangunan ekonomi negeri, menampung perbelanjaan dan meningkatkan taraf pembangunan serta kemajuan penduduk.

Pinjaman tersebut hendaklah digunakan mengikut maksud pinjaman dipohon. Antara perkara yang perlu diberi perhatian adalah kuasa untuk meminjam, penyelenggaraan rekod pinjaman yang lengkap dan kemas kini, perjanjian pinjaman disediakan dan mekanisme kawalan serta pemantauan pinjaman.

8.4.9. Penyata Kewangan

Undang-undang Tubuh Badan Berkanun Negeri berkenaan, Enakmen Badan-badan Berkanun (Peruntukan-peruntukan Tambahan) 1997 menghendaki Agensi Negeri mengemukakan Penyata Kewangan kepada Ketua Audit Negara dalam tempoh 7 bulan selepas penutupan akaun tahunan. Arahan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan 1961 pindaan tahun 2007, Perkara 272(a) pula menetapkan penyata kewangan Pihak Berkuasa Tempatan dikemukakan kepada Ketua Audit Negara tidak lewat dari 30 April setiap tahun. Ini bagi membolehkan Penyata Kewangan dan laporan tahunan Agensi Negeri dibentangkan di Dewan Undangan Negeri pada tahun yang sama dan tidak lewat dari 31 Disember setiap tahun. Pekeliling ini bertujuan untuk meningkatkan akauntabiliti dan tadbir urus yang baik di Kementerian Kewangan Negeri Sabah dan Agensi Negeri. Di samping itu, pembentangan awal membolehkan *stakeholders* menilai pencapaian Agensi Negeri dengan lebih jelas, lengkap dan relevan.

8.5. PENEMUAN AUDIT

8.5.1. Tahap Prestasi Pengurusan Kewangan

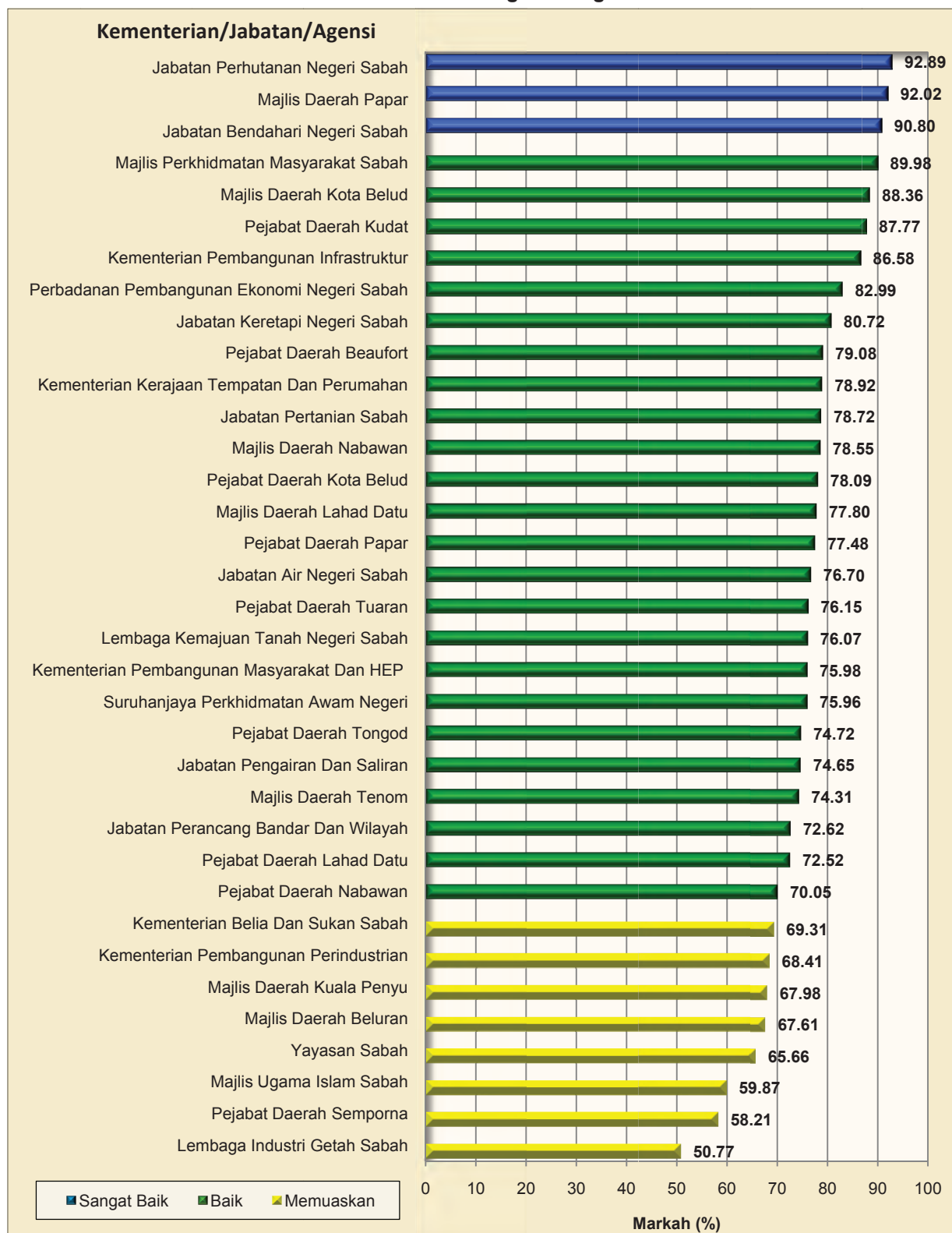
Pada keseluruhannya, prestasi pengurusan kewangan di peringkat Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri bagi tahun 2010 adalah baik. Pada tahun 2010, daripada 35 Kementerian/Jabatan/Agensi yang diaudit, sebanyak 3 Jabatan/Agensi Negeri mendapat tahap penarafan sangat baik, 24 Kementerian/Jabatan/Agensi mendapat penarafan pada tahap baik dan 8 Kementerian/Jabatan/Agensi lain mendapat penarafan pada tahap memuaskan. Kedudukan tahap prestasi pengurusan kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri bagi tempoh tahun 2007 hingga 2010 secara keseluruhan adalah seperti di **Jadual 8.2**, manakala tahap prestasi pengurusan kewangan mengikut Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri bagi tahun 2010 adalah seperti di **Carta 8.1**.

Jadual 8.2
Tahap Prestasi Pengurusan Kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri
Bagi Tahun 2007 Hingga 2010

Tahap Penarafan	Kementerian/Jabatan				Jabatan Bendahari Negeri Dan Agensi Negeri			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Sangat Baik		0	0	1		3	5	2
Baik	6	5	17	17	3	2	10	7
Memuaskan	3	5	4	3	3	3	2	5
Tidak Memuaskan								
Jumlah	9	10	21	21	6	8	17	14

Sumber: Jabatan Audit Negara

Carta 8.1
Tahap Prestasi Pengurusan Kewangan Berdasarkan Indeks
Akauntabiliti Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri Pada Tahun 2010

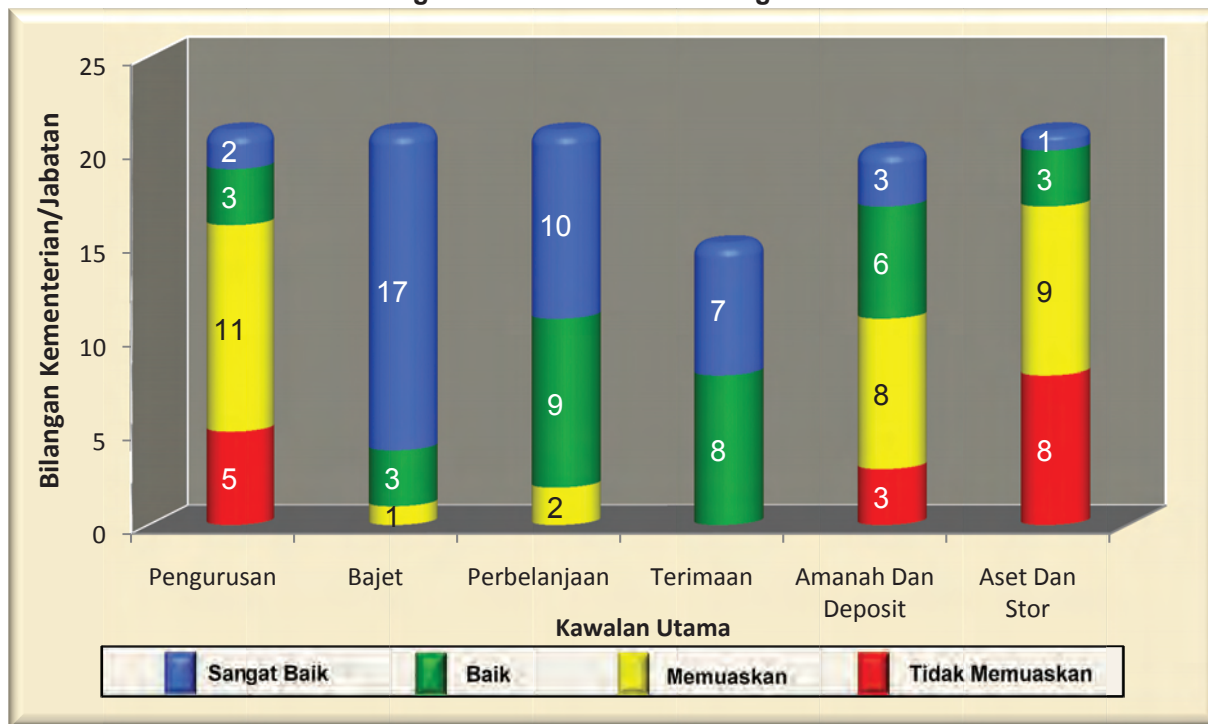
Sumber: Jabatan Audit Negara

8.5.2. Tahap Pematuhan Terhadap Kawalan Utama

8.5.2.1. Semakan Audit di 21 Kementerian/Jabatan Negeri mendapati secara umumnya, Kawalan Bajet, Terimaan dan Perbelanjaan berada pada tahap baik. Tiga kawalan perlu

diberi penekanan lebih serius memandangkan tahap pematuhan bagi 21 Kementerian/Jabatan Negeri adalah memuaskan iaitu bagi Kawalan Pengurusan, Pengurusan Akaun Amanah/Kumpulan Wang Amanah dan Pengurusan Aset Dan Inventori seperti di **Carta 8.2**.

Carta 8.2
Tahap Pematuhan Pengurusan Kewangan Mengikut
Kawalan Bagi Kementerian/Jabatan Negeri Tahun 2010

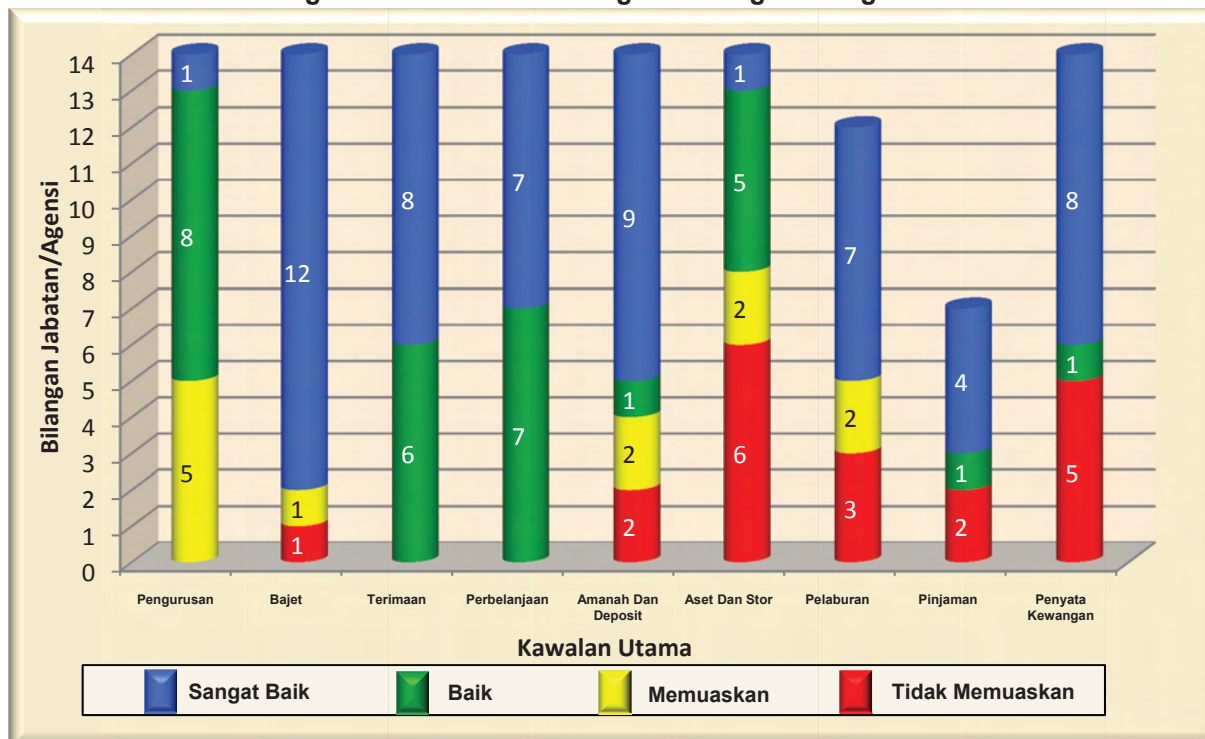

Sumber: Jabatan Audit Negara

8.5.2.2. Bagi Jabatan Bendahari Negeri dan 13 Agensi Negeri pula didapati kawalan bajet berada pada tahap sangat baik. Lima kawalan utama berada pada tahap baik, manakala aspek Pengurusan Aset Dan Inventori, Pinjaman dan Penyata Kewangan hanya berada pada tahap memuaskan seperti di **Carta 8.3**.

Carta 8.3
Tahap Pematuhan Pengurusan Kewangan Mengikut
Kawalan Bagi Jabatan Bendahari Negeri Dan Agensi Negeri Tahun 2010

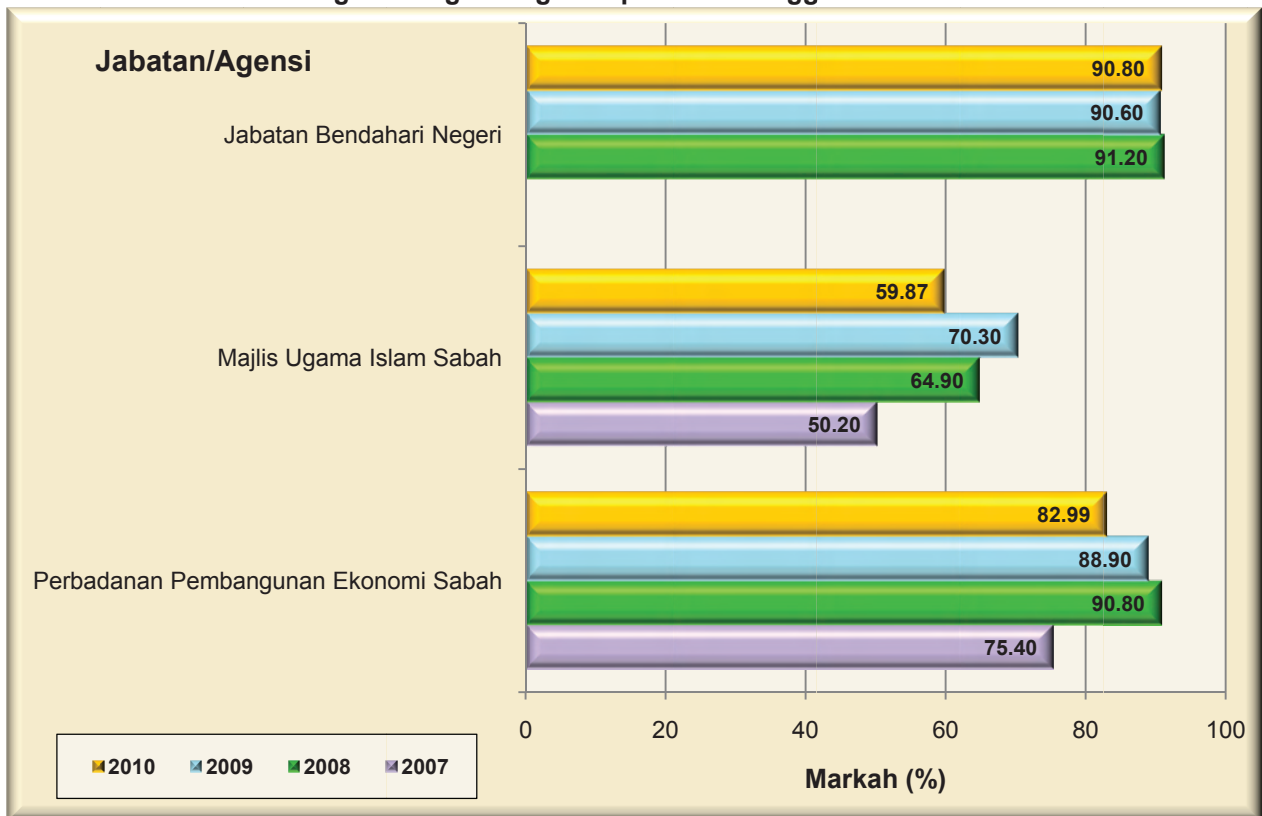
Sumber: Jabatan Audit Negara

8.5.3. Perbandingan Tahap Prestasi Pengurusan Kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri

8.5.3.1. Analisis Audit terhadap 11 Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri yang telah dilaksanakan pengauditan sekurang-kurangnya 2 kali atau lebih bagi tempoh 2007 hingga 2010 menunjukkan tahap prestasi pengurusan kewangan sangat baik telah diperoleh oleh Jabatan Bendahari Negeri Sabah untuk tempoh 3 tahun berturut-turut iaitu pada tahun 2008 hingga 2010. Tahap prestasi pengurusan kewangan di Majlis Ugama Islam Sabah telah meningkat daripada memuaskan pada tahun 2007 kepada baik pada tahun 2008 dan 2009. Bagaimanapun, prestasi tersebut telah menurun semula kepada tahap memuaskan pada tahun 2010. Perbadanan Pembangunan Ekonomi Negeri juga menunjukkan peningkatan prestasi daripada baik pada tahun 2007 kepada prestasi sangat baik pada tahun 2008. Bagaimanapun, tahap prestasi tersebut menurun semula kepada tahap baik pada tahun 2009 dan 2010. Antara sebab prestasi kedua-dua Agensi menurun ialah kelewatan penyerahan penyata kewangan tahunan, kelemahan dalam kawalan perbelanjaan serta pengurusan aset dan inventori. Kedudukan trend tahap prestasi pengurusan kewangan Jabatan Bendahari Negeri dan Agensi Negeri bagi tempoh 2007 hingga 2010 adalah seperti di **Carta 8.4**.

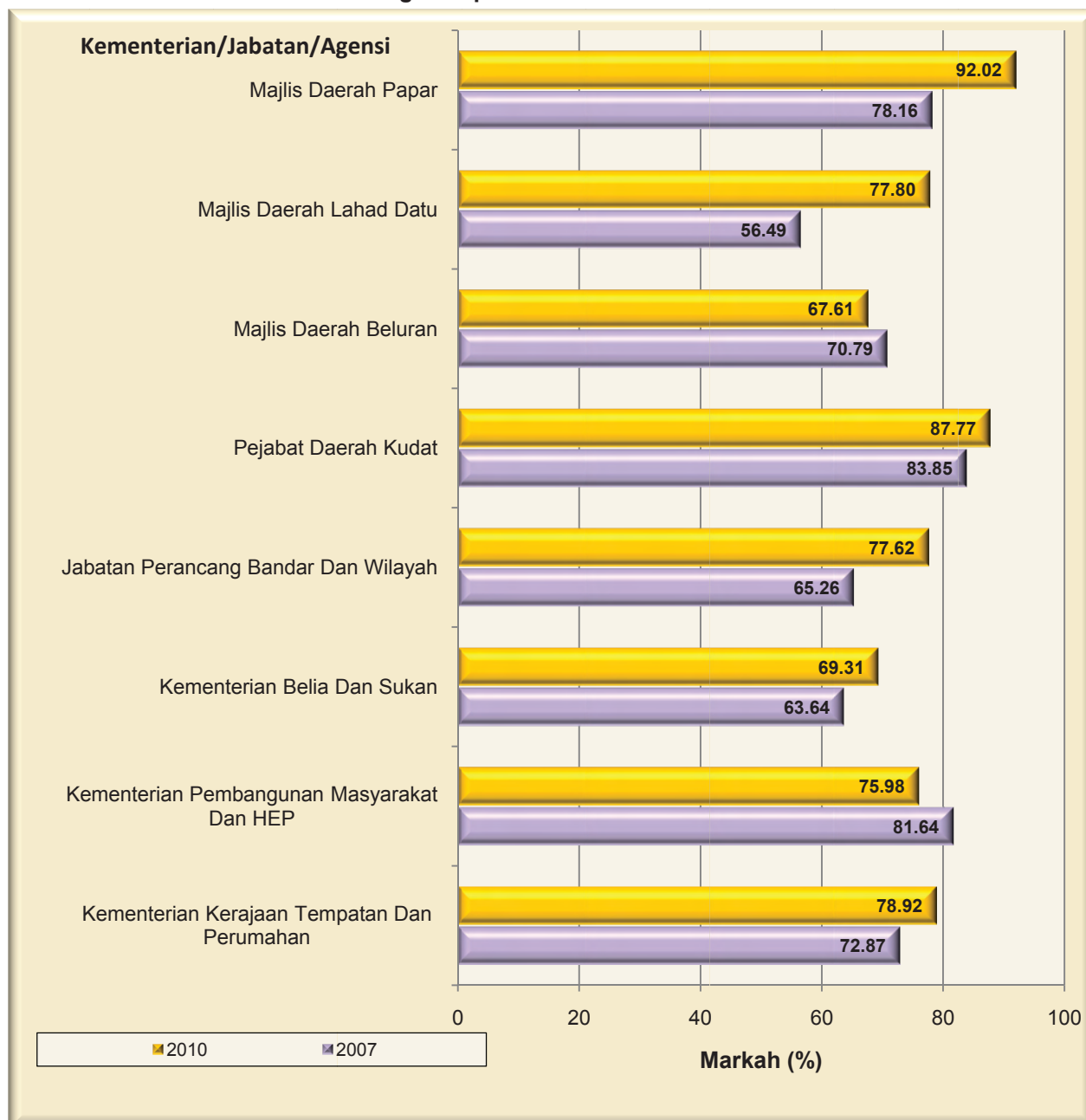
Carta 8.4
Kedudukan Tahap Prestasi Pengurusan Kewangan Jabatan Bendahari Negeri Dan
Agensi Negeri Bagi Tempoh 2007 Hingga 2010

Sumber: Jabatan Audit Negara

8.5.3.2. Selain itu, 8 Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri telah diaudit masing-masing pada tahun 2007 dan 2010. Prestasi bagi Majlis Daerah Papar didapati telah meningkat daripada tahap baik pada tahun 2007 kepada tahap sangat baik pada tahun 2010. Prestasi pengurusan kewangan bagi 5 Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri didapati menunjukkan peningkatan dari segi jumlah skor markah yang diperolehi walaupun masih kekal pada tahap baik. Selain itu, prestasi bagi Kementerian Pembangunan Masyarakat Dan hal Ehwal Pengguna dan Majlis Daerah Beluran pula didapati menunjukkan penurunan dari segi skor markah yang diperolehi walaupun masih kekal pada tahap baik. Antara sebab Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri tidak memperoleh tahap prestasi sangat baik kerana Kawalan Pengurusan Aset Dan Inventori dari segi pendaftaran dan penggunaan aset masih wujud kelemahan. Selain itu, Penyata Kewangan bagi tahun 2010 tidak dikemukakan kepada Jabatan Audit Negara dalam tempoh ditetapkan menyebabkan Agensi tidak mendapat prestasi sangat baik. Kedudukan trend tahap prestasi pengurusan kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi/Negeri bagi tempoh tahun 2007 hingga 2010 adalah seperti di **Carta 8.5**.

Carta 8.5
Kedudukan Tahap Prestasi Pengurusan Kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri
Bagi Tempoh 2007 Dan 2010

Sumber: Jabatan Audit Negara

8.6. SYOR AUDIT

Secara keseluruhannya, prestasi pengurusan kewangan di peringkat Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri bagi tahun 2010 adalah baik. Bagi memantapkan lagi prestasi pengurusan kewangan ini, adalah disyorkan supaya Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri mengambil tindakan terhadap perkara berikut:

8.6.1. Bagi membolehkan isu yang dibangkitkan oleh Pihak Audit dapat dibincangkan dengan lebih fokus, Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan hendaklah mewujudkan Jawatankuasa Audit yang dipertanggungjawabkan untuk memastikan tindakan *corrective* dan *preventive* diambil. Tindakan *corrective* adalah untuk memastikan kelemahan yang dibangkitkan dapat

diperbetulkan. Manakala tindakan *preventive* adalah bagi memastikan kelemahan yang sama tidak berulang. Jawatankuasa Audit hendaklah melaporkan hasil perbincangannya kepada Jawatankuasa Pengurusan Kewangan Dan Akaun.

8.6.2. Memandangkan pengauditan terhadap pengurusan kewangan yang dijalankan oleh Jabatan Audit Negara bagi tujuan memberi penarafan adalah terhad kepada beberapa Pusat Tanggungjawab (PTJ) sahaja, Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan patut mengarahkan Unit Audit Dalam menjalankan pengauditan di PTJ-PTJ yang lain untuk memastikan sama ada kelemahan yang sama tidak berlaku di pejabat berkenaan. Oleh itu, Unit Audit Dalam perlu dimantapkan supaya dapat berfungsi dengan lebih berkesan.

8.6.3. Penglibatan/penyeliaan oleh Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan perlu dipertingkatkan. Mereka perlu terlibat secara *hands-on* dalam urusan tersebut.

8.6.4. Tindakan surcaj/tatatertib dikenakan terhadap mereka yang gagal memungut hasil/membuat bayaran yang tidak teratur. Tindakan juga patut diambil terhadap pegawai-pegawai yang gagal mengambil tindakan terhadap pegawai di bawah penyeliaan mereka yang gagal melaksanakan tanggungjawab masing-masing.

8.6.5. Latihan yang berterusan diberikan kepada pegawai-pegawai yang terlibat dengan pengurusan kewangan.

9. PEMERIKSAAN AUDIT MENGEJUT

9.1. PENDAHULUAN

Arahan Perbendaharaan menetapkan Ketua Jabatan hendaklah memastikan pegawai yang dipertanggungjawabkan menyimpan wang awam, setem atau barangan berharga yang lain dengan selamat. Ketua Jabatan juga hendaklah memastikan rekod mengenainya diselenggara dengan lengkap, kemas kini dan diperiksa oleh pegawai kanan secara berkala. Untuk menentukan sejauh mana peraturan ini dipatuhi, Jabatan Audit Negara telah menjalankan pemeriksaan mengejut di 10 Jabatan/Pejabat Negeri iaitu:

9.1.1. Pejabat Pemungut Hasil Tanah, Lahad Datu;

9.1.2. Jabatan Pertanian Kunak;

9.1.3. Pejabat Perhutanan Daerah Lahad Datu;

9.1.4. Perpustakaan Wilayah Sipitang;

9.1.5. Pejabat Perhutanan Daerah Keningau;

9.1.6. Pejabat Bendahari Daerah Kinabatangan;

9.1.7. Pejabat Pemungut Hasil Tanah Daerah Penampang;

9.1.8. Perpustakaan Wilayah Keningau;

9.1.9. Pejabat Perhutanan Beluran; dan

9.1.10. Pejabat Pemungut Hasil Tanah Kuala Penyu.

9.2. PENEMUAN AUDIT

Hasil daripada pemeriksaan Audit mengejut yang dijalankan mendapati wujud beberapa kelemahan atau ketidakpatuhan terhadap peraturan kewangan. Ketua Jabatan/Pejabat yang berkenaan telah dimaklumkan tentang perkara yang diperhatikan dan mereka telah diminta untuk mengambil tindakan pembetulan dengan sewajarnya. Kelemahan yang diperhatikan adalah seperti berikut:

9.2.1. Carta Organisasi, Manual Prosedur Kerja, Fail Meja dan Senarai Tugas tidak disediakan atau tidak kemas kini. Selain itu, terdapat Jabatan yang tidak melaksanakan penurunan kuasa secara teratur.

9.2.2. Pemeriksaan mengejut ke atas wang tunai setem dan barang berharga tidak dilaksanakan mengikut tempoh yang ditetapkan. Selain itu, Daftar Pemeriksaan Mengejut tidak diselenggara untuk merekod pemeriksaan yang dilakukan.

9.2.3. Daftar Bil tidak diselenggara dengan lengkap dan kemas kini. Selain itu, tiada bukti semakan dilakukan terhadap Daftar Bil oleh Pegawai Pengawal atau wakil yang telah diberi kuasa.

9.2.4. Daftar Harta Modal, Daftar Inventori dan Daftar Stok Bekalan Pejabat tidak diselenggara dengan kemas kini. Tiada bukti semakan dilakukan terhadap Kad Daftar Harta Modal dan Inventori. Selain itu, terdapat aset yang tidak mempunyai nombor siri pendaftaran.

9.2.5. Fail Sejarah Kenderaan dan Buku Log tidak diselenggara dengan lengkap dan kemas kini serta tidak diperiksa setiap bulan oleh pegawai penyelia. Penyelenggaraan kenderaan tidak direkod dengan kemas kini di dalam buku log.

**BAHAGIAN V
PENYERAHAN, PENGESAHAN,
PEMBENTANGAN PENYATA
KEWANGAN DAN PRESTASI
KEWANGAN AGENSI NEGERI**

10. PENDAHULUAN

Mengikut Akta Audit 1957, Ketua Audit Negara dikehendaki menjalankan pengauditan Penyata Kewangan Agensi Negeri iaitu Badan Berkanun Negeri, Pihak Berkuasa Tempatan, Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah dan Majlis Ugama Islam Sabah. Pengauditan ini adalah untuk mengesah dan memastikan ketepatannya serta memberi pendapat sama ada penyata itu menggambarkan kedudukan yang benar dan saksama dengan berpandukan Akta dan Piawaian yang diluluskan.

10.1. PENGAUDITAN PENYATA KEWANGAN

Ketua Audit Negara bertanggungjawab melaksanakan pengauditan terhadap 44 Agensi Negeri iaitu 18 Badan Berkanun Negeri, 1 Majlis Ugama Islam Sabah, 1 Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah dan 24 Pihak Berkuasa Tempatan di Negeri Sabah selaras dengan kehendak Akta Audit 1957. Daripada jumlah tersebut, pengauditan bagi 18 Badan Berkanun Negeri dan 21 Pihak Berkuasa Tempatan telah dijalankan oleh Firma Audit Swasta bagi pihak Ketua Audit Negara. Lantikan Firma Audit Swasta itu adalah selaras dengan peruntukan Seksyen 7(3) Akta Audit 1957, yang memberi kuasa kepada Ketua Audit Negara melantik pihak yang berkebolehan untuk menjalankan pengauditan bagi pihak beliau. Manakala pengauditan penyata kewangan Majlis Ugama Islam Sabah, Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah, Majlis Daerah Kunak, Majlis Daerah Beluran dan Majlis Daerah Pitas dijalankan oleh Jabatan Audit Negara sendiri.

10.2. KEDUDUKAN PENYERAHAN PENYATA KEWANGAN

10.2.1. Mengikut undang-undang tubuh Badan Berkanun Negeri berkenaan, Enakmen Badan-badan Berkanun (Peruntukan-Peruntukan Tambahan) 1997 dan Ordinan Kerajaan Tempatan 1961 (Sabah No. 11 Tahun 1961), penyata kewangan Badan Berkanun Negeri, Pihak Berkuasa Tempatan, Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah dan Majlis Ugama Islam Sabah hendaklah diaudit oleh Ketua Audit Negara. Penyata Akaun Tahunan Badan Berkanun Negeri dikehendaki dikemukakan kepada Jabatan Audit Negara dalam tempoh 7 bulan selepas penutupan akaun tahunan, manakala Penyata Akaun Tahunan Pihak Berkuasa Tempatan pula perlu dikemukakan selewat-lewatnya pada 30 April tahun berikutnya. Sehingga 31 Mei 2011, sebanyak 19 penyata kewangan Badan Berkanun Negeri, 1 penyata kewangan Majlis Ugama Islam Sabah, 1 penyata kewangan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah dan 8 penyata kewangan Pihak Berkuasa Tempatan bagi tahun berakhir 31 Disember 2009 dan 31 Disember 2010 belum diserahkan untuk pengauditan. Butiran lanjut kedudukan penyerahan dan pengauditan penyata kewangan Agensi setakat 31 Mei 2011 adalah seperti di **Jadual 10.1** dan **Jadual 10.2**.

Jadual 10.1
Kedudukan Penyerahan Dan Pengauditan Penyata Kewangan Tahunan
Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah Dan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah
Setakat 31 Mei 2011

Bil.	Akaun	Penyata Terakhir Disahkan	Penyata Sedang Diaudit	Penyata Belum Serah	
				Tahun	Bil.
1.	Perbadanan Pinjaman Sabah	2009	2010	-	-
2.	Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah	2009	-	2010	1
3.	Yayasan Tun Fuad	2009	-	2010	1
4.	Korporasi Kemajuan Perikanan Dan Nelayan Sabah	2009	-	2010	1
5.	Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah	2009	-	2010	1
6.	Lembaga Sukan Negeri Sabah	2009	-	2010	1
7.	Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah	2009	-	2010	1
8.	Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah	2009	-	2010	1
9.	Lembaga Pelabuhan-Pelabuhan Sabah	2009	-	2010	1
10.	Majlis Perkhidmatan Masyarakat Sabah	2009	-	2010	1
11.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sabah	2008	2009	2010	1
12.	Lembaga Pelancongan Sabah	2009	-	2010	1
13.	Korporasi Pembangunan Desa Sabah	2009	-	2010	1
14.	Lembaga Industri Getah Sabah	2008	2009	2010	1
15.	Majlis Ugama Islam Sabah	2009	-	2010	1
16.	Taman-Taman Sabah	2008	-	2009 & 2010	2
17.	Yayasan Sabah	2008	2009	2010	1
18.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	2009	-	2010	1
19.	Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah	2009	-	2010	1
20.	Kumpulan Wang Penanaman Semula Getah Sabah	2008	-	2009 & 2010	2
Jumlah					21

Sumber: Jabatan Audit Negara

Jadual 10.2
Kedudukan Penyerahan Dan Pengauditan Penyata Kewangan Tahunan
Pihak Berkuasa Tempatan Setakat 31 Mei 2011

Bil.	Akaun	Penyata Terakhir Disahkan	Penyata Sedang Diaudit	Penyata Belum Serah	
				Tahun	Bil.
1.	Majlis Perbandaran Tawau	2010	-	-	-
2.	Majlis Daerah Kota Belud	2010	-	-	-
3.	Majlis Daerah Tenom	2010	-	-	-
4.	Majlis Daerah Kuala Penyu	2010	-	-	-
5.	Majlis Daerah Tambunan	2010	-	-	-
6.	Majlis Daerah Ranau	2010	-	-	-
7.	Majlis Daerah Papar	2010	-	-	-
8.	Majlis Daerah Sipitang	2009	2010	-	-
9.	Lembaga Bandaran Kudat	2009	2010	-	-
10.	Majlis Daerah Beaufort	2009	2010	-	-
11.	Majlis Daerah Kota Marudu	2009	2010	-	-
12.	Majlis Daerah Penampang	2009	2010	-	-
13.	Majlis Daerah Semporna	2009	2010	-	-
14.	Majlis Daerah Nabawan	2009	2010	-	-
15.	Majlis Perbandaran Sandakan	2009	2010	-	-
16.	Majlis Daerah Kunak	2010	-	-	-
17.	Majlis Daerah Tuaran	2009	2010	-	-
18.	Majlis Daerah Beluran	2009	2010	-	-

Bil.	Akaun	Penyata Terakhir Disahkan	Penyata Sedang Diaudit	Penyata Belum Serah	
				Tahun	Bil.
19.	Majlis Daerah Keningau	2009	-	2010	1
20.	Majlis Daerah Kinabatangan	2009	-	2010	1
21.	Majlis Daerah Lahad Datu	2008	-	2009 & 2010	2
22.	Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	2008	-	2009 & 2010	2
23.	Majlis Daerah Putatan	Mula Beroperasi Pada Tahun 2010		2010	1
24.	Majlis Daerah Pitas	Mula Beroperasi Pada Tahun 2010		2010	1
Jumlah					8

Sumber: Jabatan Audit Negara

10.2.2. Kelewatan penyerahan penyata kewangan Badan Berkanun Negeri adalah berpunca daripada masalah lewat menerima penyata kewangan yang beraudit daripada syarikat subsidiari bagi tujuan penyediaan penyata kewangan yang disatukan. Masalah penyatuan penyata kewangan tersebut perlu diatasi dengan segera agar kelewatan penyerahan penyata kewangan dapat diselesaikan. Bagi Pihak Berkuasa Tempatan, kelewatan penyerahan penyata kewangan lazimnya disebabkan oleh masalah kekurangan kakitangan yang berkemahiran dalam penyediaan penyata kewangan.

10.3. PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN

Pengauditan penyata kewangan Agensi Negeri dijalankan untuk memberi pendapat sama ada penyata kewangan Agensi menggambarkan kedudukan yang benar dan saksama serta rekod perakaunan yang berkaitan telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini. Pendapat yang dikeluarkan terhadap penyata kewangan adalah dijelaskan melalui persijilan iaitu sama ada Sijil Tanpa Teguran, Berteguran, Bertentangan atau Penafian. Kedudukan persijilan penyata kewangan bagi Agensi di Negeri Sabah adalah seperti berikut:

10.3.1. Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah Dan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah

10.3.1.1. Sehingga 31 Mei 2011, sejumlah 20 penyata kewangan bagi Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah dan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah telah disijilkan yang melibatkan 13 Sijil Tanpa Teguran dan 7 Sijil Berteguran. Perkara yang dibangkitkan dalam Sijil Berteguran antaranya adalah seperti berikut:

- a. Penyata kewangan kumpulan tidak disediakan;
- b. Baki tunai dan bank tidak dapat disahkan;
- c. Nilai harta tetap di penyata kewangan tidak menunjukkan gambaran yang sebenar;
- d. Pelaburan dalam syarikat bersekutu tidak dapat disahkan;
- e. Pendahuluan kepada syarikat subsidiari yang belum diselesaikan dan syarikat tersebut tidak lagi beroperasi;
- f. Peruntukan hutang ragu tidak dibuat;

- g. Status hak milik tanah belum didaftarkan atas nama Agensi;
- h. Kurang peruntukan rosot nilai pelaburan;
- i. Perbezaan amaun pemiutang antara Agensi dan kumpulan;
- j. Perbezaan kos pembangunan hartanah antara Agensi dan kumpulan;
- k. Perbelanjaan semasa syarikat subsidiari ditanggung oleh Agensi; dan
- l. Penyata kewangan syarikat subsidiari tidak dikemukakan kepada juruaudit syarikat untuk pengauditan.

10.3.1.2. Butiran lengkap kedudukan persijilan penyata kewangan Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah dan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah sehingga 31 Mei 2011 adalah seperti di **Jadual 10.3**.

Jadual 10.3
Kedudukan Persijilan Terhadap Penyata Kewangan Tahunan Badan Berkanun Negeri,
Majlis Ugama Islam Sabah Dan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah
Setakat 31 Mei 2011

Bil.	Nama Agensi	Penyata Kewangan			Jenis Sijil
		Tahun	Bil.	Tarikh	
1.	Lembaga Sukan Negeri Sabah	2009	1	21.10.2010	Tanpa Teguran
2.	Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah	2009	1	02.11.2010	Tanpa Teguran
3.	Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah	2009	1	22.09.2010	Tanpa Teguran
4.	Perbadanan Pinjaman Sabah	2009	1	07.05.2010	Tanpa Teguran
5.	Lembaga Pelancongan Sabah	2009	1	30.09.2010	Tanpa Teguran
6.	Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah	2009	1	09.08.2010	Tanpa Teguran
7.	Lembaga Pelabuhan-Pelabuhan Sabah	2009	1	10.11.2010	Tanpa Teguran
8.	Lembaga Industri Getah Sabah	2008	1	22.03.2010	Tanpa Teguran
9.	Taman-Taman Sabah	2008	1	17.03.2010	Tanpa Teguran
10.	Yayasan Sabah	2008	1	16.03.2010	Tanpa Teguran
11.	Yayasan Tun Fuad	2009	1	05.01.2011	Tanpa Teguran
12.	Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah	2009	1	14.10.2010	Tanpa Teguran
13.	Korporasi Kemajuan Perikanan Dan Nelayan Sabah	2009	1	01.09.2010	Berteguran
14.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	2009	1	23.09.2010	Berteguran
15.	Korporasi Pembangunan Desa Sabah	2009	1	26.01.2011	Berteguran
16.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Negeri Sabah	2008	1	22.01.2010	Berteguran
17.	Kumpulan Wang Penanaman Semula Getah Sabah	2008	1	18.02.2011	Berteguran
18.	Majlis Ugama Islam Sabah	2009	1	29.03.2011	Berteguran
19.	Majlis Perkhidmatan Masyarakat Sabah	2009	1	29.03.2011	Berteguran
20.	Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah	2009	1	24.12.2010	Tanpa Teguran
Jumlah			20		

Sumber: Jabatan Audit Negara

10.3.2. Pihak Berkuasa Tempatan

10.3.2.1. Persijilan Penyata Kewangan

Sehingga 31 Mei 2011, sebanyak 23 penyata kewangan Pihak Berkuasa Tempatan telah disijilkan yang melibatkan 20 Sijil Tanpa Teguran dan 3 Sijil Berteguran. Perkara yang dibangkitkan dalam Sijil Berteguran adalah bantuan khas, caruman kerajaan, *Grant In Aid*, pertaruhan wang, penghutang pelbagai dan baki bank tidak dapat disahkan. Ini disebabkan dokumen berkaitan tidak diselenggara dengan lengkap dan kemas kini. Butiran lengkap kedudukan persijilan penyata kewangan Pihak Berkuasa Tempatan adalah seperti di **Jadual 10.4**.

Jadual 10.4
Kedudukan Persijilan Penyata Kewangan Tahunan
Pihak Berkuasa Tempatan Setakat 31 Mei 2011

Bil.	Nama Agensi	Penyata Kewangan			Jenis Sijil
		Tahun	Bil.	Tarikh	
1.	Majlis Daerah Kota Marudu	2009	1	14.07.2010	Tanpa Teguran
2.	Majlis Daerah Tenom	2010	1	26.04.2011	Tanpa Teguran
3.	Majlis Perbandaran Sandakan	2009	1	26.07.2010	Tanpa Teguran
4.	Majlis Perbandaran Tawau	2009	1	26.07.2010	Tanpa Teguran
		2010	1	18.04.2011	Tanpa Teguran
5.	Lembaga Bandaran Kudat	2009	1	16.07.2010	Tanpa Teguran
6.	Majlis Daerah Beluran	2009	1	08.12.2010	Tanpa Teguran
7.	Majlis Daerah Kota Belud	2010	1	24.03.2011	Tanpa Teguran
8.	Majlis Daerah Kuala Penyu	2010	1	11.04.2011	Tanpa Teguran
9.	Majlis Daerah Kunak	2009	1	29.12.2010	Tanpa Teguran
		2010	1	03.05.2011	Tanpa Teguran
10.	Majlis Daerah Penampang	2009	1	15.07.2010	Tanpa Teguran
11.	Majlis Daerah Ranau	2009	1	05.07.2010	Tanpa Teguran
		2010	1	15.04.2011	Tanpa Teguran
12.	Majlis Daerah Tambunan	2010	1	25.04.2011	Tanpa Teguran
13.	Majlis Daerah Nabawan	2008	1	02.06.2010	Tanpa Teguran
		2009	1	09.08.2010	Tanpa Teguran
14.	Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	2008	1	25.04.2011	Tanpa Teguran
15.	Majlis Daerah Keningau	2009	1	02.02.2011	Tanpa Teguran
16.	Majlis Daerah Papar	2010	1	23.05.2011	Tanpa Teguran
17.	Majlis Daerah Tuaran	2009	1	17.02.2011	Berteguran
18.	Majlis Daerah Kinabatangan	2009	1	04.03.2011	Berteguran
19.	Majlis Daerah Lahad Datu	2008	1	23.02.2011	Berteguran
20.	Majlis Daerah Beaufort	2010	<i>Sedang Dalam Proses Pensijilan</i>		
21.	Majlis Daerah Semporna	2010	<i>Sedang Dalam Proses Pensijilan</i>		
22.	Majlis Daerah Sipitang	2010	<i>Sedang Dalam Proses Pensijilan</i>		
23.	Majlis Daerah Putatan	<i>Mula Beroperasi Pada Tahun 2010</i>			
24.	Majlis Daerah Pitas	<i>Mula Beroperasi Pada Tahun 2010</i>			
Jumlah			23		

Sumber: Jabatan Audit Negara

10.3.2.2. Asas Penyediaan Penyata Kewangan

- a. Pada masa ini, penyata kewangan Pihak Berkuasa Tempatan disediakan mengikut asas penerimaan dan pembayaran tunai. Menurut asas ini, hasil dan harta berkaitan diiktiraf semasa diterima dan bukan semasa diperolehi, manakala perbelanjaan diiktiraf semasa dibayar dan bukan semasa dilakukan. Penggunaan asas perakaunan tunai ini dibenarkan di bawah Arahan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan Negeri Sabah 1961 Bilangan 273 (*Appendix T*). Bagaimanapun, penggunaan asas tunai ini menyebabkan kelemahan-kelemahan berikut:
  - i. Kedudukan aset tetap dari segi penambahan atau pengurangan serta susut nilai tidak diambil kira;
  - ii. Prestasi kutipan hasil dan perbelanjaan secara menyeluruh juga tidak dapat dinilai kerana hasil dan perbelanjaan terakru tidak didedahkan;
  - iii. Penilaian terhadap liabiliti Pihak Berkuasa Tempatan tidak dapat dibuat kerana liabiliti semasa dan liabiliti jangka panjang tidak diambil kira di dalam Penyata Harta Dan Tanggungan; dan
  - iv. Polisi perakaunan dan nota kepada akaun tidak disediakan dengan lengkap yang menjelaskan butiran di penyata kewangan.
- b. Bagi membolehkan penilaian yang tepat terhadap keberkesanan pengurusan dan prestasi kewangan Pihak Berkuasa Tempatan, penyata kewangan perlu disediakan mengikut asas akruan. Di samping itu, perubahan ini amat penting dan relevan dengan perkembangan perakaunan global masa kini. Sistem perakaunan yang diterima umum berdasarkan piawaian antarabangsa adalah asas akruan manakala sistem pelaporan penyata kewangan adalah mengikut *Financial Reporting Standards (FRS)* dan bagi entiti kecil menggunakan *Public Entity Reporting Standards (PERS)*. Justeru selaras dengan perkembangan ini, Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan Negeri serta Pihak Berkuasa Tempatan sendiri perlu mengambil inisiatif untuk menggunakan pakai pelaporan kewangan antarabangsa.
- c. Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan Negeri harus mempertimbangkan secara serius untuk meminda Arahan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan Bilangan 273 (*Paragraph 3 of Appendix T*) supaya penyata kewangan Pihak Berkuasa Tempatan disediakan mengikut asas akruan dan mengambil inisiatif membantu Pihak Berkuasa Tempatan dengan menganjurkan kursus dan latihan berkaitan penyediaan rekod-rekod kewangan/penyata kewangan berasaskan akruan. Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan Negeri juga boleh mempertimbangkan untuk menyediakan peruntukan bagi membiayai pembangunan perisian sistem perakaunan akruan yang seragam untuk kegunaan semua Pihak Berkuasa Tempatan. Pihak Berkuasa Tempatan pula hendaklah komited untuk menjayakan peralihan asas penyediaan penyata kewangan ini dengan sentiasa mengemaskinikan rekod-rekod kewangan dan berusaha mempelajari kaedah penyediaan penyata kewangan berasaskan akruan.

Sebagai permulaan, Pihak Berkuasa Tempatan boleh mempertimbangkan untuk melantik firma perakaunan swasta untuk menyediakan penyata kewangan berasaskan akaun.

10.4. PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN

Mengikut Enakmen Badan-Badan Berkanun (Peruntukan-Peruntukan Tambahan) 1997 dan Ordinan Kerajaan Tempatan 1961, penyata kewangan Badan Berkanun Negeri dan Pihak Berkuasa Tempatan yang telah diaudit hendaklah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri. Sebanyak 43 penyata kewangan bagi 35 Agensi Negeri yang telah disahkan sehingga 31 Mei 2011 belum dibentangkan. Butiran lanjut seperti di **Jadual 10.5** dan **Jadual 10.6**.

Jadual 10.5
Kedudukan Pembentangan Penyata Kewangan Badan Berkanun Negeri,
Majlis Ugama Islam Sabah Dan Perbadanan Baitulmal Negeri
Setakat 31 Mei 2011

Bil.	Akaun	Penyata Terakhir Disahkan	Penyata Terakhir Dibentang	Penyata Belum Dibentangkan	
				Tahun	Bil.
1.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	2009	2009	-	-
2.	Perbadanan Pinjaman Sabah	2009	2008	2009	1
3.	Yayasan Tun Fuad	2009	2008	2009	1
4.	Korporasi Kemajuan Perikanan Dan Nelayan Sabah	2009	2008	2009	1
5.	Lembaga Sukan Negeri Sabah	2009	2008	2009	1
6.	Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah	2009	2008	2009	1
7.	Lembaga Pelabuhan-Pelabuhan Sabah	2009	2008	2009	1
8.	Majlis Perkhidmatan Masyarakat Sabah	2009	2008	2009	1
9.	Lembaga Pelancongan Sabah	2009	2008	2009	1
10.	Kumpulan Wang Penanaman Semula Getah Sabah	2008	2007	2008 & 2009	2
11.	Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah	2009	2007	2008 & 2009	2
12.	Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah	2009	2007	2008 & 2009	2
13.	Korporasi Pembangunan Desa Sabah	2009	2007	2008 & 2009	2
14.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Negeri Sabah	2008	2008	2009	1
15.	Taman-Taman Sabah	2008	2007	2008 & 2009	2
16.	Yayasan Sabah	2008	2007	2008 & 2009	2
17.	Lembaga Industri Getah Sabah	2008	2007	2008 & 2009	2
18.	Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah	2009	2008	2009	1
19.	Majlis Ugama Islam Sabah	2009	2008	2009	1
20.	Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah	2009	-	2009	1
Jumlah					26

Sumber: Jabatan Audit Negara

Jadual 10.6
Kedudukan Pembentangan Penyata Kewangan
Pihak Berkuasa Tempatan Setakat 31 Mei 2011

Bil.	Akaun	Penyata Terakhir Disahkan	Penyata Terakhir Dibentang	Penyata Belum Dibentangkan	
				Tahun	Bil.
1.	Majlis Daerah Beaufort	2009	2009	-	-
2.	Majlis Daerah Semporna	2009	2009	-	-
3.	Lembaga Bandaran Kudat	2009	2009	-	-
4.	Majlis Daerah Sipitang	2009	2009	-	-
5.	Majlis Daerah Kota Marudu/Pitas	2009	2009	-	-
6.	Majlis Daerah Nabawan	2009	2009	-	-
7.	Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	2008	2007	2008	1
8.	Majlis Daerah Lahad Datu	2008	2007	2008	1
9.	Majlis Daerah Penampang	2009	2008	2009	1
10.	Majlis Daerah Kinabatangan	2009	2008	2009	1
11.	Majlis Perbandaran Sandakan	2009	2008	2009	1
12.	Majlis Daerah Beluran	2009	2008	2009	1
13.	Majlis Daerah Keningau	2009	2008	2009	1
14.	Majlis Daerah Tuaran	2009	2008	2009	1
15.	Majlis Daerah Kunak	2010	2008	2009 & 2010	2
16.	Majlis Daerah Tambunan	2010	2009	2010	1
17.	Majlis Perbandaran Tawau	2010	2009	2010	1
18.	Majlis Daerah Kuala Penyu	2010	2009	2010	1
19.	Majlis Daerah Ranau	2010	2009	2010	1
20.	Majlis Daerah Kota Belud	2010	2009	2010	1
21.	Majlis Daerah Tenom	2010	2009	2010	1
22.	Majlis Daerah Papar	2010	2009	2010	1
23.	Majlis Daerah Putatan	<i>Mula Beroperasi Pada Tahun 2010</i>			
24.	Majlis Daerah Pitas	<i>Mula Beroperasi Pada Tahun 2010</i>			
Jumlah					17

Sumber: Jabatan Audit Negara

10.5. PRESTASI KEWANGAN

10.5.1. Analisis Kedudukan Kewangan

Sehingga 31 Mei 2011, penyata kewangan bagi 13 Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah, Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah dan 20 Pihak Berkuasa Tempatan bagi tahun berakhir 31 Disember 2009 telah disahkan. Pada tahun berakhir 2009, sebanyak 11 Badan Berkanun Negeri dan Majlis Ugama Islam Sabah telah berjaya mengurangkan perbelanjaan dengan mempunyai surplus pendapatan. Sebanyak 12 Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah dan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah dapat menampung liabiliti semasa dan mengakhiri tahun kewangan dengan lebih harta bersih semasa. Sementara itu, sebanyak 7 Pihak Berkuasa Tempatan mengakhiri tahun kewangan 2009 dengan lebih pendapatan, manakala 13 Pihak Berkuasa Tempatan lagi mengalami kurangan/defisit. Namun begitu, sebanyak 18 Pihak Berkuasa Tempatan menunjukkan jumlah aset semasanya dapat menampung liabiliti semasa sementara 2 yang lain mengalami kurangan harta semasa. Butiran lengkap adalah seperti di **Jadual 10.7** dan **Jadual 10.8**.

Jadual 10.7
Prestasi Kewangan Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah
Dan Perbadanan Baitulmal Negeri Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2009

Bil.	Nama Agensi	Penyata Pendapatan			Lembaran Imbangan		
		Hasil (RM Juta)	Perbelanjaan (RM Juta)	Surplus/ (Defisit) (RM Juta)	Aset Semasa (RM Juta)	Liabiliti Semasa (RM Juta)	Harta/ (Liabiliti) Bersih Semasa (RM Juta)
1.	Majlis Ugama Islam Sabah	49.71	31.51	18.20	50.81	4.98	45.83
2.	Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah	0.68	1.71	(1.03)	2.95	0.08	2.87
3.	Korporasi Kemajuan Perikanan Dan Nelayan Sabah	13.66	6.03	7.63	66.03	67.29	(1.26)
4.	Yayasan Tun Fuad	0.28	0.05	0.23	13.09	0.01	13.08
5.	Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah	0.21	0.16	0.05	0.10	0.04	0.06
6.	Lembaga Sukan Negeri Sabah	19.83	17.58	2.25	10.01	4.21	5.80
7.	Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah	9.17	7.54	1.63	3.91	0.25	3.66
8.	Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah	14.04	16.56	(2.52)	17.67	8.44	9.23
9.	Lembaga Pelabuhan-Pelabuhan Sabah	23.05	42.45	(19.40)	345.79	83.00	262.79
10.	Majlis Perkhidmatan Masyarakat Sabah	4.23	2.48	1.75	4.22	0.03	4.19
11.	Perbadanan Pinjaman Sabah	116.35	85.22	31.13	1,192.57	1,080.09	112.48
12.	Lembaga Pelancongan Sabah	30.34	28.47	1.87	49.98	2.67	47.31
13.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	23.36	19.84	3.52	137.43	100.58	36.85
14.	Korporasi Pembangunan Desa	70.13	70.08	0.05	33.40	12.92	20.48
15.	Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah	139.02	124.01	15.01	450.80	1.50	449.30

Sumber: Penyata Kewangan Badan Berkanun Negeri, Majlis Ugama Islam Sabah Dan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah

Jadual 10.8
Prestasi Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2009

Bil.	Nama Agensi	Penyata Pendapatan			Lembaran Imbangan		
		Hasil (RM Juta)	Perbelanjaan (RM Juta)	Surplus/ (Defisit) (RM Juta)	Aset Semasa (RM Juta)	Liabiliti Semasa (RM Juta)	Harta/ (Liabiliti) Bersih Semasa (RM Juta)
1.	Majlis Perbandaran Sandakan	40.89	39.97	0.92	7.86	83.31	(75.45)
2.	Majlis Perbandaran Tawau	36.13	36.65	(0.52)	26.35	4.18	22.17
3.	Lembaga Bandaran Kudat	6.00	4.17	1.83	4.35	0.10	4.25
4.	Majlis Daerah Beaufort	4.02	4.03	(0.01)	3.00	-	3.00
5.	Majlis Daerah Beluran	4.05	2.46	1.59	5.79	1.75	4.04
6.	Majlis Daerah Keningau	8.63	8.95	(0.32)	0.79	0.49	0.30
7.	Majlis Daerah Kinabatangan	6.03	5.37	0.66	3.36	0.67	2.69
8.	Majlis Daerah Kota Belud	4.60	5.32	(0.72)	3.39	1.93	1.46
9.	Majlis Daerah Kota Marudu/Pitas	3.40	3.67	(0.27)	0.62	0.50	0.12
10.	Majlis Daerah Kuala Penyu	4.07	4.16	(0.09)	0.21	0.21	0.00
11.	Majlis Daerah Kunak	1.09	1.15	(0.06)	0.15	0.08	0.07
12.	Majlis Daerah Papar	6.47	6.64	(0.17)	1.93	1.49	0.44
13.	Majlis Daerah Penampang	18.17	24.32	(6.15)	15.64	0.94	14.70
14.	Majlis Daerah Ranau	1.81	2.09	(0.28)	1.44	0.26	1.18
15.	Majlis Daerah Sipitang	3.53	3.34	0.19	3.13	0.002	3.13
16.	Majlis Daerah Semporna	6.03	6.59	(0.56)	4.81	0.58	4.23
17.	Majlis Daerah Tambunan	1.71	1.69	0.02	1.36	1.06	0.30
18.	Majlis Daerah Tenom	3.94	4.26	(0.32)	0.94	0.34	0.60
19.	Majlis Daerah Tuaran	5.43	5.26	0.17	4.35	0.47	3.88
20.	Majlis Daerah Nabawan	2.13	2.14	(0.01)	0.02	0.36	(0.34)

Sumber: Penyata Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan

10.5.2. Analisis Tunggakan Hasil Cukai Perkara Am

Analisis Tunggakan Hasil Cukai Perkara Am adalah disediakan berdasarkan Penyata Tunggakan Hasil Cukai Perkara Am dan Penyata Kewangan bagi tahun 2009 yang telah disahkan. Secara keseluruhan, Tunggakan Hasil Cukai Perkara Am Pihak Berkuasa Tempatan menurun sejumlah RM2.37 juta iaitu daripada tunggakan sejumlah RM54.98 juta pada tahun 2008 menjadi RM52.61 juta pada tahun 2009. Hasil analisis tersebut mendapati 7 Pihak Berkuasa Tempatan mencatat penurunan dalam tunggakan Hasil Cukai Perkara Am pada tahun 2009. Sebanyak 10 Pihak Berkuasa Tempatan yang lain telah mencatatkan pertambahan dalam Tunggakan Hasil Cukai Perkara Am dan 1 Pihak Berkuasa Tempatan tidak berubah.

Peningkatan Hasil Cukai Perkara Am antara lainnya disebabkan oleh masalah kekurangan kakitangan untuk melaksanakan penguatkuasaan terhadap pembayar cukai yang tidak membuat bayaran dan penambahan bilangan bangunan dalam kawasan perkadaran. Berdasarkan kepada analisis tersebut juga mendapati tunggakan Hasil Cukai Perkara Am Majlis Daerah Penampang mencatat peningkatan paling tinggi iaitu daripada RM8.82 juta pada tahun 2008 menjadi RM10.10 juta pada tahun 2009. Majlis Daerah Kinabatangan dan Majlis Daerah Beluran pula belum mengenakan Cukai Perkara Am pada tahun 2008 dan 2009. Butiran lanjut dinyatakan seperti di **Jadual 10.9**.

Jadual 10.9
Analisis Tunggakan Hasil Cukai Perkara Am Pada Tahun 2008 Dan 2009

Bil.	Nama Agensi	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan) (RM Juta)
		2008 (RM Juta)	2009 (RM Juta)	
1.	Majlis Daerah Penampang	8.82	10.10	1.28
2.	Majlis Daerah Papar	3.25	3.54	0.29
3.	Lembaga Bandaran Kudat	1.16	1.44	0.28
4.	Majlis Daerah Keningau	3.84	4.05	0.21
5.	Majlis Daerah Kota Marudu/Pitas	0.47	0.58	0.11
6.	Majlis Daerah Tuaran	0.53	0.64	0.11
7.	Majlis Perbandaran Sandakan	12.67	12.81	0.14
8.	Majlis Daerah Tenom	1.13	1.02	(0.11)
9.	Majlis Daerah Kuala Penyu	0.10	0.11	0.01
10.	Majlis Daerah Kota Belud	0.28	0.29	0.01
11.	Majlis Daerah Tambunan	0.12	0.13	0.01
12.	Majlis Daerah Sipitang	0.05	0.04	(0.01)
13.	Majlis Daerah Kunak	0.18	0.10	(0.08)
14.	Majlis Daerah Ranau	0.67	0.57	(0.10)
15.	Majlis Daerah Semporna	0.38	0.12	(0.26)
16.	Majlis Daerah Beaufort	1.64	1.11	(0.53)
17.	Majlis Perbandaran Tawau	19.67	15.94	(3.73)
18.	Majlis Daerah Nabawan	0.02	0.02	0.00
Jumlah		54.98	52.61	(2.37)

Sumber: Jabatan Audit Negara

10.6. RUMUSAN DAN SYOR AUDIT

Secara keseluruhannya, prestasi penyerahan penyata kewangan Badan Berkanun Negeri dan Pihak Berkuasa Tempatan adalah memuaskan. Dalam aspek persijilan penyata kewangan, Agensi yang telah diberi Sijil Berteguran hendaklah meningkatkan prestasi pengurusan kewangan dan perakaunan Agensi selaras dengan standard perakaunan dan peraturan kewangan yang diluluskan. Selain itu, tunggakan hasil Cukai Perkara Am masih tinggi dan Pihak Berkuasa Tempatan hendaklah mengambil tindakan yang lebih tegas untuk mengutip tunggakan hasil cukai.

**BAHAGIAN VI
PEMBENTANGAN LAPORAN
KETUA AUDIT NEGARA DAN
MESYUARAT JAWATANKUASA
KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI**

11. PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA MENGENAI PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

Mengikut Seksyen 16(2) Akta Tatacara Kewangan 1957, Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri hendaklah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri. Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun 2009 telah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri pada 22 November 2010.

12. MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI

Pada tahun 2010, Jawatankuasa Kira-Kira Wang Awam Negeri telah mengadakan mesyuarat dan memanggil Ketua Jabatan terlibat iaitu pada 29 hingga 30 Mac 2010 untuk memberi penjelasan terhadap isu-isu Laporan Ketua Audit Negara mengenai Aktiviti Dan Kajian Khas Kementerian/Jabatan/Agensi Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun 2007 dan 2008. Laporan Ketua Audit Negara mengenai Aktiviti Kementerian/Jabatan/Agensi Dan Pengurusan Syarikat Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun 2009 telah diadakan pada 14 hingga 15 Mac 2011 dan 3 Mei 2011. Mesyuarat pada 14 Mac 2011 turut membincangkan isu berkaitan Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Dan Pengurusan Kewangan Jabatan/Agensi bagi tahun 2009.

PENUTUP

Pada umumnya, tahap penyediaan dan penyerahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri adalah bertambah baik. Begitu juga tahap pengurusan kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri pada tahun 2010 juga menunjukkan prestasi yang baik berbanding tahun 2009 kerana Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri telah memberi fokus yang lebih sejak pelaksanaan Indeks Akauntabiliti oleh Jabatan Audit Negara mulai tahun 2007. Bagaimanapun, prestasinya masih boleh dipertingkatkan lagi sekiranya Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan bukan sahaja mengambil tindakan memperbetulkan kelemahan yang telah dibangkitkan oleh pihak Audit, bahkan juga mengambil tindakan *preventive* bagi memastikan kelemahan yang sama tidak berulang. Sehubungan ini, bagi memantapkan lagi prestasi pengurusan kewangan, adalah disyorkan perkara berikut:

- a. Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan perlu mengaturkan supaya pemeriksaan secara menyeluruh dijalankan untuk menentukan sama ada kelemahan yang dibangkitkan oleh Jabatan Audit Negara juga berlaku di bahagian lain dan seterusnya mengambil tindakan pembetulan memandangkan pengauditan yang dijalankan oleh Jabatan Audit Negara adalah berdasarkan kepada sampel dan skop tertentu.
- b. Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri perlu mempertingkatkan keberkesanan fungsi Unit Audit Dalam (UAD). Antaranya ialah dengan memastikan anggota UAD mendapat latihan dan bimbingan yang secukupnya, perancangan audit tahunan disediakan supaya pengauditan dapat dilaksanakan mengikut keutamaan, penilaian dibuat secara objektif dan bebas bukan sahaja berkaitan dengan aspek kawalan dalaman malahan pengurusan risiko dan tadbir urus organisasi, melaporkan penemuan yang signifikan serta mengesyorkan cadangan yang memberi impak kepada organisasi.
- c. Bagi memperbaiki tahap pengurusan kewangan, penglibatan Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan perlu dipertingkatkan. Mereka perlu terlibat secara '*hands on*' dalam urusan tersebut.
- d. Ketua Jabatan perlu mewujudkan sistem *check and balance*, *frequent monitoring and audit spot checks*, mengadakan penilaian secara berkala ke atas kemahiran dan keupayaan pegawai serta memberi latihan kepada pegawai yang terlibat dengan pengurusan kewangan bagi meningkatkan kecekapan mereka. Ini adalah bagi mengelakkan pegawai kurang mahir atau kurang pengetahuan menggunakan budi bicara apabila membuat keputusan.

JABATAN AUDIT NEGARA

Putrajaya

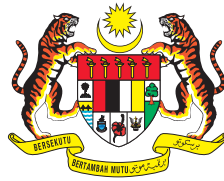
24 Jun 2011

LAMPIRAN

**SIJIL KETUA AUDIT NEGARA
MENGENAI PENYATA KEWANGAN
KERAJAAN NEGERI SABAH
BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2010**

Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun berakhir 31 Disember 2010 telah diaudit atas arahan saya selaras dengan Akta Audit 1957. Pihak pengurusan Kerajaan Negeri adalah bertanggungjawab terhadap Penyata Kewangan ini dan tanggungjawab saya adalah mengaudit dan memberi pendapat terhadap Penyata Kewangan tersebut. Pengauditan telah dilaksanakan dengan berpandukan piawaian pengauditan yang diluluskan.

Pada pendapat saya, Penyata Kewangan ini memberi gambaran yang benar dan saksama mengenai kedudukan kewangan Kerajaan Negeri Sabah pada 31 Disember 2010; hasil operasi serta aliran tunai bagi tahun tersebut berdasarkan piawaian perakaunan yang diluluskan. Rekod perakaunannya telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini.

(TAN SRI DATO' SETIA HAJI AMBRIN BIN BUANG)

Ketua Audit Negara
Malaysia.

**Putrajaya
24 Jun 2011**

LEMBARAN IMBANGAN
seperti pada 31 Disember 2010

	<u>Penyata</u>	<u>Nota</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>
			RM	RM
WANG AWAM				
A	WANGTUNAI	8	78,468,970	73,340,465
B	PELABURAN	9	2,742,224,497	2,248,224,497
			<u>2,820,693,467</u>	<u>2,321,564,962</u>
DIPEGANG BAGI: KUMPULANWANG DISATUKAN				
C	AKAUN HASIL DISATUKAN	10	3,324,355,557	2,594,032,623
D	AKAUN PINJAMAN DISATUKAN	11	-	-
E	AKAUN AMANAH DISATUKAN	12	(503,662,090)	(272,467,661)
			<u>2,820,693,467</u>	<u>2,321,564,962</u>

Lembaran Imbangan ini hendaklah dibaca bersama dengan penyata dan nota yang dilampirkan.

CHUI NGGET NGO
Bendahari Negeri Sabah

28 Mac 2011

DATUK PG. HASSANEL DATUK PG. HAJI MOHD. TAHIR
Setiausaha Tetap
Kementerian Kewangan Sabah

28 Mac 2011

PENYATA PENERIMAAN DAN PEMBAYARAN WANGTUNAI
seperti pada 31 Disember 2010

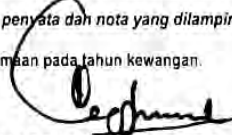
	Nota 13	2010 RM	2009 RM
TERIMAAN			
Hasil			
	Penyata C1		
Hasil Cukai		1,223,429,725.85	1,003,881,448.31
Hasil Bukan Cukai		2,085,785,267.43	1,753,098,677.74
Terimaan Bukan Hasil		347,907,087.33	292,895,661.95
		<u>3,657,122,080.61</u>	<u>3,049,875,788.00</u>
Pinjaman			
	Penyata E1a		
Wang Pinjaman Persekutuan		299,820,031.00	204,861,178.00
Bori Terbitan		544,000,000.00	
		<u>843,820,031.00</u>	<u>204,861,178.00</u>
Terimaan Lain			
	Penyata E/E1a		
Terimaan Amanah		(60,248,543.00)*	190,896,616.10
Bayaran Balik Pemberian Persekutuan		60,021,025.84	77,626,335.41
Hasil Pembangunan Yang Lain		92,531,136.15	54,846,930.00
		<u>92,303,618.99</u>	<u>323,369,881.51</u>
Jumlah Terimaan		<u>4,593,245,730.60</u>	<u>3,578,106,847.51</u>
BAYARAN			
Perbelanjaan Mengurus			
	Penyata C2		
Emolumen		567,971,509.36	549,379,210.38
Perkhidmatan dan Bekalan		891,427,381.38	792,205,470.36
Aset		401,104,938.58	270,938,430.76
Pemberian dan Kenaan Bayaran Tetap		537,554,435.30	349,637,655.62
Perbelanjaan-Perbelanjaan Lain		430,291,036.20	270,703,196.29
		<u>2,828,349,300.82</u>	<u>2,232,863,963.42</u>
Perbelanjaan Pembangunan			
	Penyata E1		
Langsung		873,498,048.37	827,264,880.42
Pinjaman		299,820,031.00	204,861,178.00
		<u>1,173,318,079.37</u>	<u>1,032,126,058.42</u>
Perbelanjaan Modal			
	Penyata B		
Pelaburan Deposit Tetap		494,000,000.00	281,650,000.00
		<u>494,000,000.00</u>	<u>281,650,000.00</u>
Bayaran Balik Pinjaman			
	Penyata C2		
Pinjaman Dalam Negeri		92,449,845.55	45,417,222.58
Pinjaman Luar Negeri			
		<u>92,449,845.55</u>	<u>45,417,222.58</u>
Jumlah Bayaran		<u>4,588,117,225.74</u>	<u>3,592,057,244.42</u>
Tambahan/(Kurang) Wangtunai		<u>5,128,504.86</u>	<u>(13,950,396.91)</u>
Wangtunai Pada 01 Januari	Penyata A	73,340,465.16	87,290,862.07
Tambah/(Kurang) Wangtunai		<u>5,128,504.86</u>	<u>(13,950,396.91)</u>
WANGTUNAI PADA 31 DISEMBER		<u>78,468,970.02</u>	<u>73,340,465.16</u>

Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wangtunai ini hendaklah dibaca bersama dengan penyata dan nota yang dilampirkan.

Nota: Terimaan Amanah menunjukkan amaun negatif disebabkan perbelanjaan melebihi terimaan pada tahun kewangan.

CHINGET NGO
Bendahari Negeri Sabah

28 Mac 2011

DATUK PG. HASSANEL DATUK PG. HAJI MOHD. TAHIR
Setiausaha Tetap
Kementerian Kewangan Sabah

28 Mac 2011

PENYATA AKAUN MEMORANDUM
seperti pada 31 Disember 2010

<u>Penyata</u>	<u>Nota</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>
		RM	RM
ASET			
F1	PINJAMAN BOLEH DITUNTUT	1,302,895,779.07	1,573,151,640.64
F2	PELABURAN	3,587,477,954.50	3,326,175,967.46
F3	TUNGGAKAN HASIL	496,907,666.60	487,139,204.46
TANGGUNGAN			
G1	HUTANG AWAM	3,104,250,390.30	2,376,262,537.98

Penyata Akaun Memorandum ini hendaklah dibaca bersama dengan penyata dan nota yang dilampirkan.

CHUI NGET NGO
Bendahari Negeri Sabah

28 Mac 2011

DATUK PG HASSANEL DATUK PG HJ MOHD TAHIR
Setiausaha Tetap
Kementerian Kewangan Sabah

28 Mac 2011

C PENYATA AKAUN HASIL YANG DISATUKAN

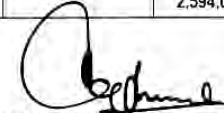
bagi tahun berakhir 31 Disember 2010

Perihal	2010			2009	
	Anggaran Disemak RM	Sebenar		Sebenar	
		RM	% Anggaran	RM	% Anggaran
Baki Pada 1 Januari		2,594,032,622.79		2,407,438,020.79	
C1 HASIL					
Hasil Cukai	1,053,900,030.00	1,223,429,725.85	116.09	1,003,881,448.31	118.03
Hasil Bukan Cukai	1,585,397,460.00	2,085,785,267.43	131.56	1,753,098,677.74	110.79
Termaaan Bukan Hasil	857,637,180.00	891,907,087.33	104.00	292,895,661.95	106.55
JUMLAH HASIL	3,496,934,670.00	4,201,122,080.61	120.14	3,049,875,788.00	112.63
C2 PERBELANJAAN MENGRUS					
Emolument	594,427,615.00	567,971,509.36	95.55	549,379,210.39	94.66
Perkhidmatan dan Bekalan	1,007,593,353.00	891,427,381.38	88.47	792,205,470.36	87.65
Asel	536,071,915.00	401,104,938.58	74.82	270,938,430.76	85.63
Pemberian dan Kenaan Bayaran Tetap	667,316,020.00	630,004,280.85	94.41	395,054,878.20	78.42
Perbelanjaan-perbelanjaan Lain	443,182,887.00	430,291,036.20	97.09	270,703,196.29	84.29
Perbelanjaan Mengurus (Tanpa Pindahan)	3,248,591,790.00	2,920,799,146.37	89.91	2,278,281,186.00	86.78
Pindahan Lebihan Hasil dan Perbelanjaan Mengurus		550,000,000.00		585,000,000.00	
Jumlah Perbelanjaan Mengurus		3,470,799,146.37		2,863,281,186.00	
Lebihan/(Kurangan) Bagi Tahun (C1-C2)		730,322,934.24		186,594,602.00	
BAKI PADA 31 DISEMBER		3,324,355,557.03		2,594,032,622.79	

Butir Lanjut : Penyata C1 dan C2

HUI NGET NGO
 Bendahari Negeri Sabah

28 Mac 2011

DATUK PG HASSANEL DATUK PG HJ MOHD TAHIR
 Setiausaha Tetap
 Kementerian Kewangan Sabah

28 Mac 2011

**NOTA KEPADA AKAUN AWAM NEGERI SABAH
Bagi tahun berakhir 31 Disember 2010**

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Akaun Awam Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

**DASAR DAN KAEDAH
PERAKAUNAN KERAJAAN NEGERI YANG PENTING**

1. Dasar Perakaunan

Dasar Perakaunan adalah tertakluk kepada undang-undang dan peraturan yang berkaitan dengan pengurusan perakaunan dan kewangan Kerajaan Negeri.

2. Asas Perakaunan

Akaun Awam Negeri disediakan berasaskan tunai ubahsuai

3. Kaedah Perakaunan

Kaedah Perakaunan Kerajaan Negeri adalah berasaskan kepada Perlembagaan Negeri, iaitu:-

- a. Segala hasil atau wang yang diperoleh atau diterima yang seumpamanya hendaklah dimasukkan ke dalam Kumpulanwang Negeri Disatukan (Fasal 29 Perlembagaan Negeri), dan
- b. Tiada wang kecuali perbelanjaan tanggungan tertentu, boleh dikeluarkan dari Kumpulanwang Negeri Disatukan melainkan diperuntukkan atau dibenarkan dengan cara lain oleh Dewan Undangan Negeri.

4. Pembentangan Akaun Awam Negeri

Penyata-penyata Akaun Awam yang disediakan adalah mengikut kehendak Akta Prosedur Kewangan 1957 (Disemak) Seksyen 16(1) seperti berikut:-

- a. Akaun Hasil Disatukan
- b. Akaun Pinjaman Disatukan
- c. Akaun Amanah Disatukan
- d. Kumpulanwang lain di bawah Seksyen 10

NOTA KEPADA AKAUN AWAM NEGERI SABAH Bagi tahun berakhir 31 Disember 2010

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Akaun Awam Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

---

e. Akaun Memorandum yang terdiri daripada penyata aset dan tanggungan.

Persembahan Penyata Kewangan adalah selaras dengan format Akaun Awam Persekutuan.

5. Entiti Perakaunan

Entiti Perakaunan adalah terdiri daripada semua Kementerian dan Jabatan Kerajaan Negeri.

6. Tahun Kewangan

Tahun Kewangan adalah untuk suatu tempoh dua belas bulan yang berakhir 31 Disember setiap tahun seperti mana yang diperuntukkan oleh Akta Prosedur Kewangan 1957 (Disemak).

7. Urusniaga dalam Matawang Asing

Urusniaga dilaksanakan dalam matawang asing diakaunkan berdasarkan nilai setara dalam Ringgit Malaysia yang sebenar pada kadar pertukaran yang berkuatkuasa pada masa pertukaran dibuat. Urusniaga lain yang dilaksana dalam matawang asing diterjemahkan ke Ringgit Malaysia atas kadar piawai yang ditetapkan oleh Akauntan Negara. Keuntungan dan kerugian akibat terjemahan matawang asing diselaraskan kepada akaun hasil.

LEMBARAN IMBANGAN

8. Wangtunai

Wangtunai adalah terdiri daripada Wangtunai Dalam Tangan, Wangtunai Dalam Perjalanan dan Wangtunai Dalam Bank.

9. Pelaburan

Pelaburan yang dilaporkan di dalam Lembaran Imbangan adalah pelaburan yang dibuat daripada lebihan Kumpulanwang Disatukan. Pelaburan diambil kira pada nilai buku.

NOTA KEPADA AKAUN AWAM NEGERI SABAH **Bagi tahun berakhir 31 Disember 2010**

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Akaun Awam Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

---

10. Akaun Hasil Disatukan

a. Akaun Hasil

Kutipan Hasil diakaunkan berdasarkan asas tunai dengan mengambil kira jumlah kasar hasil yang diterima.

b. Perbelanjaan Mengurus

Perbelanjaan Mengurus yang terdiri daripada perbelanjaan bagi maksud Tanggungan dan Bekalan adalah merupakan semua kenaaan kepada peruntukan Anggaran bagi bayaran seperti berikut:-

- i. Gaji-gaji, barang-barang dan perkhidmatan.
- ii. Pindahan seperti caruman kepada Kumpulanwang Pembangunan dan Kumpulanwang Pinjaman, dan
- iii. Pemberian kepada Badan Berkanun dan Pihak Berkuasa Tempatan.

Perbelanjaan bagi Maksud Tanggungan terdiri daripada perbelanjaan yang dikenakan ke atas Kumpulanwang Disatukan mengikut undang-undang Negeri.

11. Akaun Pinjaman Disatukan

Pinjaman yang diperolehi oleh Kerajaan Negeri adalah daripada Kerajaan Persekutuan di bawah undang-undang Negeri. Terimaan daripada pinjaman dipindah kepada Hasil Pembangunan dan Hasil Disatukan bergantung kepada tujuan pinjaman tersebut. Hutang Awam seperti yang dilaporkan dalam Penyata Memorandum terdiri daripada baki belum selesai.

NOTA KEPADA AKAUN AWAM NEGERI SABAH **Bagi tahun berakhir 31 Disember 2010**

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Akaun Awam Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

---

12. Akaun Amanah Disatukan

a. *Kumpulanwang Pembangunan*

Ditubuhkan di bawah Akta Kumpulanwang Pembangunan. Terimaan bagi kumpulanwang ini adalah terdiri daripada Pinjaman daripada Kerajaan Persekutuan, Caruman Negeri daripada Anggaran Perbekalan, Pemberian Persekutuan, Pemberian Balik (imbuhan balik) daripada Kerajaan Persekutuan bagi projek-projek pembangunan dan bayaran balik pinjaman mengikut Seksyen 2(c) Akta Kumpulanwang Pembangunan No.70 (1966). Perbelanjaan daripada Kumpulanwang ini merangkumi perbelanjaan langsung pinjaman dan imbuhan balik.

b. *Pelbagai Kumpulanwang Amanah Kerajaan*

Ditubuhkan mengikut peruntukan di bawah Seksyen 10 Akta Prosedur Kewangan 1957 (Disemak) bagi maksud tertentu selaras dengan Akta Prosedur Kewangan. Kumpulanwang ini bercorak Kumpulanwang Pusingan yang diwujudkan daripada wang yang diluluskan oleh Dewan Undangan Negeri untuk dikeluarkan dari Kumpulanwang Negeri Disatukan.

c. *Akaun Kena Bayar*

Akaun Kena Bayar merupakan jumlah yang dipertanggungkan oleh Kerajaan Negeri sehingga 31 Disember 2010 di mana bayarannya dibuat dalam bulan Januari tahun 2011.

d. *Akaun Amanah Kumpulanwang Khas*

Ditubuhkan mengikut peruntukan di bawah Seksyen 9 Akta Prosedur Kewangan 1957 (Disemak). Kumpulanwang ini diamanahkan kepada Kerajaan untuk maksud tertentu dan dilaburkan dalam Simpanan Tetap.

NOTA KEPADA AKAUN AWAM NEGERI SABAH Bagi tahun berakhir 31 Disember 2010

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Akaun Awam Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

---

e. Akaun Wang Amanah Pelbagai

Wang Amanah ini yang diamanahkan kepada Kerajaan bagi maksud tertentu dan Akaun Amanah ini akan ditutup sebaik sahaja maksudnya telah dicapai.

f. Wang Deposit

Akaun Wang Deposit mengakaunkan wang yang diterima khusus bagi sesuatu maksud di bawah undang-undang tertentu atau mengikut perjanjian dan wang yang diterima secara potongan daripada gaji kakitangan Kerajaan Negeri di bawah undang-undang tertentu atau mengikut arahan daripada Kementerian Kewangan Negeri. Wang yang diterima daripada orang awam akan dipegang untuk jangka masa tertentu dan akan dibayar kembali atau dijadikan hasil apabila ianya tidak dikehendaki lagi. Bagi wang yang diterima dari potongan gaji, ianya akan dibayar daripada Akaun Wang Deposit mengikut undang-undang tertentu atau arahan Kementerian Kewangan Negeri.

PENYATA PENERIMAAN DAN PEMBAYARAN WANGTUNAI

13. Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wangtunai

Semua penerimaan dan pembayaran wangtunai ditunjukkan dalam penyata ini. Terimaan wangtunai terdiri daripada terimaan hasil, pinjaman dan terimaan lain. Bayaran wangtunai terdiri daripada bayaran perbelanjaan mengurus, pembangunan, modal dan bayaran balik pinjaman.

AKAUN MEMORANDUM

14. Akaun Memorandum - Aset

Perolehan Aset yang dikenakan kepada perbelanjaan mengurus dan pembangunan mengikut asas tunai, seperti pelaburan, hutang boleh dituntut dan tunggakan hasil tidak dilaporkan sebagai aset di dalam Lembaran Imbangan

NOTA KEPADA AKAUN AWAM NEGERI SABAH **Bagi tahun berakhir 31 Disember 2010**

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Akaun Awam Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

---

a. *Pinjaman Boleh Dituntut*

Baki pinjaman diberi yang masih belum dibayar balik kepada Kerajaan dan boleh dituntut pembayarannya daripada peminjam.

b. *Pelaburan*

Pelaburan Kerajaan dalam Badan-badan Berkanun, Syarikat dan Agensi-agensi lain dikenakan kepada perbelanjaan mengurus dan perbelanjaan pembangunan

c. *Tunggakan Hasil*

Merupakan hasil-hasil yang sepatutnya diterima oleh Kerajaan tetapi belum diterima

15. Akaun Memorandum - Tanggungan

Baki hutang Kerajaan yang belum kena bayar tidak dilaporkan dalam Lembaran Imbangan mengikut asas tunai, seperti Hutang Awam dan Jaminan Kerajaan

a. *Hutang Awam*

Hutang Awam terdiri daripada baki hutang kepada Kerajaan Persekutuan yang belum selesai dan bon yang diterbitkan oleh Kerajaan

DICETAK OLEH
PERCETAKAN NASIONAL MALAYSIA BERHAD
KUALA LUMPUR, 2011
www.printnasiona.com.my
email: cservice@printnasiona.com.my
Tel.: 03-92366895 Faks: 03-92224773
JD001822

JABATAN AUDIT NEGARA MALAYSIA

No. 15, Aras 1-5

Persiaran Perdana, Presint 2

62518 WILAYAH PERSEKUTUAN PUTRAJAYA

www.audit.gov.my